

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra sociálnej pedagogiky

M U N I

Vplyv prostredia vysokej školy na jedinca s handicapom

Diplomová práca

Brno 2020

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Gulová PhD.

Autor práce:

Bc. Dominika Míková

Bibliografický záznam

Miková, Dominika. *Vplyv prostredia vysokej školy na osobnosť jedinca s handicapom : diplomová práca* . Brno : Masarykova univerzita, Fakulta Pedagogická, Katedra sociálnej pedagogiky, 2020

Anotácia

Vplyv prostredia vysokej školy na osobnosť jedinca s handicapom je veľmi zaujímavá a v dnešnej dobe aj veľmi diskutovaná téma. Na danú tému sa dá pozerat' z rôznych hľadísk. Každý človek má svoj uhol pohľadu. Ľudia s handicapom boli v minulosti na okraji spoločnosti. Avšak doba sa zmenila, v súčasnosti sa objavuje množstvo príležitostí na zahrnutie jedinca s handicapom do spoločnosti.

Táto diplomová práca sa zaoberá vplyvom prostredia vysokej školy na osobnosť jedinca s handicapom. Je rozdelená na dve časti, teoretickú a praktickú. V prvej časti sa zameriava na termíny, ako je prostredie, handicap, socializácia, vzdelávanie a iné. V praktickej časti vedieme rozhovory s informantmi, ktoré následne analyzujeme pomocou kvalitatívnej metódy „Interpretatívna fenomenologická analýza.“

V závere práce zosumarizujeme výsledky analýzy. Nájdem odpoveď na otázku či a aký vplyv má prostredie univerzity na osobnosť jedinca s handicapom. Ponúkneme nápady, ktoré môžu zjednodušiť vzdelávanie týchto jedincov na univerzitách.

Annotation

The influence of university environment on personality of disabled person is very interesting thesis. Many people discuss about it. There is many views on this theme. Each person has own opinion.

People with disabilities were usually out on the limb in the past. Time has changed and the possibilities of getting involved appeared for these people.

This diploma thesis is concerned with the influence of university environment on personality of disabled person. It is divided into theoretical and practical part. In the first part of the diploma thesis we focus on terms, such as environment, disability, socialization, education and others. In the practical part we talk to the informants and analyse the talks with „Interpretative phenomenological analysis“.

In the recommendation section, we summarize results of the analysis. We find out if and what influence the university has on the personality of disabled person. We suggest possible ideas, which would ease studies at the university for these people.

Kľúčové slová

Prostredie, zdravotné postihnutie, telesné postihnutie, socializácia, vzdelávanie, interpretatívna fenomenologická analýza, inklúzia

Keywords

Environment, disability, physical handicap, socialization, education, Interpretative phenomenological analysis, inclusion

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovou práci spracovala samostatne a použila len pramene uvedené v zozname literatúry.

V Brne dňa 20.4. 2020

Bc. Dominika Miková

Pod'akovanie

V prvom rade by som chcela poďakovať svojej vedúcej Mgr. Lenka Gulová PhD. za prínosné komentáre a skvelé vedenie. Ďalej by som chcela poďakovať svojmu okoliu za úžasnú podporu a pomoc. Ďakujem svojej osobnej asistentke za nekonečnú trpezlivosť a pomoc s formálnou stránkou práce.

Obsah

Úvod.....	9
1. Život s handicapom	11
1.1. Fenomén zdravotného postihnutia	11
1.2. Historický prehľad	11
1.3. Rodina a dieťa s postihnutím	14
1.3.1. Fáze vyrovnania sa s handicapom	15
1.3.2. „Coping – process“	16
1.3.3. „Copy – procesing“ v praxi.....	17
1.3.4. Vyrovnanie sa matky s handicapom dieťaťa	19
1.4. Význam socializácie pre jedinca s handicapom	21
1.4.1. Odchýlky socializácie dieťaťa s handicapom	21
1.4.2. Školské prostredie a dieťa s handicapom.....	21
1.4.3. Šikana a jej stupne	23
1.5. Sociálno – pedagogické teórie	24
1.5.1. Teória nevzdelanosti	25
2. Štúdium jedinca s mozgovou obrnou na vysokej škole	26
2.1. Formy Mozgovej obrny	26
2.2. Podporné opatrenia pre študentov na vysokej škole.....	27
2.3. Stredisko Teiresiás	27
2.3.1. Služby pre osoby s telesným postihnutím.....	28
3. Mobilita študentov s handicapom na vysokej škole.....	29
3.1. Typy zahraničných pobytov.....	29
3.2. Centrum zahraničnej spolupráce.....	30
3.3. Projekt SIEM	31
4. Metodologická časť	33
4.1. Cieľ výskumu.....	33
4.2. Kvalitatívny výskum.....	33
4.2.1. Interpretatívna fenomenologická analýza.....	34
4.3. Výskumný súbor	35
4.4. Etika výskumu	35
4.5. Metóda zberu dát	36

5. Analýza a interpretácia dát.....	37
5.1. Analýza rozhovoru s Erikou	37
5.2. Analýza rozhovoru s Františkom	47
5.3. Analýza rozhovoru s Barborou	56
5.4. Prelínajúce sa témy analýz.....	64
5.5. Interpretácia výskumu.....	70
5.6. Sebareflexia výskumníka	71
Záver	73
Použitá literatúra	75
Prílohy.....	77

Úvod

Moja diplomová práca s názvom *Vplyv prostredia vysokej školy na osobnosť jedinca s handicapom* je štruktúrovaná na dve veľké časti, ktoré sú opisované ďalej v texte. K tejto téme mám osobný vzťah, pretože sama som jedincom s handicapom študujúcim na vysokej škole. Práve vďaka mojej osobnej skúsenosti so štúdiom na vysokej škole som chcela zistiť, preskúmať skúsenosti, zážitky iných. Vnímajú to aj iní, ako osobnostný rozvoj? Aké faktory pomáhajú k tomu, aby sa človek cítil ako spokojná osobnosť? Ďalším dôvodom je aj to, že existuje množstvo odbornej literatúry na tému handicapovaných v školskom prostredí. Napísaná odborná literatúra je týkajúca sa štúdia v rámci základnej alebo strednej školy. Len málo odborných kníh pojednáva o problematike vplyvu vysokých škôl na osobnosť jedinca s handicapom. Z dôvodu práve nedostatočného množstva kníh zaoberajúcich sa terciárnym vzdelávaním osôb s handicapom som sa rozhodla napísať túto prácu. A skrz ňu sa podeliť aj o moje vlastné skúsenosti a zážitky s podporou na tomto type vzdelávania. Cieľom tejto práce je poskytnúť čitateľovi komplexný náhľad na problematiku štúdia jedinca s handicapom. A to skrz jeho život. Aké prekážky musia jedinci s handicapom prekonať, aby mohli študovať na vysokej škole a byť tak súčasťou intaktnej populácie? Je pre nich ľahké odísť od rodiny a úplne zmeniť svoj život?

Teoretická časť zahŕňa definíciu kľúčových slov, o ktoré sa budem v celej práci opierať. Definície sú opisované z pohľadu odborníkov na danú problematiku. Slúžia k tomu, aby sme sa lepšie vyznali v problematike, ktorej sa venujeme. Ako ďalšiu tému moja práca opisuje postoj spoločnosti k handicapu naprieč históriou. Z dôvodu toho, aby bolo možné porovnať či sa vývoj spoločnosti a jej pohľad na túto problematiku zmenil alebo ostal nezmenený. V nasledujúcej kapitole popisujem rozdiely pohľadov na inklúziu a handicap v Českej republike a v zahraničí. Zo sveta som si vybrala krajiny, v ktorých podľa všetkých dostupných zdrojov, funguje inklúzia na vysokej úrovni. Avšak aj krajiny, v ktorých to nefunguje tak dobre ako by sme si priali. V práci je uvedený aj príklad krajiny, v ktorej pohľad spoločnosti na jedinca s handicapom závisí od toho, v ktorej časti krajiny sa nachádzame. Táto práca má za cieľ okrem iného ukázať aj to čo všetko ovplyvňuje pohľad spoločnosti na handicap a aj vnútorné prežívanie jedinca s handicapom. Medzi krajiny kde to funguje patrí napríklad New York.

Druhou veľkou časťou je empirická časť, v ktorej budem popisovať a analyzovať výpovede troch respondentov. Ich výpovede sa zaoberajú ich skúsenosťami a zážitkami so štúdiom na vysokej škole. V tejto oblasti som sa zameriavala na ich osobnosti ovplyvnené štúdiom. Avšak túto metódu výskumu a typ výskumu som si vybrala aj z dôvodu zaujímavosti a túžby interpretovať vnútorný svet respondentov a bližšie sa pozrieť na to ako to oni vnímajú. Predsa len téma inklúzie je veľká, riešená na všetkých konferenciách či už z pedagogického alebo psychologického hľadiska, ale mám pocit, že málokto sa pri riešení tejto problematiky zaoberá tým ako to cítia a vnímajú tí, ktorí žijú svoj život s handicapom a už od malička musia prekonávať prekážky. Prekážky môžu mať rozličnú štruktúru. Niektoré sú rovnaké ako bežný jedinec bez handicapu, ale iné sú špecifické pre ľudí s telesným handicapom. Medzi tie spoločné môžeme zaradiť odlúčenosť od blízkych, v prípade, že je škola v inom meste, zmena kolektívu a iné. Najväčším súborom špecifických prekážok pre tento druh handicapu sú fyzické, priestorové prekážky. Aj o týchto prekážkach pojednáva táto práca.

1. Život s handicapom

1.1. Fenomén zdravotného postihnutia

Zdravotné postihnutie je odborný termín, ktorý zahŕňa všetky obmedzenia, ktoré človek môže mať. Napríklad problémy so sluchom, chôdzou..., ale do skupiny zdravotne postihnutých patrí aj chronické ochorenie. Viktor Lechta v svojej knihe *Inkluzívna pedagogika* (2016) definuje zdravotné postihnutie ako „*relatívne trvalý, ireparabilný stav jedinca v kognitívnej, komunikačnej, motorickej alebo emocionálnej – voľnej oblasti, ktorý sa manifestuje významnými ťažkosťami pri učení a sociálnom správaní.*“ Avšak to, že sa jedinec narodí s nejakým obmedzením ešte neznamená, že sa skončí svet. Áno, bude to mať ťažšie, ale nie neprekonateľne. Veľmi záleží na tom, ako sa k jeho zdravotnému stavu postaví rodina a jeho okolie. V neposlednom rade je dôležitý aj faktor z akého prostredia pochádza. Každý z nás má individuálne predstavy o prostredí a pre každého to znamená niečo iné. Z toho dôvodu si prostredie odborne podloží. Kraus a Poláčková v knihe *Človek – prostredí – výchova*, v kapitole *Prostredí a jeho vliv na jedinca* definujú prostredie ako určitý priestor, objektívnu realitu. „*Vždy sa jedná o predmety, javy existujúce okolo nás, nezávisle na našom vedomí.*“ (Kraus, Poláčková, 2001, str.99)

1.2. Historický prehľad

Jedinci, ktorí nezapadali do spoločnosti a z nejakého dôvodu sa vymykali pravidlám kultúry podľa hľadiska, ktoré bolo pre toto obdobie typické, boli medzi nami už od nepamäti. Dôvod odlišnosti mohol byť rôznych, napríklad vzhľad, duševný stav, mohli trpieť nejakou chorobou a podobne. Odlišnosť je skrátka niečo, čo nás núti vyčnievať z davu, byť iný, niečo čím môžeme často trpieť. Niečo, čo nás obmedzuje robiť to, čo chceme. Aspoň nie naplno. Handicap je niečo, čo úplne zmení život nielen samotného jedinca, ale aj okolia.

V minulosti bol handicap braný ako niečo čo je nezlučiteľné so zmysluplným, plnohodnotným životom. Títo jedinci boli na okraji spoločnosti, ona sama si od nich držala odstup a hľadala spôsoby ako sa ich zbaviť. V histórii som našla veľa príkladov tohto prístupu. Najznámejším príkladom je Staroveké Grécko a Rím. Tieto krajiny boli charakteristické tým, že spoločnosť posudzovala jedinca na základe estetického

hľadiska. Kultúra spomínaných krajín bola založená na kalokagathii (ideál krásy a ducha). Taktiež známym príkladom je aj Staroveká Sparta. Nesmieme zabudnúť na to, že čo je považované za krásne v jednej kultúrnej, môže byť v inej kultúre považované za odpudzujúce. (Vágnerová a kol., 2004)

Cieľom tejto kapitoly je ukázať dôležitý aspekt, ktorý aj v dnešnej dobe ovplyvňuje pohľad na život s handicapom. Týmto aspektom je história. Primárne poukážem na históriu pohľadu komunity na telesné postihnutie. Vo všeobecnosti chápeme vzťah k postihnutým jedincom ako prejav tolerancie k odlišnosti, rešpektovanie individuality. (Vágnerová a kol, 2004) To je v prítomnosti, ale takýto pohľad na komunitu handicapovaných tu nebol od nepamäti. Spoločenstvo ľudstva sa muselo k takémuto názoru dopracovať. Zo skúmaných historických prameňov by som odvodila, že existuje určitá periodizácia dejín prístupu spoločnosti k handicapovaným jedincom. Čo je zaujímavé, že práve telesné postihnutie patrí k najstarším popísaným. (Hronová a kol. 1988)

Najstarším obdobím je represívne obdobie. V tejto dobe sú veľmi výrazné rysy likvidácie a segregácie. Týmto prístupom k handicapovaným boli známe hlavne otrokárske spoločnosti, ich zvykom bolo sa takýchto jedincov zbavovať. Najsilnejším dôvodom bolo, aby sa zbavili záťaže. Existuje mnoho príkladov, kde sa tento zvyk uskutočňoval. Napríklad v Grécku v pohorí Taygetu, v Starovekom Ríme mal otec dovolené tohto jedinca usmrtiť ak získal súhlas 5 susedov. Všetky tieto spôsoby sú hrozné. Najstrašnejším mi príde spôsob, ktorý prijal Aristoteles v Starovekej Sparte., kde takýchto jedincov zhadzovali zo skaly. Táto tradícia vznikla kvôli Aristotelovmu strachu o zdravé potomstvo.(zrov. In: Kábele F., 1993)

Rodina s handicapovaným jedincom to mala v minulosti veľmi ťažké. Z toho dôvodu, sa často stávalo, že museli čeliť životnému rozhodnutiu, či si dieťa ponechajú alebo sa ho zbavia. Ak sa rozhodli si ho ponechať tak sa tento jedinec musel celý život skrývať. Čo je lepšie, trpieť stratou dieťaťa alebo si dieťa ponechať? Avšak za podmienky, že bude celý život na okraji spoločnosti.

O niečo mladším obdobím je charitatívne obdobie. Charakteristické pre toto obdobie je vznik starobincov, útulkov a podobne. V týchto inštitúciách bola zabezpečená len starostlivosť o chorých alebo telesne postihnutých. Obyvatelia mali zabezpečené len stravu a ubytovanie. Na liečbu sa používali stredoveké liečivá. Výskyt telesného

postihnutia v tomto období sa považoval za boží trest. Stredovek je považovaný za obdobie kedy sa prvýkrát objavuje hlbší záujem o osoby s telesným postihnutím.

Obdobie s výraznou zmenou vzťahu spoločnosti k postihnutým nazývame humanitné obdobie. Toto obdobie nastupuje s rozvojom renesancie a začali sa prejavovať humanitné ideí a hlbšie zamyslenie sa nad riešením problematiky postihnutých, Zároveň sa po prvýkrát objavila požiadavka na ich vzdelávanie. Ján Ámos Komenský je práve tá osobnosť, ktorá mala na rozvoj vzdelávania veľký vplyv. Je považovaný za veľkého reformátora pedagogiky a mal veľmi pokrokové myšlienky na svoju dobu. Vo svojom diele *Vševýchova* poukazuje na rozdiely medzi zdravým a dieťaťom s postihnutím. On patril medzi prvých, ktorí zastávali myšlienku, že je nutné vychovávať a vzdelávať všetky deti bez rozdielu. Pod vplyvom myšlienok Komenského a ďalších ľudí patriacich do humanistického smeru, sa začali v ústavoch pre telesne a zmyslovo postihnutých, objavovať snahy o ich vzdelávanie (srov. Vítkova, M. 2006 in Fialová a kol., 2012).

Ďalším veľkým posunom v tomto období bolo, že v roku 1601 vznikol v Anglicku najstarší zákon pojednávajúci o starostlivosti o telesne handicapovaných jedincov. V tomto prvom zákone je popísaná len tá najnutnejšia starostlivosť, ktorú títo jedinci potrebujú.

Za otca ortopédie je považovaný *J.A Venel*, ktorý je zakladateľom prvého liečebného ústavu pre telesné postihnutých v Švajčiarsku, konkrétne v Orbe v roku 1770 (Hronová, M. 1988) Ďalší zo štátov s rozvinutou starostlivosťou o telesne postihnutých je Nemecko, kde v roku 1722 vznikla prvá nemocnica v Pferzheimu a v roku 1816 založil Hein vo Wurzburgu liečebný ústav pre týchto jedincov.

V Anglicku bola založená prvá škola pre jedincov s telesným postihnutím v roku 1920. Výraznou osobnosťou zaoberajúcou sa výchovou v Anglicku je *John Locke*, ktorý upozorňuje na dôležitosť diagnostiky týchto detí, aby sa rozpoznali ich individuálne schopnosti.

Posledným historickým obdobím je obdobie komplexnej rehabilitačnej starostlivosti, ktoré je charakteristické prechodom od obecného vzdelávania po vzdelávanie odborné. V tomto čase sa pomaly, ale isto usadzuje moderná koncepcia komplexnej rehabilitačnej starostlivosti. Hlavnými predstaviteľmi tohto obdobia sú MUDr. Rudolf

Jedlička , ktorý sa zaslúžil o vznik prvého rehabilitačného ústavu v Prahe, v roku 1913. Druhá polovica 20. storočia je poznamenaná integračným procesom.

My, ale žijeme v dobe kedy sa snažíme o premenu integrácie na inklúziu. Myšlienkou inklúzie je úplne prirodzené začlenenie jedincov s handicapom do intaktnej populácie bez upozornenia na odlišnosť ľudí s handicapom. (Fialová a kol., 2012)

Blízke okolie dieťaťa s postihnutím v súčasnosti nerieši to, ako to dieťa vyzerá. Je to ich dieťa a to je všetko. Podľa toho sa k nemu aj správajú. Musia počítať s tým, že to bude finančne náročné. Preto je ďalším rozhodujúcim faktorom rodín detí s postihnutím ich ekonomická situácia. To dieťa, aj keď je iné, musí mať zaobstarané základné životné potreby. Častou otázkou rodičov je, dokážem svoje dieťa užiť? Dokážem mu ponúknuť život, ktorý si zaslúži?

To, čo by som chcela touto záverečnou prácou dokázať a ukázať verejnosti je to, že sa nemusí báť v momente, keď stretne jedinca s handicapom. Sama som jedinec s handicapom a musím povedať, že sa stretávam s rôznymi reakciami na môj zdravotný stav. Prečo by to aj v Českej republike nemohlo fungovať tak ako napríklad v škandinávskych krajinách? V škandinávskych krajinách je inklúzia slovo, ktoré sa naplňuje do poslednej hlásky a ľudia sa tam tohto slova neboja. Dúfam, že svojou prácou ukážem verejnosti a spoločnosti, že sme normálni ľudia, ktorí takisto ako zdravý, túžia po plnohodnotnom živote. Súčasťou plnohodnotného života je mať rovnaké možnosti ako intaktná populácia. Jednou z možností je aj študovať na vysokej škole.

1.3. Rodina a dieťa s postihnutím

Rodina je základnou jednotkou života jedinca. Je to prvá inštitúcia, ktorá na neho pôsobí. Vyrastá v nej, preberá vzory správania, socializuje sa a spoznáva svet. Pre jedinca s handicapom je fungujúca rodina, schopná zabezpečiť všetky jeho potreby, ešte dôležitejšia ako pre iných. Pretože práve rodina dáva jedincovi to základné hodnoty podľa ktorých sa potom v budúcnosti správa. Rodičia sú tie osoby, ktoré nás tvoria, sú naše vzory. Samozrejme, keď sa matka dozvie, že bude mať dieťa s handicapom, zrúti sa jej celý svet. Čo iné by sa dalo čakať? Veď každá osoba túži po zdravom dieťati. Ale dôležité je, ako sa s touto správou zžije či sa vzdá dieťaťa alebo sa zatne a bude bojovať za to, aby mal plnohodnotný život.

1.3.1. Fáze vyrovnania sa s handicapom

Spracovanie tejto informácie chce čas, má to svoje stupne. Informovať rodičov o handicapu ich dieťaťa je veľmi ťažká úloha, ktorú musí lekár zvládnuť. Informant, v tomto prípade väčšinou ošetrojúci lekár, musí byť pripravený na všetko. Dozvedieť sa o tom, že naše dieťa bude mať určitý handicap, určitú diagnózu vyvolá rôzne emócie a môže to byť veľmi emotívna chvíľa. Existuje niekoľko fáz, do ktorých sa môže rodič po prednesení takejto správy dostať. Je tu možnosť, že rodič prejde všetkými, ale nebýva to tak vždy. Ani nemusí prejsť všetkými postupne.

Po vypočutí si ortieľu sa rodičom zrúti svet. Začnú chodiť sem a tam a krútiť hlavou, dostávajú sa do šoku. Odmietajú uveriť, že to tak je. Typické vety pre toto štádium sú napríklad: Nie, to nie je možné. Nie, to ste sa splietli, to sa ma netýka... Odborníci tento stav nazývajú negácia situácie. V tejto chvíli je úlohou informátora získať dôveru a naviazať kontakt s rodičmi dieťaťa. Pri rozhovore o diagnóze dieťaťa by mal byť informátorom práve detský ošetrojúci lekár. Ten by mal zistiť a informovať o základe a charakteristike diagnózy. Po tomto by už do hĺbky mali ísť práve špecializovaní lekári ako napríklad neurológ, rehabilitačný lekár, každý z uhlu svojho odboru.

Po zistení všetkých informácií od lekára nastupuje štádium agresie. Toto štádium je typické mnohými otázkami, ktoré si rodičia kladú a väčšinou nedostanú odpoveď, pretože žiadna správna odpoveď neexistuje. Typické otázky sú Prečo práve my? Koho je to vina? Zdravotníkov alebo moja? Matka si to viac menej vždy dáva za vinu. Premýšľa o tom, čo robila v tehotenstve, že to mohlo mať za následok handicap jej dieťaťa. Ak má lekár v ordinácii mamku alebo aj otca v tejto fáze mal by nechať rodičov sa odreagovať. V tomto prípade by mohlo pomôcť, že im dá nádej, že aj keď dieťa má určitý handicap, už žijeme v dobe kedy sú prístupne rôzne nové lieky, rehabilitácie a prostriedky, ktoré pomáhajú. Nemal by sa s nimi hádať, uisťovať ich, že to nie je chyba zdravotníkov...

Po odznení fáze agresie nasleduje fáza nádeje. Je to štádium kedy rodičia hľadajú cesty ako vyliečiť svoje dieťa. Nevzdávajú sa a hľadajú prostriedky a cesty, ktoré ich dieťa vylieči. Napríklad si povedia, že nájdu liečiteľa. Najlepšia možnosť pre nich alebo si to aspoň tak predstavujú, že ak nájdu liečiteľa tak ich dieťa úplne vyzdravie.

Avšak, nie pri všetkých diagnózach sa to dá. Nie, všetky idú vyliečiť úplne. Pri niektorých diagnózach je úspech, keď postup ochorenia stagnuje a ten zdravotný stav dieťaťa sa nezhoršuje, ale ostáva v nezmenenej forme. Príkladom takejto diagnózy, keď cieľom je, aby sa stav nezhoršoval je aj Mozgová obrna. Lekár by mal v tejto fáze byť oporou rodičom či už po stránke dávania dostupných informácií alebo po psychickej stránke.

Po odznení štádia neustáleho snaženia sa o nájdenie prostriedku na zlepšenie spravidla nastáva fáza úplnej apatie až depresie. Lekár by v tejto chvíli mal byť psychológom rodičov a pomôcť urovnať všetky zničené vzťahy, ktoré vznikli ako následok objavenia sa handicapu v rodine. Avšak tak by to fungovalo v ideálnom svete. V tom našom to tak málokedy býva, väčšinou lekár nechá rodičov nech sa s touto informáciou vysporiadajú sami. Apatia je stav veľmi podobný depresii. V tomto zmysle slova sa jedná o stav, kedy rodičia pomaly, ale isto prichádzajú na to, že sa ich dieťa nevylieči a bude potrebovať pomoc po celý život.

Posledná fáza, ktorá môže nastať je tá najlepšia. Jedná sa o zmierenie so zdravotným stavom dieťaťa. Jej výsledkom je uvedomenie si reálnych možností svojho dieťaťa. Dôležité je, aby si rodičia prešli týmito fázami sami a lekár ich nemôže usmerňovať. Tak tiež by nemal byť prvý kto im oznámi, že ich dieťa potrebuje ústavnú starostlivosť. Rodič by sa mal sám pýtať, sám sa dotknúť tejto možnosti. (Schneiberg in Kraus, *Detská mozgová obrna*, 2005)

1.3.2. „Coping – process“

Tento proces ako by sa mala takáto závažná informácia podať sa nazýva tzv. „coping process.“ Ako každý iný proces aj tento má svoje zásady. Vymenujem tu len pár najdôležitejších pre túto diplomovú prácu.

Základnou zásadou je vedieť čo najviac o tej diagnóze, ktorú má naše dieťa. Dôvod je ten, aby poznali aj úplne drobnosti. Veci, ktoré môžu dieťaťu uškodiť. V tejto chvíli sú dôležité všetky dostupné informácie o danej diagnóze, ktoré môže poskytnúť internet, fóra, odborné poradne a iné spoločnosti zaoberajúce sa problematikou, ktorá ich zaujíma.

Dôležitý poznatok je ten, že je potrebné, aby sa rodičia nezasekli vo chvíli, keď sa dozvedia, že ich dieťa bude mať handicap a bude v niečom odlišné od ostatných detí. Dôležité je, aby mali určitý výhľad aj do budúcnosti. Každý lekár, ktorý ma v evidencii dieťa s handicapom môže rodičom ponúknuť so svojho odborného pohľadu odhadnúť a stanoviť vývojové perspektívy dieťaťa.

Často sa stáva, že rodičia si myslia, že sú sami. Že neexistuje nikto kto by im v ich situácii mohol pomôcť. Veď najlepšie oni sami vedia, čo môže pomôcť ich dieťaťu. Nie je to pravda. Existuje veľa internetových stránok, rôzne fóra na ktorých si rodičia s deťmi s rovnakou diagnózou môžu dávať rady, písať svoje skúsenosti a byť si oporou. (Kraus a kol., 2005) Nielen fóra a skúsenosti iných rodín môžu pomôcť, ale taktiež aj odborná pomoc v podobe či už stredísk ranej starostlivosti, špeciálnych pedagógov alebo SPC, PPP.

1.3.3. „Copy – procesing“ v praxi

Poprosila som mojich rodičov o opis skúsenosti ako sa dozvedeli o tom, že ja budem jedinec s handicapom a ako to potom išlo ďalej. Čo všetko museli prekonávať. Tento opis skúsenosti som sa pokúsila opísať z môjho pohľadu, podporeným ockovými vyjadreniami.

Keď som sa narodila, boli moji rodičia veľmi mladí, nezodpovední a troška hlúpi. Proste si mysleli, že svet je gombička a všetko nejako funguje tak, aby dobre bolo. Už počas maminkinho tehotenstva boli problémy. Nejako ich prekonávali. Ocko vtedy zariadil bývanie v jeho starej detskej izbe, chodil do roboty a obaja ešte v tom čase študovali. Čiže pre oboch to bol stres a nepohoda z niečoho nového.

Keď maminu zobrali v 7 mesiaci do nemocnice, tak si to ani nepamätá. Vie, len toľko že ju bol pozrieť a potom odrazu mu oznámili, že som sa narodila. Podľa jeho názoru to bola súhra ich nerozvážnosti, nedospelosti a obrovskej neprofesionality personálu v nemocnici. V ten večer na dlhý čas posledný krát plakal. *„Keby sa niečo také stalo teraz, s týmto rozumom, čo mám, tak by som to asi riešil aj mediálne a súdne...“*

Čo však bolo najhoršie, tak to, že mám nejaký problém, sa skôr náhodou dozvedeli až oveľa neskôr - až skoro po roku. Doktorka vtedy povedala niečo ako *„veď to je normálne pre deti s DMO“*. Dovtedy moji rodičia ani netušili, čo to DMO je. A možno

s ich nezrelosťou ani nepredpokladali, že sa niečo deje. Ale ocko si myslí, že už vtedy so mnou mama intenzívne cvičila. A potom ešte viac.

„Vtedy asi na chvíľu prišiel ten veľký šok. Pamätám si, že ma v robote upokojoval kolega, od ktorého som to vôbec neočakával. Boli sme v panike. Ale asi som to vytesnil, lebo si na to už dobre nespomínam.“

„Potom prišli dobré, horšie a lepšie roky, keď sme sa snažili s tým žiť a bojovať. Hľadali sme pre teba to najlepšie, čo by ti pomohlo. Pamätám si, akí sme boli šťastní, keď ťa prijali do škôlky na Mokrohájskej. Pravdupovediac to bolo aj preto, že sa maminke troška odľahčilo. Ale nakoniec to viedlo k rozhodnutiu sťahovať sa do Banskej Bystrice, lebo už bolo nepredstaviteľné cestovať cez celú Bratislavu ráno na Mokrohájsku a poobede späť. A to bol najlepší krok, aký sme urobili. Myslím, že to zachránilo našu rodinu (teda na vtedy) a hádam aj ty si z toho mala lepšie detstvo.“

„Boli aj omyly, napr. ako si prvé 4 roky putovala zo školy do školy, lebo žiadna nebola... Číže takto zhrnuté to z môjho pohľadu vidím tak, že my ako rodičia sme na začiatku neboli nič moc, pôrodnici zlyhali, detská lekárka už úplne. A až potom, keď sme troška dospeli a zobrali veci z časti do vlastných rúk, tak to začalo ako-tak fungovať. Snažili sme sa ťa rehabilitovať aj doma, v Kováčke, snaha o integráciu na základnej škole. Snaha prispôbiť naše okolie na tvoje potreby – bezbariérovosť, asistenti, prebudovanie vstupu do ZŠ. Neskôr gymnázium na Mokrohájskej. A moja obľúbená pasáž, ako som ťa tak troška zmanipuloval na VŠ do Brna, ako sme chodili na prípravný kurz na TSP. Hrôza, keď si ich neurobila akí sme boli šťastní, keď prešlo odvolanie.“

„Celé to bolo asi aj troška o sebeckosti, že sme chceli aby si bola maximálne samostatná, aby si sa vedela postarať sama o seba a neostala nám na krku. Keď vidíš, že sa niekedy nevieme postarať ani my sami o seba. Myslím, že sme urobili pre teba a spolu s tebou veľa. Mnohé veci sme mohli urobiť lepšie alebo sme ich neurobili. Teraz je to už na tebe, ako ďalej...“

„Teraz si uvedomujem, že som hrdý na nás všetkých, že už nemám taký zväzujúci pocit, že ťa musíme držať za ruku. Ale ti plne dôverujem, že to zvládneš sama. A na druhej strane som tu pre teba, ak by si niečo potrebovala.“

1.3.4. Vyrovnanie sa matky s handicapom dieťaťa

„Ku všetkým týmto fázam prechodu traumou som mala navyše ešte fázu nula. Keď som sa dozvedela, že moje dieťa má DMO, vôbec som tomu nevenovala pozornosť, vôbec so netušila čo to znamená. Takže sa ma to nijako nedotklo. Po celý prvý rok sme chodili na neurologické kontroly a po celý prvý rok som sa dozvedala, že moje dieťa je trochu oneskorené, ale to môže byť tým, že je narodené predčasne. Celý čas som bola v tom, že je to len oneskorenie vývoja a postupne "sa to" dobehne. Ale keď mi v 13 mesiaci oznámili, že teda to oneskorenie diagnostikujú ako DMO, a teda mi dajú predpis na plienky zadarmo v rámci zdravotného poistenia, potešila som . Veď ako študenti sme mali príjem minimálny a príspevok na plienky bol skvelou správou. Až cca o pár dni neskôr mi známy, ktorý chcel študovať medicínu vysvetlil, čo to vlastne DMO znamená a vtedy sme spadli do fázy 1.“

„Negácia? Rozhodne! Veď moja úžasná Dominička predsa nie je "postihnutá", ona to dobehne, všetko dobre dopadne. Veď je vnímavá, komunikuje, očká jej žiaria, určite to dobehne. Veď predsa nie je len ležiaca, veď sa hýbe.“

„Agresia? Rozhodne! Keby to tí blbci v nemocnici nepokazili, keby sa lepšie starali, keby mi to niekto bol býval vysvetlil, keby mi to povedali, keď som mala rizikové tehotenstvo, mohla som si dávať väčší pozor, keby ma len niekto poučil spôsobom, ktorý by som pochopila. Len mi kadečo zakazovali, ale nikto sa so mnou o tom nerozprával. Len ma strašili a vyhrážali sa mi. Keby v nemocnici verili, že to bola plodová voda, čo mi odtiekla a nie moč, keby nečakali s cisárskym 3 dni po plodovej vode, keby to dofrasa robili poriadne.... Dokonca rodina zvažovala, že sa budeme súdiť s celou nemocnicou, ale to už sa mi nepáčilo. Zúrila som, ale nevedela som si predstaviť, žeby mi akékoľvek odškodné prinieslo akékoľvek zadosťučinenie. A hlavne som vedela, že je to všetko aj tak moja vina. Ja som bola hlúpa, ja som bola neskúsená, ja som bola nezodpovedná, ja som bola neinformovaná a nevdelaná, ja som robila blbosti a teraz si to kvôli mne odnáša moje dieťaťko.“

„A potom sme prešli do nádeje - cvičenie, vojtočka – jedna z liečebných rehabilitačných metód používaných pri mozgovej obrne, kúpele, bylinky, babské rady, odvary... - Táto fáza bola veľmi krátka, veľmi krátko som upadla do depresie. Nemohla som vstať z postele, nemohla som nikam chodiť, len som ležala na posteli a plakala. Sotva som vládala moje dieťaťko nakrmiť. Spievala som jej najsmutnejšie pesničky aké som

poznala a plakala pri tom. Ráno som ani nevstávala z postele, len som ju nechala nech sa pri mne hrá a loží po mne, a vkuse som podriemavala. Spánok, plač, vysilenie, apatia, ľahostajnosť... To trvalo niekoľko mesiacov...“ „A zmierenie? To si nejako nevybavujem.

„Mám pocit že všetkými týmito fázami prechádzame v rôznych vlnách po celý život, ako po špirále - s každým ďalším vývojovým krokom sa dostávame na to isté miesto - znovu neverím, znovu sa hádam, znovu mám nádej, znovu upadám do apatie - škôlka, základná škola - prvá, druhá, tretia, štvrtá, stredná..“. Asi najtrvalejší stav nádeje je pre mňa vysoká škola.“

„Moje dieťaťko sa so svojim hendikepom dostalo až na vysokú školu. Ja by som to ani neskúšala, ale otec trval na tom, že to musíme skúsiť a ja mu z celého srdca za to ďakujem. To že konečne nejaká škola robí integráciu ľudí s postihnutím, a konečne to niekto robí dobre, ma udržiava v nastavení zmierenia. Tá obrovská záťaž z toho, že dcérka bude celý život potrebovať pomoc bola vždy znásobená tým, že nám tá pomoc nebola poskytovaná tak ako sme ju potrebovali. Buď sme narážali na neschopnosť integrácie v praxi so všetkými problémami od priestorového vybavenia škôl, cez neskúsenosť pedagógov až po šikanu na základnej škole, alebo s opačným problémom - namiesto integrácie, segregácia s prípravou detí s hendikepom na život človeka odkázaného na invalidný dôchodok bez možnosti zapojiť sa do bežného života na strednej.“

„Každá tá fáza trvala niekoľko dní až niekoľko mesiacov a každá sa opakuje doteraz. Až keď moje dieťaťko dospelo, fáza agresivity a depresie je čoraz kratšia, sú to skôr výbuchy hnevu a zúfalstva pri informáciách, že sa niekam nemôže dostať, ako si nemôže nájsť prácu, ako zamestnávateľia nemajú podmienky, ako je odkázaná na asistentov, ktorých nevie zohnať a podobne. Ale výrazne silnejší je prúd zmierenia, ktorý je podporovaný spôsobom, ako žije. Má priateľa, hrá divadlo, závodne pláva, darí sa jej v škole a vedie "normálny" život. Bez nás, rodičov. Žije v zahraničí, na internáte bežnej školy. Viem, že bude celý život odkázaná na pomoc, ale to je mnoho ľudí. Mnoho vecí, o ktorých sme ani nedúfali, že by stálo za to skúšať, teraz zvláda samostatne a s podporou priateľov, asistentov a univerzitného centra pre integráciu sa jej darí. A ja ďakujem celému vesmíru, že sme mali také šťastie.“ Moja mama si doteraz myslí, že to bola jej

vina a je veľmi vd'achná, že, sa mi podarilo poradiť si so životom, napriek tomu, že sa cítí vinná za to, v akom som zdravotnom stave.

1.4. Význam socializácie pre jedinca s handicapom

Proces socializácie je pre každého človeka bez rozdielu veľmi dôležitý. Tento proces začína už v rodine, keď sa dieťa narodí, je to vlastne to, ako sa správa s ostatnými v rodine ako s nimi interaguje. Pod pojmom socializácia chápem „*proces, ktorý sa realizuje na základe interakcie medzi jedincom a spoločnosťou.* (Janoušek a kol. 1988 in Lechta 2016)

Existujú dva pohľady na proces socializácie, môžeme sa na proces socializácie pozerieť z pohľadu spoločnosti a z pohľadu individuálnej osobnosti jedinca.

Z pohľadu spoločnosti ide o ovplyvňovanie psychického vývoja dieťaťa. A práve spoločnosť je jeden z činiteľov, ktorý umožňuje jedincovi začleniť sa do nej. Z pohľadu jednotlivca pomáha socializačný proces k rozvoju jeho osobnosti, v zmysle získavania špecifických vlastností a schopností. (Vágnerová a kol. 2004)

1.4.1. Odchýlky socializácie dieťaťa s handicapom

Ako som spomenula už vyššie, socializačný proces je pre každého dôležitý. A to ako pre intaktnú spoločnosť, tak pre ľudí s handicapom. Avšak socializácia detí s handicapom má určité odchýlky. Spomeniem ich len pár.

Dieťa sa môže odlišovať v psychických a fyzických dispozíciách. Pod slovným spojením fyzické dispozície si môžeme predstaviť vzhľad a všetko, čo je na prvý pohľad viditeľné. Jedna zložka ovplyvňuje druhú.

Rodina predáva dieťaťu svoje hodnoty a normy a vďaka tomu dieťa rastie a vyvíja svoju osobnosť. Dieťa sa totiž učí tzv. sociálnym učením, ktorého základom je nápodoba. V sociálnom učení je dieťa s handicapom rovnaké ako intaktné dieťa. Rovnako mu rodičia dávajú rôzne role podľa situácií, v ktorých sa nachádza. Je pravda, že jedinec s handicapom má jednu špeciálnu rolu, ktorú intaktné dieťa nemôže získať a to je rola odlišného dieťaťa, abnormálneho.

1.4.2. Školské prostredie a dieťa s handicapom

Začiatok školskej dochádzky je veľkým a výrazným medzníkom v živote každého dieťaťa. Základným princípom je, že tam dochádzaš, čiže robíš nejaký pohyb. Dieťa

s handicapom toto nemôže zvládnuť samé, preto mu pomáha buď rodič, keď je menší alebo osobný asistent, keď je väčší, povedzme na druhom stupni základnej školy. Kudláček v svojej knihe *Svět dětské mozkové obrny* (2012) popisuje školu ako „vzdelávaciu a výchovnú inštitúciu a ako každá inštitúcia má svoje predpisy, ktoré upravujú jej fungovanie a v neposlednej rade vzťah k ďalším inštitúciám v rámci spoločnosti.“ (Kudláček, 2012, str.142)

Komunikácia je jeden z dôležitých aspektov v živote človeka. Dá sa komunikovať rôzne. Jeden z typov komunikácie môže byť aj písomný prejav. Akýkoľvek štýl písania či už rukou, na počítači alebo na písacom stroji je základnou činnosťou dieťaťa v priebehu školskej dochádzky. Môžeme povedať, že aj písanie má určité edukačné ciele: Písanie si poznámok, môže slúžiť k preformulovaniu myšlienky tak, aby som tomu ja rozumela a ľahšie sa mi to potom učilo na testy alebo podobne. Potom písomné skúšky, ktoré slúžia k tomu, aby nás mohol učiteľ ohodnotiť a preveriť si naše vedomosti a posledným takým edukačným cieľom je precvičovanie si látku pomocou napísania si domácej úlohy alebo v prípade štúdia na vysokej škole písanie záverečných prác.

Jedinci s dyskinetickou a kvadraparetickou formou Mozgovej obrny s týmto úkonom majú asi najväčšie problémy. Najviac vidia problémy v pomalom tempu písomného prejavu a nečitateľnosť písma. (Kudláček, 2012)

Aj keď je vzdelávanie handicapovaných vo všeobecnosti ťažké, pretože majú svoje špecifické potreby, ktoré väčšinou škola nemá ako splniť lebo jej chýbajú peniaze alebo jednoducho nechce. Treba bojovať o to, aby dieťa s handicapom malo rovnaké právo na plnohodnotný život ako ostatní. Ja som príkladom toho, že keď sa rodina nevzdá tak všetko ide aj keď to nie je na začiatku ľahké, ale treba vydržať a všetko sa upraví tak ako má byť. Ja som prešla štyri základné školy, a to len z toho dôvodu, že buď nemali ako zariadiť, aby som tam mohla plnohodnotne fungovať alebo ma tam jednoducho vedenie nechcelo. Môj otec na to spomína takto: „A až potom, keď sme zobrali veci z časti do vlastných rúk, tak to začalo ako-tak fungovať. Snažili sme sa ňu rehabilitovať aj doma, v Kováčke, snaha o integráciu na základnej škole. Snaha prispôbiť naše okolie na tvoje potreby – bezbariérovosť, asistenti, prebudovanie vstupu do ZŠ.“ Ako spomínam v ďalšej kapitole šikanu, sama som si ňou prešla kvôli tomu, že som bola odlišná od ostatných a nemala som sa ako brániť.

1.4.3. Šikana a jej stupne

Šikana je podľa veľmi uznávaného etopéda a psychoterapeuta Michala Koláča sociálna choroba, ktorej dôsledkom je poškodzovanie zdravia jednotlivca, skupín vrátane rodiny a spoločnosti vôbec. (Koláč, 2011) Šikana podľa tohto uznávaného etopéda má 5 stupňov.

Zrod ostrakizmu je prvým stupňom 5 stupňovej škály fenoménu šikany. Tento stupeň definujeme nasledovne: „*Ide o mierne, prevažne psychické formy násilia, kedy sa okrajový člen necíti dobre – je neobľúbený a nie je uznávaný. Ostatní ho viac či menej odmietajú, nebavia sa s ním, ohovárajú ho, spriadajú proti nemu intrigy, robia si na jeho účet „drobné“ srandičky a pod.*“ (Koláč, 2001, str. 36) Tento stupeň šikany nie je ešte nebezpečná a je typická pre deti na druhom stupni. Cieľovú skupinu tu máme určenú z dôvodu, že školské prostredie je väčšinou prvé miesto, kde sa jedinec s týmto fenoménom stretne. Príkladom tohto stupňa môže byť napríklad využívanie slabšieho žiaka na to, aby robil prácu za silnejších.

Fyzická agresivita a pritvrdzovanie manipulácie – Spolužiaci si na šikanovaných jedincoch ventilujú svoje nepríjemné pocity. (Koláč, 2001) Nepríjemné pocity môžu vyvierať z viacerých situácií. Agresor, to znamená silnejší spolužiak, ten kto začal šikanovať, si môže ventilovať pocit osamelosti, nedostatok pozornosti od rodičov ale častým spúšťačom nepríjemných pocitov je aj snaha zakryť svoje nízke sebavedomie, tým, že sa budem predvádzať a ukazovať svoju silu na slabších.

Kľúčový moment – vytvorenie jadra – V tomto štádiu záleží na tom, či sa vytvorí dostatočne veľká a silná pozitívna skupina. Ak nie, tak počiatkové štádium šikany sa prehupne do pokročilého. V tejto fáze je dôležité, aby pristúpili učitelia a snažili sa zistiť čo sa deje. Samozrejme, že by mali o tomto probléme vedieť už skôr a začať ho riešiť, ale toto je najdôležitejšia fáza, ktorá ešte môže zastaviť šikanu. Je dôležité, aby obeť svoje problémy riešili s kompetentnými a aby sa vytvorila dost' silná skupina, ktorá dokáže zabrániť agresorovmu vyjadreniu sily.

Väčšina prijíma normy agresorov – Normy agresorov sú prijaté a stávajú sa nepísaným zákonom. Ak prerastie šikana do tohto štádia, tak je to už veľmi zlé a ťažko sa z toho dá zachrániť. Je to výsledok nedostatočného pracovania so školským alebo akýmkoľvek kolektívom. Je to problém, ktorý je náročný a ak ho chcú zvládnuť, potrebujú externú pomoc.

Dokonalá šikana – V tomto štádiu sú normy agresorov prijaté takmer všetkými a nastane „vykorisťovanie“. Deti sú rozdelené na dve skupiny konkrétne, na otrokárov a otrokov. (Kolář,2001) V poslednej fáze už je nutné požiadať o pomoc odborníkov. Nikto v tom kolektíve nie je nestranný. Všetci členovia kolektívu majú svoju úlohu buď ako otrokár alebo ako otrok.

1.5. Sociálno – pedagogické teórie

Sociálno – pedagogických teórií je obrovské množstvo. Každá z nich je zameraná a zacielená na niečo iné. Ja som si do tejto kapitoly vybrala tie, ktoré sa istým spôsobom približujú k téme mojej diplomovej práce.

Hermeneutika je umenie prekladať, vykladať texty. Jej cieľom je interpretovať, vysvetliť udalosť. Kritická hermeneutika má viacero cieľov. Za jej prvoradý cieľ by sa dala považovať rekonštrukcia obecných podmienok pochopenie, interpretácia, vysvetľovanie ako to môže fungovať. Ďalšími cieľmi je podať nové vysvetlenie o realite alebo pochopiť skúsenosť druhého. Túto teóriu som si do práce vybrala kvôli jej cieľom. Má rovnaké ciele ako výskumná metóda, ktorú som si zvolila.

Ďalšou zaujímavou teóriou je teória semiotiky, ktorej autorom je Umberto Eco. Autor vo svojej knihe Teória semiotiky pojednáva o semiotike v širších súvislostiach. Hlavne ako na ekvivalent kultúrnej antropológie. (Eco,2009) V práci je to spomenuté, práve z toho dôvodu, že popisovaná teória je o kultúrnom kóde. Čo znamená zdieľanie konkrétneho významu v konkrétnej sociálnej skupine a v určitom období.

Ďalšou sociálno – pedagogickou teóriou, ktorú považujem za dôležité spomenúť je od Facoulta a jej hlavnou myšlienkou je moc inštitúcií a ich vplyv na vzdelávanie. Vo svojej knihe *Dohlížet a trestat* hovorí čo to znamená mať moc a ako sa to prejavuje vo vzdelávaní a samotnej pedagogike. Tvrdí, že ten kto vlastní moc je ten, kto má prístup ku vzdelávaniu. On síce vo svojej knihe hovorí o premenách moci vo väzenskej inštitúcií. (Facoult, 2000) Škola je tiež len jedna z inštitúcií, kde sa dá moc využiť. Vybrala som si ju práve z toho dôvodu, že hovorí o vzdelávaní ako o nástroji moci. Celá táto práca je ukážka toho, akú moc má vzdelávanie a hlavnými aktérmi sú jedinci s handicapom.

Avšak pre moju záverečnú prácu som si vybrala sociálno – pedagogickú teóriu nevzdelanosti. A to práve z dôvodu toho, že táto teória pojednáva o vysokých nárokoch

dnešnej spoločnosti na vzdelávanie a o reformách a celosvetových testoch. A chcela som ukázať, že celý ten tlak spoločnosť na vzdelávanie nie je dobrý pre každého. Nie je dobré chcieť byť za každú cenu prvý v rebríčkoch svetových testov. Dôvod je jednoduchý nie každý môže vynikať pod takýmto tlakom. A skupina, ktorá nemôže vynikať aj keď by chcela, sa môže cítiť diskriminovaná. Touto skupinou môžu byť napríklad ľudia s rôznym druhom handicapu.

1.5.1. Teória nevzdelanosti

Nasledujúcu kapitolu venujem sociálno – pedagogickej teórii zameranej na spoločnosť poznania. Základným a najdôležitejším pojmom spomínanej teórie je pojem poznanie. S týmto pojmom pracovalo mnoho filozofov a každý z nich sa na neho pozeral z iného uhlu pohľadu. Napríklad Theodor W. Adorno, vo svojom diele *Teória polovzdelanosti* z roku 1959 tvrdí, že: „*To, čo by sa bolo malo stať charakteristikou osobnosti, výrazom duchovného obsahu vzdelania, sa stáva vonkajšou, zvecnenou informačnou časticou.*“ (Adorno.1980, str. 112 in Liesmann, 2009, str. 10)

Napríklad Theodor W. Adorno, vo svojom diele *Teória polovzdelanosti* z roku 1959 tvrdí, že: „*To, čo by sa bolo malo stať charakteristikou osobnosti, výrazom duchovného obsahu vzdelania, sa stáva vonkajšou, zvecnenou informačnou časticou.*“ (Adorno.1980, str. 112 in Liesmann, 2009, str. 10) Z tohto citátu je možné rozpoznať, že podľa Adorna, nemecký filozof a sociológ, sa úplne nepodarilo splniť pôvodný cieľ vzdelania ako takého. Vzdelanie sa stalo niečím, čo slúži ako ukážka, ktorá krajina je lepšia. Adorno ešte tvrdí jednu zaujímavú myšlienku a to: „*Vzdelanie je primerané pochopeniu.*“

Túto sociálno – pedagogickú teóriu som si do svojej diplomovej práce vybrala hlavne kvôli tomu, že som skrz ňu chcela ukázať, že nie všetko musí byť o vedomostiach. Jedinci s handicapom sa učia nielen vedomosťami čiže memorovaním, ale aj zážitkami, skúsenosťami. Veď práve zážitok a skúsenosť nás veľakrát naučí v živote viac ako obyčajné memorovanie. Liesmann vo svojej knihe *Teorie nevzdelanosti* hovorí aj o testovaní, konkrétne o testoch PISA, ktoré sú zavedené na základnej škole. PISA testy sú testy, ktoré majú za úlohu v pravidelných intervaloch – každé tri roky, preskúšať základné kompetencie 15- ročných žiakov a podľa výsledkov stanoviť medzinárodné zrovnanie krajín. (Liesmann, 2009)

2. Štúdium jedinca s mozgovou obrnou na vysokej škole

Nástup na vysokú školu je pre človeka veľmi dôležitý krok. Ak sa rozhodne nastúpiť, tak si musí veľmi dobre rozmyslieť, čo chce študovať. To isté platí aj o jedincoch s handicapom. Oni však musia brať do úvahy aj iné veci ako napríklad keď to budem študovať, zvládnem to? Čo všetko môžem urobiť preto, aby som študovala svoj vysnívaný obor?

Správne rozhodnutie je dôležité aj preto, aby ľudia s handicapom boli dobre pracovne uplatnení. Napríklad osoby s diagnózou Mozgová obrna musia brať ohľad na svoj zdravotný stav a svoje možnosti. Vedia, že nie sú schopní, aj keď by boli radi, aby mohli robiť všetky práce, ale musia byť realisti. Mali by si vybrať takú školu, aby po jej absolvovaní sa mali šancu uživiť. Osoby s mozgovou obrnou majú problém robiť manuálne práce a problém s lokomociou. Preto je pre nich najlepšie pracovné miesto kde môžu zapojiť svoj intelekt a presúvať sa minimálne.

2.1. Formy Mozgovej obrny

Pokiaľ chceme lepšie pochopiť rozhodnutie jedincov s handicapom o výbere vysokej školy, musíme si povedať niečo o formách mozgovej obrny a čo to vlastne je a dôvod prečo je to pre moju diplomovú prácu dôležité.

Mozgová obrna je postihnutie hybnosti a môže mať viac príčin vzniku. Najčastejšou príčinou je perinatálne, to znamená počas pôrodu. Je dôsledkom buď nezrelého plodu alebo poškodenia CNS. Mozgová obrna je síce trvalá diagnóza, ale nie je nemenná. (Kraus, 2005) Existujú 3 základné formy Mozgovej obrny:

Hemiparetická forma je charakteristická tým, že je porucha hybnosti len na jednej strane tela. Tento typ obrny je veľmi vzácny. Väčšinou sú jeho príčiny sú postnatálne, čiže po narodení dieťaťa. (Kraus,2005)A nasleduje diparetická forma, ktorá je charakteristická postihnutím buď horných alebo dolných končatín.

Kvadruparéza je charakteristická poškodením všetkých štyroch končatín súčasne. Preto sa jedná o najťažšiu formu Mozgovej obrny. Toto je dokonca forma, pri ktorej sú štatisticky najčastejšie všetky pridružené ochorenia. Okrem Mozgovej obrny ako hlavnej diagnózy, môžu mať jedinci s touto formou pridruženú mentálnu retardáciu, poruchy reči, epilepsiu a iné. (Kraus, 2005)

Jedinci s rôznymi formami MO. Na niekom jeho handicap nie je ani vidieť a na niekom je až veľmi. Pre nich existujú podporné opatrenia a organizácie, ktoré im môžu veľmi pomôcť ak sa rozhodnú študovať na vysokej škole.

Ja sama som jedinec s handicapom a mám vlastnú skúsenosť, osobnú skúsenosť s tým, že keď sa chce, dá sa všetko. Dokonca aj študovať na vysokej škole. Poďme sa teda pozrieť na to, koho všetkého môže jedinec s handicapom poprosiť o pomoc ak sa rozhodne študovať na vysokej škole.

2.2. Podporné opatrenia pre študentov na vysokej škole

Vysoká škola je miesto kde by sa mal človek cítiť dobre. Byť schopný plniť zadané práce, projekty a podobne bez toho, aby musel premýšľať ako si to uspôsobiť. Práve na toto hľadanie riešení pre študentov s handicapom, ako si upraviť štúdium tak, aby čo najviac vyhovovalo zdravotnému stavu a možnostiam handicapovaného jedinca. Existujú poradenské centra, ktoré poskytujú služby, aby jedinci s handicapom mohli študovať plnohodnotne a bez veľkých úprav.

Každá vysoká škola by mala mať takéto poradenské centrum. Na Slovensku bohužiaľ táto potreba trochu stagnuje, ale napríklad v Českej republike je ich dosť. Dokonca v Brne viem minimálne o tom, že VUT má takéto stredisko na pomoc osobám s handicapom s názvom ALFONS. ALFONS je rovnako ako stredisko Teiresiás určené študentom so špecifickými vzdelávacími potrebami. Na rozdiel od strediska Teiresiás, stredisko Alfons je súčasťou VUT. *Stredisko Alfons* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://alfons.vutbr.cz/sluzby-centra-2/studenti/pohybove-postizeni/>

Masarykova univerzita má na pomoc takýmto študentom podpísanú zmluvu so strediskom Teiresiás.

2.3. Stredisko Teiresiás

Stredisko Teiresiás je podporné centrum Masarykovej univerzity, ktoré sa zaujíma o jedincov so špecifickými vzdelávacími potrebami, študujúcimi na Masarykovej univerzite. Ich cieľom je zabezpečiť, aby mali jedinci s handicapom čo najplnohodnotnejšie štúdium a nemuseli sa pozerieť na to čo zvládnu a čo nie. My sa zameriame na služby, ktoré stredisko Teiresiás ponúka a poskytuje osobám s telesným handicapom.

2.3.1. Služby pre osoby s telesným postihnutím

Pomáhať nám, jedincom s telesným handicapom sa stredisko Teiresiás snaží niekoľkými spôsobmi. A to hlavne zaistovaním budov tej, ktorej fakulty, tak, aby bola bezbariérová, osobnou asistenciou na všetky prednášky a akcie spojené so štúdiom a školou, zabezpečujú nám ubytovanie a hlavne stravovanie.

Každá z týchto služieb má svoje pravidlá a normy ako funguje. Prístupnosť na fakultu je teraz už lepšia, pretože skoro všetky fakulty už majú zabezpečenú rampu alebo inú pomôcku na to, aby sa tam jedinec dostal. Tam, kde to nie je možné vybudovať sa stredisko dohaduje s príslušnými vedúcimi fakúlt presun do priestorov, ktoré sú bezbariérové.

„Osobní asistenci, kterou poskytujeme prostřednictvím školených osobních asistentů, nabízíme v případech omezené možnosti samostatného pohybu nebo v případě ne plně přístupných prostor MU. Veškeré asistence pro aktivity přímo související se studiem poskytujeme bezplatně (doprava z místa ubytování do školy a zpět, cesty do knihoven, strava v menze atp.).“ (<https://www.teiresias.muni.cz/studium/radne-studium/studenti-s-pohybovym-postizenim>)

Čo sa týka služby pomoci pri ubytovaní tak sa väčšinou študenti obracajú práve na stredisko Teiresiás, ktoré v spolupráci s jedincom a správou internátov a jedáleň vyberie to najlepšie ubytovanie tak, aby to čo najviac vyhovovalo jedincovi a aby sa necítil vystresovaný alebo pod stresom. *Stredisko Teiresiás* [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.teiresias.muni.cz/studium/radne-studium/studenti-s-pohybovym-postizenim>

3. Mobilita študentov s handicapom na vysokej škole

Vo všeobecnosti mobilita študentov je veľmi veľká. Pod pojmom mobilita študentov chápem proces sťahovania za štúdiom do zahraničia. Buď to krátkodobo, napríklad rôzne typy študijných pobytov alebo dlhodobo na celú dobu štúdia. Dôvody prečo študenti odchádzajú do zahraničia a neostávajú vo svojej domovine môžu byť rôzne. Najčastejším dôvodom sú cesty za štúdiom, lepšie ekonomické podmienky alebo jednoducho lepšie životné podmienky.

Mojim dôvodom prečo som odišla zo svojej domoviny bolo štúdium. Pre mňa, to ale nie je jediný dôvod, pretože som išla do zahraničia aj kvôli tomu, že je všeobecne známe, že sociálny systém v zahraničí je oveľa lepší ako systém na Slovensku. Môj prípad je, že som študent so špecifickými vzdelávacími potrebami a potrebujem špeciálnu podporu v niektorých súčastiach života, tak som sa rozhodla ísť do zahraničia. V Českej republike je prístup k ľuďom s handicapom úplne odlišný ako v Slovenskej republike. Najlepšie túto odlišnosť v prístupe k handicapovaným jedincom vidím hlavne na Masarykovej univerzite, ktorá sa za pomoci podporného strediska Teiresiás snaží o to, aby ľudia s handicapom mohli byť súčasťou všetkých aktivít, ktoré usporadúva. Ja, ako študentka Masarykovej univerzity, som mala príležitosť si prvýkrát v živote vyskúšať lyžovanie alebo aj ostatné kurzy. Stredisko Teiresiás je jeden z veľkých dôvodov prečo sa slovenskí študenti sťahujú do Brna.

3.1. Typy zahraničných pobytov

Zahraničné pobyty sú pre všetkých študentov vysokej školy bez ohľadu na to či sú s handicapom alebo bez handicapu. Rozhodnutie vycestovať na študijný pobyt môže vyvierať z viacerých pohnútok. Študent môže cítiť túžbu zlepšiť sa v cudzom jazyku tak sa rozhodne vycestovať, túžba spoznať odlišnú kultúru a hlavne nadviazanie nových kontaktov a kamarátstiev. Toto všetko sú veľmi silné dôvody pre vycestovanie do zahraničia. O týchto pohnútkach hovorí aj jeden z mojich respondentov, keď hovorí o dôvode štúdia svojho odboru. Konkrétne hovorí toto: „*aby som mohol spoznať nových ľudí a pocestovať trochu svet.*“ K tomu, aby si študenti mohli plniť svoje sny a túžby existuje hneď niekoľko možností a typov zahraničných pobytov a to konkrétne Erasmus

plus študijné pobyty, pracovné stáže alebo partnerské výmeny. Každú z nasledujúcich možností si opíšeme:

Erasmus plus študijné pobyty je zameraný na vysokoškolské vzdelávanie a na odborné vzdelávanie na úrovni vysokej školy. Môžu sa ho zúčastniť študenti, zamestnanci inštitúcií a pedagógovia. Cieľom programu je podporiť vzájomné vzťahy. Medzi štáty, ktoré sú súčasťou tohto programu patria Bulharsko, Dánsko, Estónsko, Poľsko, Španielsko a ďalšie. Dĺžka pobytu je od 3 do 12 mesiacov. Erasmus plus pracovné stáže dovoľuje študentom podniknúť stáž na dobu 2 až 12 mesiacov v krajine podľa ich výberu.

Posledným typom, ktorý spomeniem sú partnerské výmeny, ktoré prebiehajú na základe dohody medzi univerzitami. *„Centrum zahraniční spolupráce využívá bilaterálních smluv ke zprostředkování výměn jen s univerzitami mimo Evropskou unii (s výjimkou univerzity v německém Greifswaldu). Zájemci o studium na těchto univerzitách musí v první řadě projít výběrovým řízením CZS, které studenty ke studiu na partnerských institucích nominuje. Samotná nominace však neznamená automatické přijetí, poněvadž student musí splnit také podmínky nastavené hostitelskou univerzitou.“* (Pedagogická fakulta [online]. [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.ped.muni.cz/student/mobilita-studentu/studijni-pobyty-na-partnerskych-univerzitach-mimo-evropu>)

Čo som sa dozvedela od respondentov, tak vycestovať sa dá aj v prípade, že máš nejaký handicap. Narazíme na to aj v mojom výskume. Nepočula som o žiadnej inej univerzite, ktorá by študijný pobyt ponúkala aj ľuďom s handicapom za asistencie strediska Teiresiás. Môj respondent sa zúčastnil práve posledného spomínaného typu zahraničného pobytu. A spoluprácu so strediskom počas pobytu si veľmi pochvaľuje a tvrdí: *„Komunikovali aj so mnou aj so strediskom STARS na Polytechnickej univerzite, a samozrejme, pýtali sa ma, ako pobyt priebežne zvládam, či niečo nepotrebujem.“*

3.2. Centrum zahraničnej spolupráce

„Centrum zahraniční spolupráce Masarykovy univerzity poskytuje metodickou podporu a zároveň koordinuje aktivity Masarykovy univerzity v oblasti zahraniční spolupráce. CZS MU administruje mezinárodní výměnné pobyty studentů, učitelů, výzkumníků i

ostatních pracovníků a udržuje bilaterální vztahy se zahraničními univerzitami. Kromě toho CZS MU také koordinuje přípravu anglických studijních programů pro zahraniční studenty, rozšiřuje v zahraničí povědomí o programech vyučovaných v angličtině a připravuje a publikuje propagační materiály.“(Centrum zahraničnej spolupráce [online]. [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: <https://czs.muni.cz/cs/o-nas>)

Centrum zahraničnej spolupráce má veľmi širokú pôsobnosť. Medzi hlavné okruhy jeho aktivít patrí nadväzovanie kontaktov s zahraničnými univerzitami a podpisovanie zmlúv, aby mohli prebiehať výmenné pobyty študentov. Ako ďalšie aktivity môžu byť spomenuté napríklad medzinárodná mobilita študentov, o ktorej už bolo písané v inej časti práce. Taktiež, ale má na starosti to, aby sa zahraniční študenti cítili dobre na Masarykovej univerzite a to dosiahnu vďaka vydávaniu kníh v cudzích jazykoch alebo programov. Jeho úlohou je aj prezentovať Masarykovu univerzitu na zahraničných konferenciách a veľtrhoch. (<https://czs.muni.cz/cs/o-nas>)

3.3. Projekt SIEM

Na Katedre sociálnej pedagogiky Pedagogickej fakulty sa kladie veľký dôraz na podporu študentov s rôznymi druhmi handicapov. Okrem študijnej podpory jednotlivcov a individuálneho prístupu sa katedra zaoberá rôznymi témami spojenými s diverzitou. Jedným z posledných projektov, ktorý katedra v roku 2020 získala, je projekt SIEM, ktorého cieľom je výskum zameraný na podporu mobility študentov s handicapmi. V projekte sú zahrnutí niekoľkí zahraniční partneri, ktorí mimo iné spolupracujú v rámci výskumu aj krátkodobých stáží študentov s handicapmi. Projekt má ambície podporiť pripravovanú legislatívu EU týkajúcu sa práve podpory internacionalizácie vo vzdelávaní študentov so sociálnym znevýhodnením a ďalšími handicapmi.

*„Social Inclusion is a **priority** in the **next Erasmus+ programme**, but very little hard data is available on the accessibility of the current programme and what measures could be put in place to improve access and participation. We at the Erasmus Student Network (ESN) believe it is important to gather more evidence from across Europe of what works and where we need to focus our efforts in order to create recommendations for universities to increase their outward mobility opportunities for all students.“*

(*SIEM Project Introduction*. 2020.)

Projekt Siem je zameraný na ľudí zo znevýhodneného prostredia. Alebo pre ľudí z minoritnej spoločnosti. Dáva príležitosť a možnosť získať lepšie platenú prácu, zvýšenie vzdelania... Ich cieľom je zlepšiť medzinárodné vzťahy. „*This project is an important step toward making international mobility opportunities more inclusive, enabling students from all backgrounds to study, work or volunteer abroad. The ultimate goal of higher education in general, and studying abroad in specific, is to shape a generation of Europeans that transcend traditional cultural beliefs, who embrace cultural differences and endorse mutual intercultural understanding to shape a united society that offers space to everyone.*“ [online]. [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: (https://siem-project.eu/?fbclid=IwAR3xGqjxa_ekG2SRqx4RR7Z8fJCudD85-40-aDr7ItiOWlQmxd18xlXO3AE)

In response to this, ESN has launched the ‘Social Inclusion and Engagement in Mobility’ project. The project is a collaborative cross-European partnership between ESN, UUKi and the European University Foundation, YES Forum, Vrije Universiteit Brussel (BE), University of Vigo (ES), Masaryk University (CZ), University of Latvia (LV) and ESN Spain (ES) and ESN France (FR). (*SIEM Project Introduction*. 2020.)

Tieto a ďalšie projekty, sú veľmi dôležité pre procesy inklúzie, ktoré ukazujú, že zo začleňovania znevýhodnených skupín nemusíme mať strach. Práve naopak každé začlenenie určitej znevýhodnenej skupiny môže mať aj svoje výhody. Výhody vidím hlavne v tom, aby sa intaktná populácia konfrontovala s realitou, v akej žijú určité znevýhodnené skupiny. Táto konfrontácia ich môže len naučiť niečo do života, donútiť ich a aby možno trochu prehodnotili svoje hodnoty. No jednoducho si myslím, že každý kontakt s nejakým spôsobom znevýhodnenou skupinou nás môže len obohatiť.

4. Metodologická časť

4.1. Cieľ výskumu

V úvode tejto práce bolo spomenuté, že jej zámerom je poskytnúť čitateľovi komplexný náhľad na problematiku štúdia na vysokej škole. Týmto je myslené, že sa výskum bude zaoberať skúmaním toho či a ako veľmi sa zmení osobnosť jedinca štúdiom na vysokej škole. Taktiež analyzovať a interpretovať skúsenosti respondentov s javom štúdia na vysokej škole skrz ich životný príbeh. Časti osobnosti, na ktoré sa výskum zameria sú osobnostný rysy samotného jedinca, vzťahy s blízkymi a s okolím a vnímanie vlastného handicapu jedincom. V rámci výskumu sa ponúkala možnosť bližšie sa pozrieť na to ako vníma, jedinec s handicapom, pohľad spoločnosti na jeho handicap. Taktiež sa výskum bude zaoberať vplyvom existencie podpornej inštitúcie na štúdium jedinca s handicapom.

Na základe cieľu, ktorý sme popísali vyššie si môžeme položiť otázky, ktoré budeme v rámci výskumu ďalej skúmať. Hierarchia otázok nám pomáha sa lepšie vyznať vo výskume. Z toho dôvodu sme si otázky rozdelili na hlavné a vedľajšie. Prvou hlavnou výskumnou otázkou, ktorá sa nesie celým výskumom je: Aký význam má pre jedinca s handicapom štúdium na vysokej škole? Aby sme si mohli komplexne odpovedať na hlavnú otázku, tak sa musíme pozrieť na všetky vrstvy, ktoré v sebe ukrýva a tým nám pribúdajú vedľajšie výskumné otázky. A vedľajšími otázkami pre uvedenú hlavnú otázku sú: Prečo sa študent rozhodol študovať vysokú školu? Ako študent reagoval na zmenu prostredia? Ako sa vyvíjal vzťah jedinca s handicapom s blízkymi počas štúdia na vysokej škole? Ďalšou hlavnou otázkou výskumu je: Ako vníma jedinec s handicapom pohľad spoločnosti na svoj handicap? Poslednou hlavnou otázkou je: Aký význam má existencia podpornej organizácie na štúdium jedinca s handicapom?

4.2. Kvalitatívny výskum

Vďaka povahe výskumu, pri ktorom budeme posudzovať skúsenosti, zážitky respondentov s javom vplyvu prostredia vysokej školy na osobnosť jedinca s handicapom, je nutné používať metódu kvalitatívneho výskumu. Z dôvodu ťažkosti s kvantifikovaním dát. Pod slovným spojením kvalitatívny výskum chápeme: *„akýkoľvek výskum, ktorého výsledkov sa nedosahuje pomocou štatistických procedúr*

alebo iných spôsobov kvantifikácie.“ (Strauss, Corbinová, 1999, str. 10) Cieľom výskumu je okrem iného zistiť podstatu problému. Pre výskum nie je dôležitá iba tá udalosť, ktorú skúmame, ale aj to, ako to interpretuje a vníma jedinec, ktorého sa to týka. Z tohto dôvodu je dôležité získať čo možno najdetailnejšie vstupné dáta.

4.2.1. Interpretatívna fenomenologická analýza

IPA je metóda kvalitatívneho výskumu, ktorá skúma aký význam priradujú ľudia dôležitým životným skúsenostiam. IPA je fenomenologická tým, že sa zameriava na skúmanie skúsenosti v jej vlastných termínoch. (Smith, 2009) S ohľadom na ciele výskumu, je interpretatívna fenomenologická analýza vhodnou metódou. Interpretatívna fenomenologická analýza (IPA) je charakteristická tým, že základom analýzy je osobnosť jedinca a jeho skúsenosť s analyzovaným javom. Charakterizovaná analýza sa skladá z niekoľkých po sebe idúcich krokov, ktoré výskumník musí urobiť na vstupných dátach. Vstupnými dátami môže byť rozhovor o analyzovanej problematike.

Prvý krok analýzy začína vo chvíli, keď spracovávame audio alebo audio – vizuálny záznam rozhovoru. Už behom spracovávania záznamu sa snažíme o pochopenie a vniknutie do účastníkovho sveta. Tento krok je dôležitý z dôvodu, aby sa účastník výskumu stal stredom analýzy.

Po úspešnom vniknutí do sveta účastníka nastupuje fáza číslo dva, ktorá sa v mnohom prelína s fázou jedna. V rámci tejto fázy je vhodné písanie poznámok, ktoré sú rozdelené do troch kategórií. Prvá kategória poznámok by mala obsahovať popis obsahu prehovoru účastníka výskumu. Druhá kategória bude obsahovať poznámky vyjadrujúce prejav účastníka výskumu počas rozhovoru. V poslednej kategórii budú poznámky, ktoré sa zameriavajú na skúmanie hĺbky a koncepcie rozhovoru.

Treťou fázou analýzy je rozvíjanie vystupujúcich dát. Táto fáza je charakteristická zbavovaním sa podrobností a hľadať názvy, ktoré neskôr môžem skladať do kategórií a analyzovať ich. Cieľom tejto fázy je zostručniť obsiahle vyjadrenie respondenta. Po zostručení vyjadrení respondenta nastáva fáza hľadania spojenia medzi nájdenými témami. Čo majú spoločné?

Predposlednou fázou je postup k ďalšiemu respondentovi. Je dôležité pamätať na to, že každý rozhovor je samostatný. Preto aj keď tam už pri prvých krokoch vidí výskumník

niečo spoločné, tak na to, na teraz zabudne. Na každý rozhovor sa treba pozerat' oddelene od ostatných, ako na samostatný celok.

Finálnou fázou analýzy je hľadanie vzorcov v popise respondentov. V tejto fáze ide o porovnanie respondentov výskumníkom. Hľadanie a spisovanie spoločných tém, ktoré sa objavujú vo všetkých rozhovoroch. Hlavným cieľom poslednej analýzy je interpretácia získaných, analyzovaných dát.

Práve kvôli tomu, že IPU môžeme brať ako postoj respondenta k problému, sa výsledky nedajú zovšeobecňovať a uplatniť na veľkú skupinu populácie. IPA zachytáva subjektívny postoj účastníka výskumu.

4.3. Výskumný súbor

Pri výbere výskumného súboru pre kvalitatívny výskum, vyberáme respondentov podľa toho či majú skúsenosť so skúmaním javom. Takýto štýl výberu je dôležitý hlavne pri analýze IPA, ktorá analyzuje priamo prežitú skúsenosť. Analýza spomínanou metódou býva veľmi zdĺhavá. Z tohto dôvodu si výskumník vyberá respondentov zámerné. Zo spôsobu zberu dát je zrejmé, že vybraná skupina respondentov je homogénna.

Pre účely výskumu patriacemu k mojej diplomovej práci, som si vybrala respondentov na základe troch podmienok. Prvou podmienkou na respondenta bolo, aby sa jednalo o jedinca s telesným handicapom. Druhou podmienkou bolo, aby jedinec bol aktívnym študentom Masarykovej univerzity. Pre účely výskumu je dôležité, aby respondenti boli z rôznych fakúlt. To umožní poznanie podmienok na viacerých fakultách jednej univerzity. Poslednou podmienkou, bola spolupráca s podpornou inštitúciou Teiresiás.

4.4. Etika výskumu

Etika výskumu je jeho dôležitou súčasťou. Výskumník by mal zariadiť všetko tak, aby boli naplnené zásady, ktoré etika výskumu zahrňuje. Medzi zásady patrí napríklad anonymnosť účastníkov výskumu, zariadené príjemné prostredie, dodržanie sľubu, že všetko, čo účastník povie je dôverné a bude použité iba v rámci práce, ktorej sa výskum týka.

4.5. Metóda zberu dát

Dáta pre analýzu použitú v rámci výskumu boli získané pomocou metódy rozhovoru o skúmanom jave. Rozhovor patrí k najčastejším diagnostickým postupom. Rozhovor definujeme ako komunikáciu medzi dvoma ľuďmi verbálnym spôsobom, pri ktorom môžeme získať mnoho informácií o názoroch, postojoch, prianiach a obavách respondenta. (Svoboda a kol., 2013) Z hľadiska cieľa ide hovoriť o viacerých typoch rozhovorov napríklad diagnostickom, výskumnom, poradenskom a iných. (Denglerová, Širůček, Urbánek, 2011) Výskumný rozhovor slúži k získaniu potrebných dát o skúmanej problematike pre účely ďalšieho spracovania.

V našom prípade sa bude jednať o polo – štruktúrovaný rozhovor. Výhodou oproti iným typom rozhovoru, je to, že poradie otázok môžeme ľubovoľne meniť podľa toho ako je respondent ochotný o danej problematike rozprávať, podľa nálady respondenta a iných faktorov. Preto je taktiež tento typ rozhovoru voľnejší a respondent má väčšiu mieru slobody pri odpovediach. Výskumník si pri tomto type rozhovoru pripravuje iba orientačnú štruktúru otázok, nemusí ich položiť všetky a v poradí v ktorom si ich výskumník vymyslí, reaguje na odpovede respondenta. Z tohto dôvodu je tento typ rozhovoru vhodný pri Interpretatívnej fenomenologickej analýze.

5. Analýza a interpretácia dát

5.1. Analýza rozhovoru s Erikou

Predstavenie respondenta

Erika je žena vo veku 25 rokov. Žije so svojim handicapom od malička, jej diagnózou je mozgová obrna. Žije na internáte so svojou staršou sestrou, ktorá jej pomáha. S rodičmi sa vidí len cez víkendy.

Erika je respondentka, ktorá sa do môjho výskumu sama pridala. Ona sama mi navrhla či s ňou nechcem robiť rozhovor, pretože jej moja téma a to, čo by som rada zistila prišla veľmi sympatická. Bavili sme sa o tom ešte predtým ako som začala s výskumom.

Do výskumu som si ju vybrala okrem toho aj preto, aby som mala rôznorodých účastníkov v otázke fakulty a oboru. Výber skúmaných osôb bol obmedzený na študentov Masarykovej univerzity. A po dlhom uvažovaní som sa rozhodla, že výber respondentov bude zúžený len na jedincov s telesným handicapom.

Rozhovor prebehol v dohodnutom čase a mieste. Pred samotným realizovaním rozhovoru respondentka bola oboznámená s obsahom a štruktúrou otázok a so skutočnosťou, že bude rozhovor nahrávaný a použitý pre účel výskumu realizovanému v rámci tejto diplomovej práce.

Rozhovor prebiehal v útulnom prostredí jej izby na koleji, ktorú obýva so svojou sestrou. Začiatok rozhovoru prebiehal v napätej atmosfére, ktorá sa postupne menila na uvoľnenú. Napriek tomu po celý čas trvania rozhovoru bola v strehu a obozretná. Dávala si pozor, aby odpovedala na všetko a správne k mojej spokojnosti. Vzhľadom k tejto skutočnosti nijak nerozvíjala svoje odpovede a niekedy len sucho odpovedala na dané otázky. Avšak vo chvíli keď sa dostala k odpovediam o divadle celé jej držanie tela sa zmenilo a odpovedala s úsmevom na tvári a omnoho rozvinutejšie odpovede. Celý rozhovor trval okolo 20 minút, možno keby všetky odpovede boli tak rozsiahle, ako tie o divadle, mohol byť rozhovor dlhší.

Hlavné a vedľajšie témy analýzy:

- Rozhodnutie študovať na vysokej škole
 - Istota, dôvera sama v seba
 - Problémy s výberom
 - Bezradnosť vo výbere štúdia
 - Až rada mamy pomohla
- Štúdium na vysokej škole
 - Veľké zmeny v živote
 - Pozitívne vzťahy na katedre respondentky
- Život s handicapom
 - Osobný prístup k handicapu
 - Zmiešané reakcie na handicap
 - Bariéry v živote človeka
- Vzťah rodiny a jedinca s handicapom
 - Niekedy veľa spoločného času škodí
 - Nedôvera otca
 - Sestrou sa to vyriešilo
- Podpora štúdia strediskom Teiresiás
 - Snaha o kontakt strediska s respondentkou
 - Viac dobrých výhod ako zlých nevýhod

Rozhodnutie študovať na vysokej škole

Istota, dôvera v samu seba

Erika už na strednej škole vedela, čo chce. Vedela, že chce pokračovať v štúdiu. Preto v čase, keď respondentka končila strednú školu a mala sa rozhodnúť či ide na vysokú školu, bola odpoveď jasná. Záporná odpoveď neprichádzala do úvahy z viacerých dôvodov. Jeden z dôvodov bola túžba dokázať ľuďom okolo seba, ale aj sama sebe

skutočnosť, že aj keď je človek s handicapom to ešte neznamená, nemať právo na plnenie si svojich snov a brzdenie v osobnom aj profesijnom živote.

Problémy s výberom

Aj napriek pocitu istoty rozhodnutia jej vystávali úplne očakávané otázky, na ktoré však v tej chvíli nepoznala odpoveď. Napríklad otázky typu: „Čo idem študovať? Kam idem študovať? A ako to celé zvládnem?“ Z tohto dôvodu potrebovala pomoc pri výbere oboru ďalšieho štúdia. Okrem toho, aj preto, že nevedela aké má možnosti štúdia, vzhľadom k svojmu zdravotnému handicapu. Chcela sa venovať oboru, ktorý zahŕňa všetky jej hlavné záľuby, čo spomínala v rozhovore touto odpoveďou „*Vybrala jsem si to proto, že mě zajímá divadlo jako takové a hlavně mě vždycky bavila literatura.*“

Bezradnosť vo výbere štúdia

Preto vyhľadala pomoc kompetentných ľudí ako bola jej učiteľka češtiny a školská poradkyňa s prosbou o pomoc pri výbere školy a oboru. Na čo spomínala v tejto odpovedi, v rámci rozhovoru: „*ve čtvrtáku jsem se ptala češtinářky a studijního poradce co bude lepší, abych si vybrala. Studijní poradkyně mi teda radila, abych šla studovat knihovnictví, že to je víc perspektivní obor než divadlo, že já ráda čtu tak přece můžu sedět i v knihovně, ale to bych se tam ukousala nudou.*“

Až rada mamy pomohla

Avšak ku konečnému rozhodnutiu dospela až po prebraní tejto témy s maminkou, ktorá jej pomohla nájsť vysnívaný, vhodný obor. Túto pomoc mamky s výberom oboru deklaruje respondentka touto citáciou: „*A ráda chodím do divadla, takže jsem si to vybrala taky kvůli tomu, ale ten obor našla mamka, já jsem nevěděla, že to existuje a jsem ráda, že mi to našla.*“

Po vyriešení všetkých závažných otázok si nakoniec podala prihlášku na Filozofickú fakultu Masarykovej univerzity v Brne na obor teória a dejiny divadla. Nebol to jediný obor, na ktorý sa hlásila, ale bol to jej hlavný na ktorý sa chcela dostať. Respondentka to zmienila počas rozhovoru v tejto citácii: „*Já sem tam šla vlastně na jistotu na jeden obor, teorie a dějiny divadla.*“

Štúdium na vysokej škole

Velké zmeny v živote

V prípade štúdia na vysokej škole musí študent prekonať mnohé fyzické aj psychické prekážky, ktoré na neho kladie štúdium a okolie. Tieto prekážky pre študenta vysokej školy s handicapom môžeme rozdeliť na dve kategórie. Prvá kategória zahrňuje prekážky ako je zmena spôsobu štúdia, zmena kolektívu a v mnohých prípadoch prvé odlúčenie od rodiny.

Moja respondentka je typickým príkladom všetkých troch zmien, v určitom zmysle. Môžeme si ich postupne všetky uviesť ako ju ovplyvňujú. Začneme napríklad zmenou spôsobu učenia, ktorú spomenula ako jednu z hlavných prekážok pre ňu osobne: *„Chvíli mi trvalo, než jsem si zvykla na ten styl jak se mám učit, že z hodiny na hodinu nemusím dělat nic, že si jen odsedím přednášku a možná napíšu seminárku, a to je tak všechno, a pak se učím na zkoušky s tím, že si to dvakrát – třikrát přečtu a potom jsem se to naučila učit.“* Z analýzy textu jej rozhovoru však vyplýva, že toto možno nebola tá najťažšia zmena, ale tou najťažšou zmenou mohla byť neprítomnosť mamky. Respondentka bola zvyknutá všetok čas tráviť v prítomnosti mamky. Tento fakt nebol spôsobený závislosťou respondentky na mamke ani závažnosťou zdravotného stavu, ale tým, že jej mamka robila aj osobného asistenta na základnej a strednej škole. Táto skutočnosť mohla v jej predošlom vzdelávaní pôsobiť ako motivujúci prvok k lepšiemu prospechu. Zmiznutie tohoto prvku môže mať negatívne aj pozitívne vplyvy na osobnosť respondenta. Medzi pozitívne vplyvy môžeme zaradiť nadobudnutú slobodu, ale nie v celom zmysle slova. Sloboda môže byť ako pozitívna tak negatívna. Záleží na rozhodnutí jedinca ako sa k nej postaví. Buď môže pokračovať v tom ako sa rozvíjal doteraz, alebo môže stratiť motiváciu niečo dokázať bez vonkajších impulzov z okolia. K tomuto záveru som dospela na základe zmienky v rozhovore: *„4 roky byla semnou na základce na druhém stupni jako asistentka pedagoga a potom 4 roky i na gymplu.“*

U mojej respondentky na toto zároveň nadväzuje zmena prostredia a zároveň opustenie rodinného hniezda. Skúmaná osoba o zmene prostredia a opustení rodinného hniezda hovorí v súvislosti názoru rodičov na rozhodnutie študovať na vysokej škole v inom meste, čo automaticky predpokladalo, v jej prípade, bývanie na koleji. Šok z tejto zmeny bývania pravdepodobne zmiernilo vedomie, že odpútanie nebude úplne, pretože sa s ňou na kolej sťahovala aj jej sestra, ktorá jej zároveň robí osobnú asistentku.

Poslednou zmenou, ktorá má vplyv na študenta na začiatku štúdia je zmena kolektívu. Túto zmenu môže zažiť každý študent bez rozdielu. Od doby, kedy je Erika v systéme školskej dochádzky, nikdy nebola úplne prijatá ako súčasť kolektívu. To sa však zmenilo príchodom na vysokú školu, kde ju berú ako seberovnú. A to, že ju tak berú sa ukazuje aj v tom, že nič nie je problém. Vždy sa nájde niekto, kto je ochotný pomôcť. *„na katedře takový kolektiv at' už vyučujících nebo spolužáků, kteří jsou ochotni pomoci mě vynést, takže můžu s nima jezdit i na výlety, což se mi líbí“* Určite aj tento pocit, že sa dá spoľahnúť na to, že sa dostane kam potrebuje jej pomáha pri tom najdôležitejšom, čo človek v živote má, a tým je zvyšovanie sebavedomia. A práve na základe tejto citácie by sme mohli vyvodiť stanovisko, že študenti s handicapom a študenti intaktnej populácie sú si rovní. Pretože mnoho problémov na začiatku aj behom štúdia spolu zdieľajú.

Napriek tejto skutočnosti pre študenta s handicapom to nie sú jediné prekážky. Moja respondentka v rozhovore spomínala, že pre ňu boli hlavné prekážky bariérové miesta, s ktorými sa stretávala pri cestách do školy rovnako ako v osobnom živote. *„Někdy problémy s bezbariérovostí.“* Avšak ako predošlý text ukazuje časť tohto problému sa dá vyriešiť vďaka dobrému kolektívu.

Pozitívne vzťahy na katedre respondentky

Akademická komunita je v určitom zmysle slova plná staromódnejších názorov. Avšak každá komunita má svoje výnimky. Na túto časť komunity mala moja respondentka ohromné šťastie. Možno práve preto Erika o sebe tvrdí, že štúdium na vysokej škole sa stalo jedným z pilierov zvýšenia jej sebavedomia. Štúdium na vysokej škole jej ukázalo, že dosiahne všetko, čo chce. Je k tomu potrebná len jej vlastná vôľa a motivácia. Toto sú dve zložky, ktoré sú hlavnými prísadami nápoja zvýšenia sebavedomia, ktorého kúsok jej bol ponúknutý práve na vysokej škole. *„Myslím si, že ano, že mi to dodává sebevědomí, už to, že jsem udělala maturitu na gymnáziu, mi docela zvedlo sebevědomí, a tím, že ty známky mám dobré a vyučující mě berou jako sobě rovnou tak to mi hodně pomáhá nebo hladí ego, s tím, že mi někteří říkají kolegyně, tak si říkám, jako že to je hodně dobrý.“*

Druhý pilier, ale v prípade Eriky má veľkú váhu aj jej obor štúdia. Je to možno hlavne kvôli tomu, že sa v tom čo študuje našla a už presne vie čo by chcela robiť v budúcnosti.

V momente ako Erika začala rozprávať o divadle a o všetkom, čo je s ním spojené rozžiarila sa jej tvár a nešlo ju zastaviť. Naozaj to, čo študuje, študuje rada. Z toho dôvodu mi o ňom povedala viac. Napríklad kde všade a na akých pozíciách po vyštudovaní robiť: „*Můžu pokračovat dál na katedře, že se ze mě stane vyučující, můžu dělat v muzeu na divadelním oddělení, kde bych třeba přednášela nebo bádala, starala se o archiválie a taky můžu publikovat články, psát recenze, ještě dělat divadelního historika, když by se mě třeba někdo zeptal jaké bylo divadlo v období baroka, tak bych měla být schopná o tom mluvit a přednášet jim o tom přednášku třeba hodinu dvě, nebo můžu taky dělat v divadle třeba starat se o kostýmy, rekvizity, nebo dělat dramaturga, což bych chtěla dělat já.*“ Avšak aj keď je uplatnenie po škole široké, tak sa v rozhovore zmieňuje o tom, že až doštuduje bakalára je to v tomto obore, stále málo a musí pokračovať ďalej na ceste za vyšším titulom. „*v divadelní branži je bakalář velice malý titul. Magistr je ten lepší, ale nejlepší jsou Ph.D. nebo docenti.*“

Život s handicapom

Osobný prístup k handicapu

Odkedy Eriku poznám vždy bola veľmi pracovitá, stála si za svojim, trochu snílek, ale aj trochu realista. Na začiatku rozhovoru som sa jej spýtala podľa čoho si vyberala vysokú školu. Prvá jej veta znela „*Podle přístupnosti jestli je bezbariérová a hlavně podle oboru jaké nabízela Masarykova univerzita.*“ Táto veta mi potvrdila, to čo som si už dávno myslela, že je veľmi realisticky založený človek. Samozrejme, že každý jediniec s handicapom si nakoniec vyberie to, čo má zmysel a čo mu jeho stav dovolí. Často sa, ale stáva, že navonok robíme všetko s úsmevom, ale vnútri s týmito rozhodnutiami bojujeme. Stále sa pýtame prečo? Prečo musím toto a nemôžem tamto? Erika mi príde zmierená s tým v akom je stave. Prečo sa trápiť nad niečím, čo už aj tak nejde zmeniť? Samozrejme, že každý má dobré a zlé dni, ale u Eriky prevažujú tie dobré. Možno práve vďaka tomu, že má pri sebe sestru a často chodí domov. Vždy, keď sme sa stretli alebo sme boli v kontakte, pôsobila na mňa rozhodne a neúnavne. Myslím si, že práve táto jej rozhodnosť a túžba nevzdať sa ju dostali tam kde je. A plánuje bojovať ďalej.

Sila rozhodnutia jedinca, že sa nevzdá je najväčšou zbraňou, ktorú môže použiť. Húževnatosť je jedna z vlastností človeka, ktoré pomáhajú prekonávať strach. Strach cítime v situáciách, v ktorých si nie sme istý. Samozrejme, že nástup na vysokú školu

v nás vyvoláva neistotu. Avšak to, že sa ju rozhodneme prekonať je cesta ako spevniť náš charakter. Vysoká škola nás má šancu naučiť mnoho nových vecí a zažiť nové zážitky.

V prípade štúdia na vysokej škole musí jedinec s handicapom prekonať mnohé prekážky. Ja osobne už za takú malú výhru beriem to, že sa vôbec podujmem a rozhodnem k štúdiu na vysokej škole. Ak je jedinec na 100% presvedčený o tom, že je to naozaj to, čo chce, tak v tom prípade neexistuje nič, čo by ho na ceste k tomuto rozhodnutiu zastavilo. Čiže to je už prvý krok k úspechu. Sama priznáva, že jej chvíľu trvalo zvyknúť si na štýl učenia na vysokej škole. *„Chvíli mi trvalo, než jsem si zvykla na ten styl jak se mám učit, že z hodiny na hodinu nemusím dělat nic, že si jen odsedím přednášku a možná napíšu seminárku, a to je tak všechno, a pak se učím na zkoušky s tím, že si to dvakrát – třikrát přečtu a potom jsem se to naučila učit.“* A tu sa už po niekoľký raz ukazuje aká je Erika húževnatá osobnosť. Nevzdala to hneď ako zistila, že jej to nevyhovuje, ale pokračovala a vytrvala až sa to nakoniec naučila a vyhovuje jej to. Všetky veľké zmeny, ktoré sa v živote rozhodneme vykonať chcú čas a vôľu. To neplatí len u jedincov s handicapom, ale aj u intaktnej spoločnosti. Erika môže naučiť, že treba vytrvať a všetko sa podarí, nie sa hneď vzdávať. V momente ako niečo vzdáme budeme si to vyčítat' do konca života.

Zmiešané reakcie okolia na handicap

Je pravda, že to ako spoločnosť berie tému handicap závisí od každého jednotlivca osobitne. Erika sa veľmi často v rozhovore zmieňuje práve o tomto rozdelení pohľadu spoločnosti na problematiku fungovania ľudí s handicapom v bežnom živote. Prístup človeka z intaktnej populácie k človeku s handicapom závisí na viacerých faktoroch. Najdôležitejším faktorom je charakter človeka. Avšak nemenej dôležitým faktorom, ktorý tento prístup ovplyvňuje sú životné skúsenosti človeka z mainstreamu s ľuďmi s handicapom. Aj keď už dokázala ľuďom, vo svojom okolí, ale aj ľuďom, ktorí jej na začiatku neverili, že napriek svojmu handicapu sa dokáže dostať na vysokú školu, stále na ňu pozerajú z nedôverou. *„Někteří obdivují, někteří se tomu diví, že vůbec šli na vysokou školu, ale myslím si, že v dnešní době už se to trochu zlepšilo.“*

Z myšlienky rozdielnosti prístupu spoločnosti k handicapu vyplýva, že každý jedinec môže mať odlišný pohľad. A nepoužívajú závery iba v dimenzií, je to zlé alebo dobré. Jedinci s handicapom sa stretávajú s rôznymi reakciami na svoje konanie. Jednou

z týchto reakcií môže byť závisť. Závisť býva často vyvolaná nedostatkom znalosti a skúsenosti s takýmito situáciami. Napríklad respondentka v rozhovore uvádza situáciu zo škôlky: „*Jé ty se máš, ty se vozíš, můžeš si to semnou prosím tě vyměnit.*“ Alebo „*já bych chtěl, aby se mi sestřička narodila taky na vozíku, abych ji mohl vozit.*“ Oboje tieto citácie vyplývajú z neporozumenia komplexného problému života na vozíku.

Bariéry v živote človeka

Ľudia s handicapom sa okrem nepochopenia a z toho vyplývajúcej závisť, stretávajú aj s odlišnými pohľadmi na otázku čo všetko je bariérovosť. Málokto si uvedomuje skutočnosť, že bariéry pre ľudí s handicapom nie sú iba fyzického charakteru. Bariéry vznikajú už len pri obyčajnom rozhovore medzi dvoma ľuďmi. Z tohto dôvodu som sa spýtala svojej respondentky na jej názor na túto problematiku, pretože patrí do skupiny, ktorá sa s bariérami stretáva dennodenne. Na čo mi odpovedala takto: „*Misto kam se můžu dostat bez problémů, ale bezbariérovost asi i komunikace mezi lidmi, když ten člověk semnou komunikuje a nehledí na mě, jak kdybych byla kašpárek v krabici.*“ Ale tiež poukázala na to, že bariéry v komunikácií nemusia byť problém iba jedinca s handicapom a zdravého človeka, ale aj medzi dvoma zdravými ľuďmi. Konkrétne to zmieňuje v tejto citácii: „*Bariéry má člověk i v sobě, musí je bourat. Dokazovat sám sobě, že je lepší než ostatní nebo že není něco mín než oni jenom proto, že sedí.*“

Z môjho pohľadu by bolo dobré keby existovala väčšia osвета ohľadom života ľudí s handicapom. Nejakým vhodným spôsobom na všetkých typoch a úrovniach vzdelávania. Aby ľudia vedeli, že sa nás nemusia báť. Že sme rovnakí ľudia ako oni len si so sebou nesieme niečo navyše.

Vzťah rodiny a jedinca s handicapom

Niekedy veľa spoločného času škodí

Pre jedinca s handicapom je fungujúca rodina, schopná zabezpečiť všetky jeho potreby, ešte dôležitejšia ako pre iných. Pretože práve rodina dáva jedincovi to základné podľa čoho sa potom v budúcnosti správa. Rodičia sú tie osoby, ktoré nás, tvoria sú naše vzory. Väčšinou sa stane, že jedinec má lepší vzťah s jedným ako s druhým z rodičov. Pre moju respondentku je to pravdepodobne mama. Textom preniká pocit, že, pre moju respondentku je mama veľmi dôležitá. V rozhovore hovorí o tom ako sa pre ňu obetuje, a bola jej podporou, vo všetkých okamihoch života. K tejto skutočnosti som dospela na

základe tejto citácie: „4 roky byla semnou na základce na druhém stupni jako asistentka pedagoga a potom 4 roky i na gymplu.“ Zdravé deti chodia do školy samé a nepotrebujú mať nikoho pri sebe. Na rozdiel od jedincov s handicapom, tí potrebujú mať asistenta, aby im pomáhal. Je samozrejmé, že keď nie je iná možnosť tak sa na túto pozíciu podujme jeden z rodičov. Takáto situácia môže byť veľkým náporom na vzťah medzi jedincom a rodičom.

Na jednej strane môže prítomnosť rodiča v triede pomôcť jedincovi pri prekonávaní ťažkostí vyplývajúce z nového prostredia. Avšak tiež to môže mať negatívny aspekt odrážajúci sa v ťažšom nadväzovaní vzťahov s rovesníkmi v triede.

Vo chvíli, keď prišiel čas ukončenia strednej školy, Erika sa rozhodla pre pokračovanie na ďalší stupeň vzdelávania. Toto rozhodnutie prinieslo mnoho nejasností a otázok, ktoré postupne viedli k zmenám. Nutnosť zmeny respondentka už pravdepodobne cítila. Ako spomína v tejto citácii: „a obou nám to už potom vadilo.“ V rozhodnutí študovať na vysokej škole jej bola mama veľkou podporou a prihliadala na to, aby si Erika vybrala obor, ktorý jej bude vyhovovať nielen zaujímavosťou, ale aj perspektívou budúceho zaistenia. Podklad k tejto myšlienke vidíme v citácii: „Dělej, co tě baví, ale hlavně aby tě to uživilo, že musím taky přemýšlet nad tím, jestli mi to v životě k něčemu bude.“

Posledná vec, ktorá bola pri rozhovore zjavná bola určitá vďačnosť mame za všetku pomoc, ktorá sa jej dostala. Ale jedna vec, ktorá bola zjavnejšia než ostatné je vďačnosť za pomoc pri hľadaní správneho oboru štúdia. Vďačnosť vyjadruje napríklad v tejto citácii: „ale ten obor našla mamka, já jsem nevěděla, že to existuje a jsem ráda, že mi to našla.“

Nedôvera otca

Vzťah respondentky k mame bol výrazne vidieť v rozhovore, ale bola v ňom podľa môjho názoru dôležitá zmienka aj o ocovi. Táto zmienka sa týkala rozhodnutia presťahovať sa do iného mesta a žiť na internáte. V tom rozhodnutí nešlo predovšetkým o akt presťahovania sa, ale išlo z veľkej časti o akt osamostatnenia sa od rodičov. Z tejto túžby o osamostatnenia sa vzišla myšlienka nájdenia si osobného asistenta mimo rodinných príslušníkov. Uvedenú zmienku dokumentuje nasledujúca citácia: „Ale já jsem původně chtěla osobního asistenta, s tím měl hlavně potom problémy táta.“

Z reakcie otca, že nechce, aby jeho dcéra mala osobného asistenta, respektíve, že by sa o ňu staral niekto cudzí, som vycítila, že má o dcéru strach. Myslím si, že spomínaný strach otca nepramenil z nedôvery k schopnostiam svojej mladšej dcéry, ale skôr pramenil z jeho zvyku, že je s dcérou v každodennom kontakte.

Sestrou sa to vyriešilo

Po prijatí Eriky na vysokú školu do Brna nastala pre rodinu nová situácia, ktorá bola spôsobená jej sťahovaním sa na kolej. Táto situácia mohla byť v mnohých ohľadoch iná ako bola. Pretože bola situácia vyriešená spôsobom, kedy sa presťahovali do Brna obe sestry. A toto riešenie vyhovovalo, všetkým takže boli spokojní. Na začiatku to tak bolo. Samozrejme, že nie všetky dni sú ružové a občas nastane medzi sestrami pocit, ktorý by sme mohli pomenovať ponorkovou chorobou. Tento pocit sa vyskytuje vo chvíľach, keď spolu trávite všetok voľný čas a ste stále spolu. Sestry nemajú príležitosť k tomu, aby mali oddelené aktivity preto je u nich občasný výskyt tohto pocitu vcelku pravdepodobný.

Tento vzťah medzi sestrami môžem popisovať vďaka tomu, že som mala možnosť byť niekoľko rokov ich susedka a mnohokrát sme sa stretli a rozprávali sa. Často mi Erika rozprávala o tom, že keby jej sestra nešla s ňou tak je kľudne možné, že by ju otec na internát do iného mesta nepustil. Toto tvrdenie dokladá jej odpoveď na moju otázku, či boli rodičia v pohode s tým, že sa osamostatní, nasledujúcou citáciou: „*Tím, že tady mám sestru tak ano.*“

Podpora štúdia strediskom Teiresiás

Snaha o kontakt strediska s respondentkou

Ako som sa zmienila v jednej z predchádzajúcich častí mojej záverečnej práce, stredisko Teiresiás je organizácia, ktorá podáva pomocnú ruku študentom so špecifickými vzdelávacími potrebami. Respondentka popisuje svoj prvý kontakt so strediskom Teiresiás ešte pred samotným nástupom do štúdia takto: „*Když jsem si podala přihlášku na Filozofickou fakultu tak mi přišel email, jestli bych byla tak laskavá a poslala jim svoje papíry od kociánky.*“ Tento prvý kontakt slúžil k spoznaniu potencionálnej klientky a k príprave ponuky služieb, ktoré mali zmierniť dopady jej handicapu na samotné štúdium na univerzite. O následnom kontakte so strediskom Erika hovorí v súvislosti s Dňom otvorených dverí, ktorého sa zúčastnila. Účelom Dňa

otvorených dverí bolo predstavenie strediska a toho ako môžu byť študentom užitočný pri štúdiu. V ďalšej časti programu im vysvetlili ako funguje informačný systém a ku všetkému zmienenému dostali príručky. *„nám vykládali o tom, jak to chodí v ISU a jak máme upravené zkoušky, jaké máme nároky, kam můžeme napsat, když něco potřebujeme a dali nám i příručky.“*

Viac dobrých výhod ako zlých nevýhod

Vzhľadom k jej špecifickým potrebám pri štúdiu, nevyužila všetky možnosti služieb, ktoré jej boli strediskom ponúknuté. Z ohľadu na jej situáciu, kedy jej sestra pomáhala s presunmi do školy a zo školy, využila skôr služby, ktoré sa týkali priamo vyučovania na univerzite.

Na moju otázku týkajúcu sa jej spokojnosti so strediskom Teiresiás a službami, ktoré využíva odpovedala priamo touto odpoveďou: *„Já jsem se střediskem spokojená.“* Avšak zmienila sa o jednej veci, ktorá sa týka služby zapisovania prednášok a situácie, keď ochorie a nemôže sa prednášky zúčastniť. Konkrétne túto situáciu zmieňuje v tejto časti rozhovoru: *„akorát co mi vadí tak je, když jsem třeba nemocná a nedojdu na tu hodinu, takže mi chybí i zápis, protože nemůže přijít přepisovatelka beze mě když já tam nejsem.“* Na jednej strane rozumiem tomu, že tam musí byť Erika, aby tam mohol ísť zapisovateľ, ale na druhej prečo by tam nemohol byť aj keď tam ona nie je? Pravdepodobný dôvod existencie tohto pravidla, aby bol klient prítomný na prednáške s prepisovateľom je zamedzení tomu, aby študenti s handicapom nezískali výhodu nad bežnými študentmi, ale iba mali rovnaké podmienky ako študenti bez handicapu.

5.2. Analýza rozhovoru s Františkom

Predstavenie respondenta

František je študentom Masarykovej univerzity. Na Filozofickej fakulte študuje obor Čínske štúdiá. Má 25 rokov. Do Brna za štúdiom, kde býva na internáte, sa prisťahoval z Dolného Kubína.

Františka poznám už niekoľko rokov, minimálne toľko, čo študujem na vysokej škole ja. Spoznali sme sa, keď sme sa obaja nasťahovali do svojich izieb a na chodbe sme sa lúčili s našimi blízkymi. Ja s rodičmi a on odprevádzal svojich rodičov s tým, že tie prvé dni tam bol s ním jeho dedko. Keď dedko počul, že rozprávam rovnakou rečou ako oni

hneď ma pozval na čaj a tak sme sa zoznámili a skamarátili s Františkom. Dôvodom pre účasť vo výskume k mojej diplomovej práci je, že mi príde zaujímavé, že pozná systém starostlivosti o handicapovaných nielen Českej republiky, ale aj inej krajiny. S Františkom sa míňame na chodbe, ale vždy si nájdeme chvíľu na to, aby sme sa aspoň pozdravili. Vždy mám úsmev na tvári, keď ho zbadám. Dôvodom sú spomienky na chvíle, keď sme sa rozprávali na jeho izbe. Jeho izba vyzerá ako svätyňa, všade po stenách má čínske mapy a iné veci, ktoré zobrazujú Čínu. Ak sa s ním rozprávam dlhšie vždy to skĺzne do jeho vysvetľovania čínskej kultúry alebo súčasnej politickej situácie. Vždy ho rada počúvam, veď aspoň sa dozviem niečo nové.

Keď som sa Františka spýtala či by bol ochotný zúčastniť sa, ako respondent, môjho výskumu k diplomovej práci, hneď súhlasil a snažil sa nájsť vhodný termín kedy by mal čas. Poprosil ma o otázky, aby vedel na aké okruhy sa má zhruba pripraviť. Konanie rozhovoru sme museli raz odložiť, pretože sa mu vyskytlo niečo nečakané v škole. Avšak náhradný termín bol o dva dni neskôr ako bolo pôvodne plánované. Prišla som k nemu na izbu a hneď ako som vošla cítila som sa príjemne, bola medzi nami uvoľnená atmosféra. František ma privítal slovami, pýtaj sa na čokoľvek potrebuješ. Po celý čas rozhovoru mal úsmev na tvári.

Rozhovor trval cca 20 -25 minút. František nemal problém so žiadnou mojou otázkou. Na všetky jasne a plynulo odpovedal. Jeho odpovede na všetky otázky boli obsiahle a dostatočne vysvetľujúce.

Hlavné a vedľajšie témy analýzy:

- Správny výber školy je dôležitý
 - Túžba byť výnimočným
 - Chcem mať istotu
- Osobný rozvoj
 - Situácia ma donútila
 - Prekonanie trémy
 - Začlenenie do kolektívu

- Život s handicapom
 - Smutná pravda
 - Lepší život za hranicou
 - Ako je to ešte inde
- Skúsenosť s podpornými službami pre handicapovaných
 - Vyriešia, čo je potrebné
 - Zahraničná skúsenosť

Správny výber školy je dôležitý

Túžba byť výnimočným

František je človek, ktorý celý život túži byť výnimočný, určitým spôsobom vyčnievať z davu a rád skúša nové veci, ktoré by mnohých ľudí ani len nenapadli. Snaží sa o to ukázať svetu, že aj keď má určité pohybové obmedzenie, nebráni mu to, robiť niečo čo by nikto od človeka s handicapom nečakal. Už od strednej školy ho bavili jazyky. Venoval sa hlavne angličtine, ktorá mu však nestačila. Cez jeho túžbu byť výnimočný. Preto, keď sa stredná škola chýlila ku koncu a prišiel čas rozhodnutia o štúdiu na vysokej škole a výberu oboru, hľadal obor, ktorý by mu ponúkol, niečo čo sa v Európe len tak nevidí. Vedel, že chce študovať obor, ktorý je neobvyklý a práve tým je žiadaný na pracovnom trhu. Takže bol v tomto ohľade aj veľký realista ak sa na to pozrieme z perspektívy budúceho zamestnania. Takže nielen, že si splní niečo, po čom už dlho vnútorne túži, ale aj ukáže svetu, že to, že je na vozíčku ho nezastaví pred ničím. Celé toto rozhodovanie viedlo len k tomu, aby mohol: „*vyskúšať niečo netradičné, čo je v európskej kultúre stále dosť ojedinelé.*“ Práve zo spomínaného dôvodu si vybral obor čínština.

Dôvodom prečo si vybral čínštinu nebolo len to, aby si splnil sen, ale aj to, aby vyjadril radosť z toho, že mu dedko pomohol splniť sen a nenápadne mu podal knižku čínštiny s otázkou či by to nechcel vyskúšať. Danú situáciu opisuje v tejto citácii: *veľmi mi pri výbere školy napomohol práve môj starký, ktorý mi nenápadne, ešte dávno predtým ako som nastúpil na Masaryčku, podstrčil knižku čínštiny, či by som to nechcel vyskúšať.*“

František si pozisťoval informácie a po zvážení všetkých možností si vybral Masarykovu univerzitu v Brne. Zdrojom týchto informácií, ktoré ho k tomuto

rozhodnutiu viedli, boli jeho kamaráti a potom navštívený Veľtrh vysokých škôl v Bratislave. Na tomto podujatí sa prvýkrát stretol so strediskom Teiresiás, ktoré sa stalo jedným z hlavných dôvodov prečo si vybral pre ďalšie štúdium práve Masarykovu univerzitu. Na toto obdobie premýšľania o budúcnosti spomína takto: „*som získal referencie od kamarátov. Bol som sa pozrieť aj na Veľtrhu Vysokých škôl v Bratislave.*“

Chcem mať istotu

V rozhovore s Františkom, som si všimla, akoby jeho sen mal dve tváre. Jednou tvárou jeho sna je, ako už bolo spomenuté, byť výnimočný a vyčnievať svojím spôsobom z davu nielen handicapovanej komunity, ale aj intaktnej spoločnosti. Táto tvár sna sa prejavuje napríklad v nasledujúcej citácii rozhovoru: „*som chcel vyskúšať niečo netradičné.*“

Ale pri zahĺbení sa do rozhovoru a premýšľaní o význame slov, ktoré boli v rozhovore použité, je možné vidieť aj druhú tvár jeho sna o výnimočnosti, ktorá túži po istote v budúcnosti. Možno vďaka práve tejto tvári jeho snu si vybral štúdium čínštiny. Ako sám spomína v rozhovore: „*potreba prekladov a podobne z čínštiny stále narastá.*“

Jeho túžba študovať čínštinu vyvierala aj z predstavy cestovania po svete a spoznávania nových netradičných kultúr. Taktiež aj z nadväzovania zaujímavých kontaktov a kamarátstiev. Túto túžbu opisuje v nasledujúcej citácii: „*aby som mohol spoznať nových ľudí a pociťovať trochu svet.*“

Osobný rozvoj

Situácia ma donútila

Pred nástupom na vysokú školu, František býval s rodičmi., ktorí sa mu snažili vo všetkom pomôcť a v mnohých ohľadoch uľahčiť život. Ale s príchodom rozhodnutia ísť študovať na vysokú školu, prišlo aj obdobie, ktoré vyžadovalo veľa zmien v doteraz fungujúcom systéme jeho života. Tou najvýraznejšou zmenou bola nutnosť presťahovať sa na internát do iného mesta a krajiny ďaleko od rodiny, ktorá ho do tej doby výrazne podporovala. Vzhľadom k svojej vlastnosti sebahodnotenia túto chvíľu hodnotí ako veľký krok, ktorý mu pomohol k väčšej samostatnosti. Tento krok opísal v rozhovore slovami: „*Situácia ma donútila stať sa aspoň o kúsok samostatnejším.*“ Z čoho môžeme usúdiť, že sa novej situácie nebál, ale naopak vzal to ako výzvu a postavil sa jej čelom, aby sa stal oveľa samostatnejším človekom ako bol do tej doby. V dnešnej dobe zvláda

mnoho z úloh, ktoré mu život stavia do cesty sám. Aj keď sám priznáva existenciu vecí, pri ktorých potrebuje pomoc okolia. V rozhovore napríklad hovorí o nákupoch alebo príprave jedla. S týmito úkonmi mu chodia pomáhať kamaráti. Tvrdenie o svojej samostatnosti a raste osobnosti podkladá touto citáciou: „*som si sám sebe dokázal, že môžem robiť aj veci, ktoré som do príchodu na vysokú školu považoval za mimoriadne komplikované.*“

Okrem tejto zmeny sa na začiatku jeho štúdia objavili aj iné prekážky, poväčšine fyzického charakteru, vyplývajúci z jeho handicapu. Spomienku, ktorá súvisí s ťažkosťami pri štúdiu spomína v rozhovore takto: „*keď som začínal, tak boli prekážky v podobe fyzických bariér.*“ Spomenutý typ bariér bol na začiatku viditeľný hlavne v ťažšej prístupnosti budov a miestností, v ktorých sa konali semináre a prednášky pre respondenta. Ale po krátkej dobe sa ukázal charakter spolužiakov, ktorí ho prijali medzi seba a v prípade, že sa niekam nemohol dostať, tak boli ochotní mu pomôcť. Tento fenomén, ktorý sa na jeho katedre vyskytol sa netýkal iba ľudí z radov študentov, ale taktiež aj v radách pracovníkov na katedre.

Prekonanie trémy

Respondent spomína na dobu príchodu na vysokú školu aj s ohľadom na jeho pretrvávajúce problémy s verejným vystupovaním. Jeho problémy sa netýkali iba väčšieho počtu ľudí v publiku, keby to tak bolo, tak je to úplne bežné, ale aj prezentovania školskej úlohy alebo zadania pred vlastnými spolužiakmi. : „*mal som spočiatku trému vystupovať pred širším publikom, respektíve prezentovať spočiatku aj pred spolužiakmi.*“ Avšak vďaka tréningu a častej nutnosti niečo prezentovať sa postupom času tento problém vytratil. Respondent toto časové obdobie presne špecifikoval v nasledujúcej citácii: *dnes po 4 rokoch, respektíve 5, čo som na tomto obore som určite presvedčený, že mi to pomohlo aj v prezentácii.*“

Začlenenie do kolektívu

Začlenenie do kolektívu je dôležité pre každého jedinca, obzvlášť pre jedinca s handicapom. A to hneď z viacerých dôvodov. Jeden z nich je možnosť mať koho poprosiť o pomoc, keď niečo potrebuje. Podľa mňa dôležitejším dôvodom je to, aby sa jedinec cítil dobre po psychickej stránke. To znamená, aby mal okolo seba veľa

priateľov najlepšie takých, aby mu nepripomínali to, že je odlišný, ale aby sa k nemu správali tak akoby mu nič nebolo.

Môj respondent na toto spomína vo viacerých častiach nášho rozhovoru. Hlavne v súvislosti s prvým spomínaným dôvodom. : „*mal som dobrých spolužákov a častokrát sa zapájali do pomoci.*“ Na druhú stranu ľudia mu pomáhajú, pretože chcú a berú ho ako plnohodnotného člena kolektívu, a nie preto, že musia. Možno práve preto sa v kolektívu cíti tak ako spomína v nasledujúcej citácii: „*mám tam svoje miesto, som tam spokojný a našiel som si tam naozaj dobrých kamarátov.*“ Prístup blízkeho okolia respondenta k jeho odlišnosti mu pomáha k tomu, aby cítil to, čo si zaslúži cítiť každý. Vo vnútri každého z nás je túžba po tomto pocitu úplného začlenenia do kolektívu. Pretože to dáva ľuďom s handicapom i bez, pocit plnohodnotnej súčasti spoločnosti.

To ako sa respondentovi podarilo stáť sa plnohodnotnou súčasťou spoločnosti dokazuje aj to, ako po návrate zo študijného pobytu v zahraničí, sa zmenil vzťah medzi ním a kolektívom v škole. Práve tento jeho študijný pobyt mal za následok pokračovanie v štúdiu s inými ľuďmi, respektíve kolektívom. Táto skutočnosť však nič nemenila na tom, že ho kolektív úplne začlenil, čo dokazuje táto citácia: „*samozrejme, že najdlhšie som sa poznal zo svojou triedou, ale ako vravím - v podstate dennodenne kurzy sú určené pre viac tried.*“

Život s handicapom

Smutná pravda

Je smutné, že František musel ísť do inej krajiny, aby mohol študovať to, čo ho naplňalo. A dôvodom je práve to, že chcel mať lepší servis. Je mi až smutno z toho aký veľký rozdiel je medzi systémom starostlivosti o handicapovaných na Slovensku a tu v Českej republike. Čo sa týka vzdelávania handicapovaných. Práve tento rozdiel myslí František, keď povie: „*Vedel som, že na Slovensku takú úroveň služieb v rámci tej starostlivosti o handicapovaného študenta, respektíve pomoci handicapovanému študentovi, nenájdem.*“ Na tejto citácii je úplne krásne vidieť ako sme na tom ako Slovensko veľmi zle, čo sa týka starostlivosti o ľudí, ktorý to naozaj potrebujú. Veď všetci utekajú do zahraničia. A prečo? No, pretože v zahraničí je lepšie ako na Slovensku. A ďalším kladom pre Františka, aby sa takto rozhodol bolo, že medzi Slovenskom a Českou republikou niečo ako jazyková bariéra neexistuje. Sám to udáva

ako jeden z dôvodov, okrem iných, prečo si vybral Masarykovu univerzitu: „*nie je tu ani jazyková bariéra, takže to bola v podstate veľmi jednoznačná voľba u mňa.*“

Lepší život za hranicou

Respondent sa počas rozhovoru medzi iným zmiňuje o komplikovanom vzťahu medzi slovenskou spoločnosťou a ľuďmi s handicapom a problematiky vzdelávania týchto jedincov. Túto problematiku môžeme na Slovensku vidieť napríklad pri návšteve jednej z bratislavských univerzít. Už na prvý pohľad je vidieť bariérovosť univerzity. Táto skutočnosť v očiach handicapovaného jedinca vyvoláva otázku či vôbec chcú, aby tam študoval. Príkladom môže byť moje skúsenosť, približne v rovnakom období ako respondent, pri hľadaní svojej budúcej alma mater. Keď som vysvetlila prečo som prišla a čo vlastne chcem stretla som sa s odhovaraním, zo strany vedenia fakulty, od môjho zámeru a to kvôli bariérovosti katedry. A smutné je práve to, že sa jednalo o katedru špeciálnej pedagogiky.

Z tohto dôvodu keď respondent, na základe skôr spomenutých referencií, že prístup za hranicami je iný, zvolil si práve cestu štúdia za hranicami. Tento fenomén respondent komentoval v nasledujúcej citácii: „*na Slovensku pri štúdiu čínštiny, kde sa dá čínština študovať len v Bratislave, nedajú s Masarykovou univerzitou porovnávať, pretože stredisko a pomoc študentom s handicapom nie je zďaleka na takej úrovni ako je tu.*“ Ako môžeme v danej citácii vidieť tak naozaj jedným veľkým faktorom sťahovania sa jedincov s handicapom do zahraničia je práve toľko spomínaný a v dnešnej dobe riešený zo všetkých strán, prístup k handicapu.

Napriek tomu respondent hodnotí, že sa prístup k handicapu celkovo zmenil, oproti tomu ako to bolo v minulosti. Cíti, že sa to mení, ale v určitých veciach je to stále rovnaké. Napríklad v rozhovore respondent spomína pohľad spoločnosti na študenta s handicapom: „*myslím, že je skôr braný ako stále niečo ojedinelé, obdivné zo strany spoločnosti, že handicapovaný študent študuje na vysokej škole.*“

Ako je to ešte inde

František mal príležitosť behom štúdia, v rámci partnerskej výmeny študentov medzi univerzitami, vycestovať do zahraničia. Touto výmenou sa mu splnil jeden zo životných snov, konkrétne vycestovať do sveta, spoznať inú krajinu jej kultúru a nových ľudí. Pocítená radosť bola o to silnejšia, že sa jednalo o partnerskú výmenu s Polytechnickou

univerzitou v Hong Kongu. Vďaka tomu, že respondent bol, pre väčšinou ľudí vzdialenej zemi, s odlišnou kultúrou mal možnosť poznať prístup k handicapu odlišnej kultúry. Obojstranný kultúrny šok ho prekvapil. Vo svojom rozhovore spomína na viacero momentov jeho cesty, v ktorých bol výrazne viditeľný. Jedným z takýchto momentov bol krátky výlet na pevninskú Čínu, na ktorom sa stretol s odlišným prístupom oproti prístupu v Hong Kongu. Na pevninskej Číne bolo na ľuďoch vidieť šokovanie z videnia handicapovaného jedinca. To sa prejavovalo okrem iného zvláštnymi, nie vždy príjemnými pohľadmi a nie vždy reagovali na vzniknutú situáciu príliš racionálne.

Oproti tomu v Hongkongu je prístup spoločnosti k handicapu diametrálne odlišný. Respondent to pripisuje pretrvávajúcemu britskému vplyvu, pretože Hong Kong má britskú koloniálnu minulosť: *„Hongkong je stále veľmi blízka bývalá britská kolónia zvyknutá na západné štandardy.“*

Nie všetky reakcie boli spôsobené tým, že František je handicapovaný, ale mohlo to byť spôsobené už len tým, že je cudzinec, ktorý ešte k tomu vie po čínsky. Toto nastávalo hlavne na výlete na pevninskej Číne, ale v Hongkongu to nebolo až tak výrazné, z dôvodu prítomnosti veľkého množstva cudzincov, pretože Hongkong je medzinárodnou metropolou, kde sa neustále nachádza mnoho cudzincov. Časť tejto témy komentoval v nasledujúcom výroku: *„myslím si, že celkovo cudzinec v Číne je do určitej miery stále braný ako kuriozita.“*

Skúsenosť s podpornými službami pre handicapovaných

Vyriešia čo je potrebné

Prvý kontakt so strediskom, ktoré poskytuje podporné služby pre handicapovaných na Masarykovej univerzite, prebehol počas návštevy podujatia Veľtrh vysokých škôl v Bratislave, kde stredisko malo svoj stánok a lákalo potencionálnych klientov. Po vypočutí ich prezentácie sa František dostal k rozhodnutiu, ktoré predpovedalo jeho budúcnosť. Tou budúcnosťou bolo štúdium na Masarykovej univerzite, počas ktorého využíva služby strediska. Konkrétne služby, ktoré mu pomáhajú pri štúdiu spomína v nasledujúcom výroku: *„Ja osobne teda využívam službu osobnej asistencie – doprovodu z kolejí na vyučovanie poprípade na aktivity spojené so školou, občas takisto využívam službu presunutie testov do priestorov strediska a takisto využívam služby*

úpravy textových materiálov, pretože mám aj určité zrakové postihnutie.“ Tieto všetky služby respondentovi pomáhajú k plnohodnotnému štúdiu na univerzite bez veľkých problémov. Respondent si pochvaľuje spoluprácu so strediskom a aj prístup strediska ku všetkým požiadavkám, ktoré sa naskytú. Tvrdí, že z ich prístupu cíti vôľu všetko vyriešiť tak, aby boli všetky zúčastnené strany primerane spokojné.

S témou skúsenosti Františka so strediskom súvisí aj jeho cesta do zahraničia na študijný pobyt. Počas tejto cesty sa ukázalo ako veľmi stredisku na jeho klientoch záleží. Človek by čakal, že po odchode klienta sa stredisko o neho prestane zaujímať, ale opak je pravdou. Celú dobu pobytu respondenta v Hongkongu s ním stredisko komunikovalo. Komunikácia prebiehala nielen s klientom samotným, ale aj so strediskom, ktoré malo na starosti ľudí s handicapom v Hongkongu. : *„Komunikovali aj so mnou aj so strediskom STARS na Polytechnickej univerzite, a samozrejme, pýtali sa ma, ako pobyt priebežne zvládam, či niečo nepotrebujem.“* Ako som tak respondenta pri rozhovore počúvala, tak ma na jednej strane prekvapilo, ale zároveň potešilo ako rýchlo dokáže stredisko Teiresiás vyriešiť kritickú situáciu, vo chvíli, keď nastane. A dokonca si pri tom zachovať chladnú hlavu a upokojovať klienta. Takúto situáciu zažil respondent v zahraničí raz a opisuje ju slovami: *„mi napríklad pomáhali vyriešiť problém s asistentom, ktorého som mal v prvom semestri, a po prvom semestri som bohužiaľ musel tohto človeka, ktorý mi mal pomáhať, vymeniť, a myslím, že mi dosť pomohli situáciu ukludniť a vyriešiť s chladnou hlavou.“*

Keby nebolo strediska Teiresiás tak by som možno Františka vôbec nepoznala, pretože by nemohol študovať na Masarykovej univerzite. Stredisko Teiresiás mu v tomto smere veľmi uľahčuje život a pomáha k tomu, aby mohol žiť normálny študentský život., Podľa mňa tou hlavnou vecou, pre ktorú je stredisko Teiresiás nepostrádateľné pre študentov s handicapom je to, že aspoň pre vecí, ktoré sa týkajú školy si nemusia hľadať a platiť asistenta, čo je občas naozaj ťažké, alebo otravovať kamarátov.

Zahraničná skúsenosť

V predchádzajúcej časti som zmienila, že respondent mal možnosť vycestovať na študijný pobyt do zahraničia. Vďaka tomu získal skúsenosť ako fungujú strediská pre pomoc handicapovaných v iných krajinách. V Hongkongu, ktorý navštívil, to bolo stredisko STARS. STARS je organizácia fungujúca pod Polytechnickou univerzitou v Hongkongu. Jeho zameranie nie je tak úzke ako zameranie strediska Teiresiás, dalo by

sa skôr prirovnáť k Centru zahraničnej spolupráce na Masarykovej univerzite. To znamená, že sa stará hlavne o študentov, ktorí prišli z iných krajín väčšinou na študijný pobyt a pomáha pri adaptácii na nové prostredie, kultúru a fungovanie. Jeho cieľom je, aby sa pricestovaný študent cítil odlišný iba krátky čas. Aj napriek odlišnému zameraniu sa stredisko snažilo vyjsť respondentovi v ústrety. A celú ich spoluprácu komentoval takto: „*Čokoľvek som potreboval sa snažili riešiť veľmi promptne a rýchlo, takže nemôžem na nich povedať, že by mi uškodili alebo niečo podobné.*“

Ich snaha však nekončila iba pri pomoci týkajúcej sa školy, ale taktiež sa snažili, aby sa respondent cítil príjemne aj mimo nej. A to konkrétne organizovaním rôznych akcií. Túto ich snahu respondent opisuje nasledovne: „*ako napríklad barbecue, a podobne, že nebolo to len čisto na školsky zamerané činnosti, ale boli tam aj možnosti využiť voľnočasové aktivity.*“

5.3. Analýza rozhovoru s Barborou

Predstavenie respondentky

Barbora je študentka Právnickej fakulty Masarykovej univerzity vo veku 27 rokov. Pochádza z úplnej rodiny. Je jedináčik a žije s rodičmi v Brne. Jej diagnózou je kvadruparetická spastická forma Mozgovej obrny, čo pre ňu znamená, že je odkázaná na invalidný vozíček. Dokáže sa postaviť a urobiť pár krokov s oporou. Vo chvíli, keď sa rozhodne ísť na vzduch potrebuje pomoc asistenta. Obdivuhodné je, že študuje doktorský program. Je veľkou zástankyňou ľudských práv a hlavne práv ľudí so zdravotným znevýhodnením.

Barboru poznám už dlho a raz pri rozhovore o živote som jej rozprávala o téme mojej diplomovej práce a o tom čo chcem touto témou dokázať a čo chcem zistiť. Po vypočutí si môjho dlhého monológu hneď súhlasila s tým, že bude mojou respondentkou vo výskume.

Bola som nadšená, že tak rýchlo súhlasila, pretože som mala tušenie, že jej pohľad mi pomôže k tomu, aby som lepšie pochopila a uchopila to, čo ma zaujíma. Tak isto, ako všetci respondenti, ktorí súhlasili s účasťou v mojom výskume, spĺňala určité podmienky.

Na mieste a čase rozhovoru sa s Barborou veľmi ťažko dohadovalo, lebo sme vedeli, že nemáme veľa spoločných akcií v najbližšom čase, ale to nás neodradilo a vyriešili sme to pomocou videohovoru. To však vôbec nevadilo.

Rozhovor trval 20 minút. Atmosféra bola uvoľnená a Barbora odpovedala na otázky s úsmevom na tvári a žiadne otázky jej nerobili problém. Všetky svoje odpovede sa snažila čo najviac rozvíť, aby obsahovali čo najviac informácií.

Hlavné a vedľajšie témy analýzy:

- Túžba vyštudovať to, čo ma užívi napriek handicapu
 - Realistický výber školy
 - Zmena čo každého prekvapí
 - Zmiešané pocity zo vzťahu s fakultou
- Rozdielny prístup k handicapu
 - Ide to aj inak
 - Zvyk vs. Inklúzia
- Život s handicapom
 - Bez pomoci to nejde
 - Rodinné väzby sú dôležité
 - Služby, ktoré pomáhajú

Túžba vyštudovať to, čo ma užívi napriek handicapu

Realistický výber školy

Barbora je realisticky zmyšľajúca osobnosť, ktorá vo všetkom čo robí sa snaží nájsť nejaký dôvod a cieľ prečo sa to deje a aký to má zmysel. Táto jej vlastnosť sa ukázala aj v čase, keď sa rozhodovala ako bude vyzerat' jej budúcnosť. Vyberala si vysokú školu a jej kritéria boli jednoznačné. Jedno z kritérií bolo určené podľa jej slabých a silných stránok, ktorých si bola veľmi dobre vedomá. Ďalším kritériom, ktoré jej pomáhalo sa rozhodnúť narážalo práve na jej realistické myslenie a všetko, čo s ním súvisí, bolo, že už dopredu premýšľala nad oborom, ktorý po ukončení môže vykonávať aj napriek svojmu handicapu. Túto časť rozhodovania popisuje hneď na začiatku nášho rozhovoru

takto: „*Já jsem chtěla školu, který zaměření pak budu moct dělat reálně, reálně po dokončení, i přes svůj handicap.*“

K tomuto rozhodnutiu však nemohla prísť sama. Predsa len, je to veľký krok pre každého človeka, ale pre človeka s handicapom obzvlášť. Z toho dôvodu sa snažila prebrať si všetky možnosti, ktoré pred ňou stáli a pozrieť sa na to z viacerých uhlov pohľadov. Získať rôzne uhly pohľadu jej dopomohli rodičia, kamaráti, ale taktiež aj kariérne poradenstvo, ktoré mala na strednej škole. Každý zo spomenutých zdrojov jej povedal klady a zápory jej rozhodnutia a ona sa podľa toho rozhodla. Toto hľadanie odpovede na rôznych miestach komentuje takto: „*Probírala jsem to. Probírala jsem to s rodiči, s kamarády. Na střední škole jsme měli možnost i nějaké konzultace s kariérovým poradenstvím, mám pocit, že zrovna Masarykovy univerzity. A myslím si, že už jsem to i před podáním přihlášky ještě probírala i na Teiresiásu.*“

Na základe získaných informácií sa respondentka rozhodla pre Právnickú fakultu na Masarykovej univerzite. Jedným z dôležitých faktorov, ktoré ju pri rozhodovaní ovplyvnili bola aj existencia strediska Teiresiás, ktoré podporuje jedincov s handicapom pri štúdiu.

Zmena čo každého prekvapí

Nástup na vysokú školu je pre každého jedinca šok. Bez ohľadu na to či jedinec má alebo nemá handicap vysoká škola potrebuje, aby sa jedinec zmenil. Môže to byť aj úplne malá zmena, ktorá nie je na prvý pohľad viditeľná. Nemusí sa na ňu ani poukazovať, keď bude mať vyjsť na povrch sama od seba sa objaví. Na zmenu jedinca môže mať vplyv práve to, že vysoká škola na neho ukladá úplne iné nároky ako tie, na ktoré bol zvyknutý do tej doby, na strednej škole. Je len na ňom či dovoľí, aby to bola zmena k lepšiemu alebo k horšiemu. Respondentka tento ťažký prechod označuje v rozhovore takto: „*vysoká škola na toho člověka klade úplně jiné nároky než než na to co byl dosud zvyklý.*“

Okrem zmeny prístupu k vyučovaniu a s tým spojenými vyššími nárokmi, ktoré sú na jedinca kladené, sa môže na vysokej škole pritrafiť aj šok z náhle veľkého kolektívu. Na psychiku človeka to môže mať rozličný dopad. Vo veľkej miere záleží na jeho sile osobnosti a na predošlých skúsenostiach a zážitkoch. Na jednej strane to môže mať pozitívny vplyv, pretože jedinec spozná nových ľudí a tým si rozšíri okruh priateľov.

Na strane druhej má možnosť si vybrať ostať v anonymite a venovať sa výhradne iba štúdiu. Je to čisto na jeho rozhodnutí a na charaktere osobnosti, ktorou je. Moja respondentka je príkladom veľkého kolektívu a s tým spojenej nemožnosti poznať úplne všetkých. Sama to spomína v nasledujúcom výroku: *„V mém prípade bylo 600 lidí v ročníku. To znamená, že jsem se na každém semináři potkávala s s jinými lidmi.“*

Vďaka takému veľkému kolektívu sa tam ukazovali rôzne reakcie na respondentkinu osobu a jej handicap. Túto spomienku komentuje nasledovne: *„A někteří, někteří s tým neměli problém, někteří někteří spíš nevěděly co čekat třeba i jak se mnou komunikovat.“*

Na druhú stranu moja respondentka teraz zažíva úplne iný prístup vďaka svojmu štúdiu vyššieho stupňa. Ako bolo spomínané na začiatku tohto dokumentu, študuje už doktorské štúdium. Podľa jej vlastného opisu tohto typu štúdia sa jedná viac o samoštúdium a iba málokedy navštevuje katedru. Katedru navštevuje iba v prípade konzultácií a občasných zápočtov. Už nemá takú príležitosť stretávať sa so svojim veľkým kolektívom. Túto zmenu spôsobu štúdia komentuje takto: *„se tolik nesetkávam s těmi s těmi ostatními studenty at' už jako naši katedry nebo i jiných, nebo jiných oborů.“*

Zmiešané pocity zo vzťahu s fakultou

Vysoká škola nie je len o štúdiu a zmenených nárokoch, ale taktiež aj o medziľudských vzťahoch. Medziľudské vzťahy sú dôležité pre každého človeka na svete bez rozdielu. Možno o niečo viac sú dôležité pre ľudí s handicapom. Avšak v momente ako sa na fakulte objaví človek s nejakou odlišnosťou respektíve handicapom, môžu tie vzťahy byť veľmi zmätené a môžu vyvolávať zmiešané pocity. To, ako sa s nastátou situáciou bude akademická verejnosť vyrovnávať, záleží na každom profesorovi zvlášť. V mnohých prípadoch je jeho reakcia postavená z minulých skúseností s danou problematikou. Moja respondentka sa počas svojho štúdia na vysokej škole stretla taktiež s rôznymi reakciami na svoj zdravotný stav. A to nielen od profesorského zboru, ale aj od svojich spolužiakov, kolegov študujúcich na katedre. Respondentka si spomenula na jednu zvláštnu reakciu staršieho profesora a opisuje ju takto: *„jeden takový starší pán profesor, přišla jsem na na zápočet. On mě znal, on věděl, že tam studuju a přišla jsem tam a on mě ani nepozdravil a říká: „Co se Vám stalo?“ a já jsem jako vůbec nevěděla na co se mě ptá jo, pak mi došlo že sem e ptá proč sedím na vozíku*

tak som to nějak vysvětlila a tak to bylo takové jako zvláštní, ale hmmm ale jinak se s tím vůbec neseškávám.“ Práve opísaná situácia nám ukazuje jeden typ ako môže katedra na štúdium jedinca s handicapom zareagovať. Táto reakcia mi v dnešnej dobe nepríde úplne primeraná, ale zase na druhú stranu musíme brať ohľad na vek pána profesora. V dobe, keď on vyrastal možno naozaj nebolo možné vidieť ľudí s handicapom mimo domovov a ústavov, v ktorých žili.

Na druhú stranu tu máme príklad, kedy je vidieť, že v dnešnej dobe je už videnie človeka s handicapom v bežnom živote úplne normálne. Respondentka hovorí napríklad o prípade, keď mladá generácia pomohla v prípade rekonštrukcie výťahu. Opisuje ju takto: *„jsem byla ve škole zrovna přestal přestal jet výtah a já jsem tam neměla asistenta – mě vždycky asistent doveze do školy a pak mě zase odveze, když mezitím mám víc hodin tak jsem tam jezdila sama, a ten výtah nejel protože do něho natekla voda, když dělali rekonstrukci knihovny a já jsem potřebovala o dvě patra výš. Takže jsem pak musela oslovit nějaké čtyři muže, aby mě vytáhli o dvě patra výš. A pak někoho ještě dolu. Ale jak říkám všechno se dá vyřešit.*“ Na týchto spomenutých výrokoch je krásne vidieť to, ako sa doba posunula. V dobe, keď žili ľudia s handicapom v rôznych ústavoch sa na handicap pozeralo úplne inak ako dnes. Preto mi príde veľmi dôležité ukázať staršej generácii to, že sa nemusia báť, že je to úplne normálne a to dokážeme len povolením handicapovaných študovať na vysokej škole. Aj moja respondentka v rozhovore hovorí o tom, že je to dôležité a ozrejmuje to takto: *„ukázat je prostě tam ty lidi s tím postižením na té vysoké škole mít a ukázat a ukázat jim, že de studovat v podstatě bez problému.*“

Rozdielny prístup k handicapu

Ide to aj inak

Respondentka mala možnosť cestovať do New Yorku v rámci projektu Českej rady detí a mládeže, v ktorom sa stala mladou delegátkou Českej republiky na konferenciu OSN o vzdelávaní osôb s zdravotným postihnutím. Dôvodom prečo sa tejto konferencie OSN zúčastnili mladí delegáti bolo aby mladí ľudia členských štátov mali príležitosť vyjadriť svoj názor a získať nové uhly pohľadov od ostatných mladých ľudí. Účastníčkou tohto projektu bola v roku 2018/19. *„na určitou část jednání mladé lidi, aby oni vlastně vnesli nějaký nějaký nějaké nové názory do jednání a pak vlastně aby aby si odvezli zase zpátky ty svoje nabitě zkušenosti a vědomosti a nějak to šířili v té v té své zemi.*“ *Potom*

dále mezi další mladé lidi takže z toho důvodu jsme tam teda byly dvakrát, měli jsme tam projev, měli jsme tam i různé kratší diskusní akce jsme pořádali a tak podobně. Mluvili sme i o o vzdělávání osob se zdravotním postižením.“ Konferencia ktorej sa zúčastnila môže byť veľmi dôležitá, pretože môže veľa vecí zmeniť. Jej konanie môže mať dopad na viacero faktorov života a môže mať za výsledok hneď niekoľko dobrých vecí. Najdôležitejším výsledkom podľa mňa môže byť väčšia informovanosť spoločnosti o tejto problematike a to vo svetovom merítku. Taktiež sa Česká republika môže zistiť ako to funguje v iných krajinách a niečo z toho implementovať do svojho fungovania, aby celkovo zlepšila život svojim občanom s handicapom. Táto udalosť bola koncipovaná tak, aby si všetci zúčastnení prišli na svoje. O skladbe konferencie hovorí respondentka v nasledujúcom výroku: *„Potom dále mezi další mladé lidi takže z toho důvodu jsme tam teda byly dvakrát, měli jsme tam projev, měli jsme tam i různé kratší diskusní akce jsme pořádali a tak podobně. Mluvili sme i o o vzdělávání osob se zdravotním postižením.*“

Barbora je človek s veľkým srdcom, to znamená, že hľadá možnosti ako pomôcť všetkým okolo seba. Práve preto si vybrala Právnickú fakultu, ktorá jej v tomto sne určite pomôže. A určite nebudem veľmi preháňať, keď by som povedala, že vzhľadom k jej zdravotnému stavu, jej bola konferencia v New Yorku veľmi blízka.

Zaujímalo ma či videla alebo cítila určité rozdiely medzi správaním ľudí v ČR a v New Yorku, čo sa týka prístupu k handicapu. Ona sama ako spomínala vo svojej odpovedi, by ľudí v New Yorku popísala ako ľudí, ktorí sú: *„bezprostřednější, přátelštější, vždycky byli připravení mě jako pomoci i když mě v životě třeba neviděli.*“ Respondentka bola v dobrom zmysle šokovaná z takéhoto správania okolia. Dôvodom pocitu šoku bolo, že nebola zvyknutá na takúto bezprostrednosť otvorenosť u ľudí zo svojej domoviny. Ponúkla mi aj niekoľko príkladov ich prístupu. Jeden z nich popísala v nasledujúcom výroku: *„majitel majitel české restaurace, v které jsme bydleli mi nakonec pomohl opravit vozík když se mi tam rozpadl na 5 avenue.*“ Ale obecné sa dá povedať, že respondentka vo svojich výrokoch týkajúcich sa New Yorku, nikdy nemala pocit, že by ju niekto odsudzoval, sledoval alebo niečo podobné, ako je to časté v Českej republike: *„Ale obecně jsem měla pocit, že že ti lidé jsou jakoby víc zvyklí na to, že každý jako je nějaký jiný, ale že jsem měla pocit, že se ta třeba na mne tolik lidí jako nedívají a neberou to, jako jakože jsem nějaká jiná než oni.*“

Zvyk vs. Inklúzia

Ako poslednú otázku som sa jej spýtala na pohľad spoločnosti na handicap v Českej republike. Z dôvodu porovnania týchto dvoch prístupov k týmto ľuďom. Respondentka tvrdí, že podľa jej názoru sa to veľmi zlepšuje, ale ešte stále sa nájdu ľudia, ktorí sa dívajú zvláštne. Ak sa na to pozriem z pohľadu porovnávania prístupov tak v New Yorku sú s inkluzívnym prístupom k handicapu oveľa ďalej ako v Českej republike. Možno je to spôsobené tým, že Česká republika si mnoho vecí berie z minulosti a na základe nej si utvára stanovisko a pohľad na handicapovaných. Máme čo ešte zlepšovať, ale sme na správnej ceste. Respondentka to komentuje takto: *„Myslím si, že se tady tohle jako hodně zlepšuje. Že tomu samozřejmě pomáhá třeba aj inkluze, ale ale pořád když jdu po městě tak vím, že se na mě ti lidi třeba dívají, ale samozřejmě se dívají jakoby ze zvědavosti, protože nejsou třeba až tak tolik zvyklí na to, že že prostě lidi s handicapem sú součástí společnosti. Ale určitě se to zlepšuje.“*

Život s handicapom

Bez pomoci to nejde

Ako u všetkých jedincov so špecifickými vzdelávacími potrebami na Masarykovej univerzite, aj Barbore prišiel email s prosbou, aby poslala všetky dokumenty o svojom zdravotnom stave. *„hned vlastně jsem byla přijatá na na první, na první obor tak mi přišel email s tím, že existuje středisko Teiresiás a jaké nabízí služby a koho můžu kontaktovat, když to budu potřebovat.“*

Rodinné väzby sú dôležité

Avšak počas rozhovoru vysvitlo, že Barbora je vďaka rodinným väzbám dobre informovaná a vedela, že stredisko Teiresiás existuje. Práve vďaka existencii strediska Teiresiás si dokázala predstaviť štúdium na vysokej škole. O tom ako sa dozvedela o stredisku Teiresiás hovorí v nasledujúcej citácii: *„Tak nějak velmi částečně, protože protože mám někoho v rodine, kdo se tam zase zná s nějakými dalšími lidmi, takže jsme to, takže jsme to nějak konzultovali všichni.“*

Služby, ktoré pomáhajú

Je pravda, že ponuka služieb je rovnaká pre všetkých študentov, ale nie všetci študenti využívajú rovnaké služby. Barbora pri svojom štúdiu využívala rôzne služby strediska.

V závislosti na stupni jej štúdia. V súčasnej dobe študuje doktorské štúdium v rámci ktorého využíva osobnú asistenciu na presun na dôležité stretnutia. Súčasnú situáciu opisuje v nasledujúcej citácii: *„Využívám osobní asistenci, protože je poskytovaná zdarma. V případě, že se to nějakým způsobem váže ke škole.“* V minulosti v priebehu svojho magisterského štúdia, okrem služby osobnej asistencie využívala aj možnosť presunutia skúšky priamo na stredisko Teiresiás. *„A pokud když jsem byla na magisterském studiu, tak jsem využívala i em toho, že mi, toho, že mi nějakým způsobem dojednávali, jak budou probíhat moje zkoušky – jakým způsobem budou upraveny a některý některé jsem dělala přímo, přímo na Teiresiásu.“*

Okrem služieb, ktoré respondentka využíva, mi v rozhovore spomenula aj nejaké skúsenosti spolupráce fakulty a strediska. Je zaujímavosťou, ale nie prekvapením, že popisované skúsenosti sú so staršou generáciou a možno práve preto by sme sa na to mali pozerat' aj s ich pohľadom. Oni sami totiž nevedia ako sa k danej situácii majú postaviť a ktorá je tá správna reakcia. Respondentka vo svojich odpovediach hovorí o tom, že ak nastal nejaký problém v spolupráci medzi týmito dvomi inštitúciami mohlo to byť spôsobené neochotou spolupráce zo strany fakulty, nie strediska. Presné slová respondentky sú: *„Spíš je třeba někdy problém ze strany, ze strany fakulty, která ještě nebyla třeba úplně zvyklá na to s Teiresiásem spolupracovat, nebo někteří učitelé s nimi neměli úplně pozitivní zkušenost, takže s nimi třeba spolupracovat nechtěli.“* Táto ich neochota viedla k tomu, že respondentka nemohla vykonať celú skúšku tak ako bola pôvodne naplánovaná, ale vykonala len jednu časť. Túto dohodu s profesorom opisuje v tomto výroku:

„Stalo se mi to jednou, u jednoho staršího pána profesora, s kterým jsem se nakonec domluvila tak, že ta zkouška měla dvě části – písemnou a ústní, protože on nechtěl, aby aby se mnou spolupracoval, aby spolupracoval s Teiresiásem tak mě tu písemnou část odpustil, takže jsem šla přímo na na ústní.“

5.4. Prelínajúce sa témy analýz

Respondenti mali nezávisle na sebe prekvapujúco podobné ambície a dôvody prečo chceli študovať na vysokej škole. Z výskumu vyplýva, že najčastejšou ambíciou, ktorá ich posunula k takémuto rozhodnutiu, bola túžba dokázať niečo sama sebe a okoliu. Samozrejme, že to nebola jediná, medzi iným v rozhovore zaznela ambícia stať sa slobodnou a samostatnou bytosťou v čo najväčšom rozsahu a prekonať svoj handicap. Poslednou, a možno tou najdôležitejšou ambíciou, ktorá vyplynula zo všetkých rozhovorov bola ambícia splnenia sna. V rámci odpovede na túto otázku, všetci respondenti spomenuli svoj sen, čo by radi dosiahli štúdiom na vysokej škole. Tu sa objavuje veľmi zaujímavý fakt, ktorý ukazuje rozdielnosť osobností respondentov. Sny, ktoré respondenti mali boli pomerne rozdielne. Práve táto rozdielnosť snov ukazuje na odlišné osobnosti aj keď majú spoločný osud. Vyššie spomenuté dôvody mojich respondentov, prečo sa rozhodli študovať na vysokej škole, sú spoločné dôvody, ktoré vyplývajú z nasledujúcich častí analýz:

Jeden z dôvodov bola túžba dokázať ľuďom okolo seba, ale aj sama sebe skutočnosť, že aj keď je človek s handicapom to ešte neznamená, nemať právo na plnenie si svojich snov a brzdenie v osobnom aj profesijnom živote. *„Vybrala jsem si to proto, že mě zajímá divadlo jako takové a hlavně mě vždycky bavila literatura.“ (Erika)*

František je človek, ktorý celý život túži byť výnimočný, určitým spôsobom vyčnievať z davu a rád skúša nové veci, ktoré by mnohých ľudí ani len nenapadli. Snaží sa o to ukázať svetu, že aj keď má určité pohybové obmedzenie, nebráni mu to, robiť niečo čo by nikto od človeka s handicapom nečakal. Jeho túžba študovať čínštinu vyvierala aj z predstavy cestovania po svete a spoznávania nových netradičných kultúr. Taktiež aj z nadväzovania zaujímavých kontaktov a kamarátstiev. Túto túžbu opisuje v nasledujúcej citácii: *„aby som mohol spoznať nových ľudí a pocestovať trochu svet.“ (František)*

Vyberala si vysokú školu a jej kritéria boli jednoznačné. Jedno z kritérií bolo určené podľa jej slabých a silných stránok, ktorých si bola veľmi dobre vedomá. Ďalším kritériom, ktoré jej pomáhalo sa rozhodnúť narážalo práve na jej realistické myslenie a všetko, čo s ním súvisí, bolo, že už dopredu premýšľala nad oborom, ktorý po

ukončení může vykonávat' aj napriek svojmu handicapu. Túto časť rozhodovania popisuje hneď na začiatku nášho rozhovoru takto: „*Já jsem chtěla školu, který zaměření pak budu moct dělat reálně reálně po dokončení, i přes svůj handicap.*“ (Barbora)

Prekážky sú na to, aby sa prekonávali.

Respondenti v rozhovore spomenuli prekážky, ktoré bolo nutné prekonať behom ich štúdia. Prekážky mali rôznu podobu, avšak dajú sa zhrnúť pod spoločným menovateľom, zmena. Mnohé z nich sú prekážkami respektíve zmenami, ktoré zažívajú študenti bez handicapu, tak aj študenti s handicapom, pre ktorých existujú aj špecifické prekážky s ktorými sa stretávajú. Spomínanými prekážkami bolo napríklad zmena prostredia, spôsobu učenia a vo veľkej miere aj zmena kolektívu. Prispôsobovanie sa malo rôzny priebeh. Na niektorých z mojich respondentov pôsobilo viac zmien na niektorých menej, u niektorých to malo osobnejší dopad u niektorých menej. Na základe tejto odpovede na spomenutú otázku, bolo zistené, že každá zmena má veľký vplyv na osobnosť jedinca s handicapom.

V prípade štúdia na vysokej škole musí študent prekonať mnohé fyzické aj psychické prekážky, ktoré na neho kladie štúdium a okolie. Tieto prekážky pre študenta vysokej školy s handicapom môžeme rozdeliť na dve kategórie. Prvá kategória zahŕňa prekážky ako je zmena spôsobu štúdia, zmena kolektívu a v mnohých prípadoch prvé odlúčenie od rodiny. (Erika)

Moja respondentka je typickým príkladom všetkých troch zmien, v určitom zmysle. Môžeme si ich postupne všetky uviesť ako ju ovplyvňujú. Začneme napríklad zmenou spôsobu učenia, ktorú spomenula ako jednu z hlavných prekážok pre ňu osobne: „*Chvíli mi trvalo, než jsem si zvykla na ten styl jak se mám učit, že z hodiny na hodinu nemusím dělat nic, že si jen odsedím přednášku a možná napíšu seminárku, a to je tak všechno, a pak se učím na zkoušky s tím, že si to dvakrát – třikrát přečtu a potom jsem se to naučila učit.*“

Tou najvýraznejšou zmenou bola nutnosť presťahovať sa na internát do iného mesta a krajiny ďaleko od rodiny, ktorá ho do tej doby výrazne podporovala. Vzhľadom k svojej vlastnosti sebahodnotenia túto chvíľu hodnotí ako veľký krok, ktorý mu pomohol k väčšej samostatnosti. Tento krok opísal v rozhovore slovami: „*Situácia ma donútila stať sa aspoň o kúsok samostatnejším.*“ (František)

Je len na ňom či dovoľí, aby to bola zmena k lepšiemu alebo k horšiemu. Respondentka tento ťažký prechod označuje v rozhovore takto: „*vysoká škola na toho človeka klade úplne jiné nároky než než na to čo by dosud zvyklý.*“ Vďaka takému veľkému kolektívu sa tam ukazovali rôzne reakcie na respondentkinu osobu a jej handicap. Túto spomienku komentuje nasledovne: „*A někteří, někteří s tým neměli problém, někteří někteří spíš nevěděly co čekat třeba i jak se mnou komunikovat.*“ Ako bolo spomínané na začiatku tohto dokumentu študuje už doktorské štúdium. Podľa jej vlastného opisu tohto typu štúdia sa jedná viac o samoštúdium a iba málokedy navštevuje katedru. Katedru navštevuje iba v prípade konzultácií a občasných zápočtov. Už nemá takú príležitosť stretávať sa so svojim veľkým kolektívom. Túto zmenu spôsobu štúdia komentuje takto: „*se tolik neseťkávam s těmi s těmi ostatními studenty at' už jako naši katedry nebo i jiných, nebo jiných oborů.*“ (Barbora)

Dial'ka nič nemení

Odchodom z domu vo viacerých prípadoch, hlavne za účelom dobrého štúdia či výnosnou a lepšou prácou, sa menia vzťahy každého jedinca. Avšak vzťahy jedincov s handicapom a svojich blízkych sú často intenzívnejšie. Preto je zaujímavé sledovať či sa nejakým nepatrným spôsobom zmenil vzťah respondentov a ich blízkeho okolia. Odpoveďou na danú výskumnú otázku je fakt, že sa ich vzťah s blízkymi príliš nezmenil ani v prípade ak sú od seba ďaleko a nemôžu byť spolu v každodennom kontakte. Samozrejme, že ani jeden vzťah neostal rovnaký, ale dosť záleží na konkrétnom príklade respondenta, pretože u mojich troch respondentov je každý prípad iný a každý respondent mal inú mieru odpojenia sa od blízkych. Najviac sa mi o tom zmienila jedna z mojich respondentiek, ktorá prešla čiastočným odpojením od rodiny, ale aj tak dosť výrazným. Toto odpojenie malo na respondentku dobrý vplyv, pretože ako spomínala v rozhovore, tak na strednej škole vzťah s mamou nemusel byť úplne zdravý.

Textom preniká pocit, že, pre moju respondentku je mama veľmi dôležitá. V rozhovore hovorí o tom ako sa pre ňu obetuje, a bola jej podporou, vo všetkých okamihoch života. K tejto skutočnosti som dospela na základe tejto citácie: „*4 roky byla semnou na základce na druhém stupni jako asistentka pedagoga a potom 4 roky i na gymplu.*“ Vo chvíli, keď prišiel čas ukončenia strednej školy, Erika sa rozhodla pre pokračovanie na ďalší stupeň vzdelávania. Toto rozhodnutie prinieslo mnoho nejasností a otázok, ktoré

postupne viedli k zmenám. Nutnosť zmeny respondentka už pravdepodobne cítila. Ako spomína v tejto citácii: „*a obou nám to už potom vadilo.*“ V rozhodnutí študovať na vysokej škole jej bola mama veľkou podporou a prihliadala na to, aby si Erika vybrala obor, ktorý jej bude vyhovovať nielen zaujímavosťou, ale aj perspektívou budúceho zaistenia. Podklad k tejto myšlienke vidíme v citácii: „*Dělej, co tě baví, ale hlavně aby tě to uživilo, že musím taky přemýšlet nad tím, jestli mi to v životě k něčemu bude.*“ (Erika)

Inklúzia je na ceste

Inklúzia je jedna z novodobých celospoločenských tém, ktorá sa rieši na všetkých významných konferenciách či už medicínskych alebo pedagogických. Vzhľadom k cieľu práce bolo považované za dôležité spýtať sa aké majú oni skúsenosti s inklúziou a ako oni celkovo vnímajú tento celospoločenský fenomén. Vnímanie tohto fenoménu bolo odlišné, v odpovediach sa ukazovali všetky druhy emócií od obáv až po zvedavosť. Za pridanú hodnotu výskumu je považovaná priama skúsenosť respondentov so svetovým pohľadom na fenomén handicapu. Hlavnými štátmi, ktoré boli vo výskume spomenuté bol New York a Hong Kong. Respondenti hovorili o týchto štátoch s úsmevom na tvári a pri porovnávaní prístupu k inklúzií sa ukázalo, že New York je v premýšľaní o uľahčení života handicapovaných oveľa ďalej ako napríklad Česká republika. Toto tvrdenie, ale neznamená, že by sa to v Českej republike nelepšilo, naopak lepší, ale chce to ešte čas. Najhoršie z porovnávaných štátov vyšlo Slovensko, ktoré nemá absolútne žiadnu snahu o inklúziu handicapovaných študentov na vysokej škole.

Aj keď už dokázala ľuďom, v svojom okolí, ale aj ľuďom, ktorí jej na začiatku neverili, že napriek svojmu handicapu sa dokáže dostať na vysokú školu, stále na ňu pozerajú z nedôverou. „*Někteří obdivují, někteří se tomu diví, že vůbec šli na vysokou školu, ale myslím si, že v dnešní době už se to trochu zlepšilo.*“ (Erika)

Je smutné, že František musel ísť do inej krajiny, aby mohol študovať to, čo ho naplňalo. A dôvodom je práve to, že chcel mať lepší servis. Je mi až smutno z toho aký veľký rozdiel je medzi systémom starostlivosti o handicapovaných na Slovensku a tu v Českej republike. Čo sa týka vzdelávania handicapovaných. Práve tento rozdiel myslí František, keď povie: „*Vedel som, že na Slovensku takú úroveň služieb v rámci tej*

starostlivosti o handicapovaného študenta, respektíve pomoci handicapovanému študentovi, nenájdem.“ (František)

Jedným z takýchto momentov bol krátky výlet na pevninskú Čínu, na ktorom sa stretol s odlišným prístupom oproti prístupu v Hong Kongu. Na pevninskej Číne bolo na ľuďoch vidieť šokovanie z videnia handicapovaného jedinca. To sa prejavovalo okrem iného zvláštnymi, nie vždy príjemnými pohľadmi a nie vždy reagovali na vzniknutú situáciu príliš racionálne.

Oproti tomu v Hongkongu je prístup spoločnosti k handicapu diametrálne odlišný. Respondent to pripisuje pretrvávajúcemu britskému vplyvu, pretože Hong Kong má britskú koloniálnu minulosť: *„Hongkong je stále veľmi blízka bývalá britská kolónia zvyknutá na západné štandardy.“ (František)*

Možno je to spôsobené tým, že Česká republika si mnoho vecí berie z minulosti a na základe nej si utvára stanovisko a pohľad na handicapovaných. Máme čo ešte zlepšovať, ale sme na správnej ceste. Respondentka to komentuje takto: *„Myslím si, že se tady tohle jako hodně zlepšuje. Že tomu samozřejmě pomáhá třeba aj inkluze, ale ale pořád když jdu po městě tak vím, že se na mě ti lidi třeba dívají, ale samozřejmě se dívají jakoby ze zvědavosti, protože nejsou třeba až tak tolik zvyklí na to, že že prostě lidi s handicapem sú součástí společnosti. Ale určitě se to zlepšuje.“ (Barbora)*

Vďaka, že môžem študovať

Stredisko Teiresiás je jednou z hlavných foriem pomoci, ktoré sú ponúkané jedincom s handicapom. Z rozhovorov je cítiť, že sa snaží byť všestranné a pomôcť vo všetkom, v čom je to aspoň trochu možné. Nie vždy je to, ale jednoduché pretože fungovanie strediska nezávisí len od neho samého, ale aj od spolupráce s fakultami a katedrami a v najväčšej miere aj na spolupráci so študentmi samotnými. A spojiť všetku spoluprácu tak, aby boli všetky strany spokojné nie je vždy jednoduché. Má to svoje výhody aj nevýhody. Respondenti sami zažívajú výhody aj nevýhody. Často spomínanou výhodou, ktorá respondentom uľahčuje život je široká ponuka služieb strediska, ale zase nevýhodou je, že služba môže prebehnúť iba v prítomnosti klienta alebo fakulta a určitá katedra nemusí súhlasiť so spoluprácou so strediskom. Toto všetko má vplyv na štúdium respondentov.

„*Já jsem se střediskem spokojená.*“ Avšak zmienila sa o jednej veci, ktorá sa týka služby zapisovania prednášok a situácie, keď ochorie a nemôže sa prednášky zúčastniť. Konkrétne túto situáciu zmieta v tejto časti rozhovoru: „*akorát co mi vadí tak je, když jsem třeba nemocná a nedojdu na tu hodinu, takže mi chybí i zápis, protože nemůže přijít přepisovatelka beze mě když já tam nejsem.*“ (Erika)

„*mi například pomáhali vyřešit problém s asistentem, kterého som mal v prvom semestri, a po prvom semestri som bohužiaľ musel tohto človeka, ktorý mi mal pomáhať, vymeniť, a myslím, že mi dosť pomohli situáciu ukludniť a vyriešiť s chladnou hlavou.*“ Respondent si pochvaľuje spoluprácu so strediskom a aj prístup strediska ku všetkým požiadavkám, ktoré sa naskytnú. (František)

Ja osobne teda využívam službu osobnej asistencie – doprovodu z kolejí na vyučovanie poprípade na aktivity spojené so školou, občas takisto využívam službu presunutie testov do priestorov strediska a takisto využívam služby úpravy textových materiálov, pretože mám aj určité zrakové postihnutie.“ Tieto všetky služby respondentovi pomáhajú k plnohodnotnému štúdiu na univerzite bez veľkých problémov.

„*Využívám osobní asistenci, protože je poskytovaná zdarma. V případě, že se to nějakým způsobem váže ke škole.*“ „*A pokud když jsem byla na magisterském studiu, tak jsem využívala i em toho, že mi, toho, že mi nějakým způsobem dojednávali, jak budou probíhat moje zkoušky – jakým způsobem budou upraveny a některý některé jsem dělala přímo, přímo na Teiresiásu.*“

„*Spíš je třeba někdy problém ze strany, ze strany fakulty, která ještě nebyla třeba úplně zvyklá na to s Teiresiásem spolupracovat, nebo někteří učitelé s nimi neměli úplně pozitivní zkušenost, takže s nimi třeba spolupracovat nechtěli.*“

„*Stalo se mi to jednou, u jednoho staršího pána profesora, s kterým jsem se nakonec domluvila tak, že ta zkouška měla dvě části – písemnou a ústní, protože on nechtěl, aby aby se mnou spolupracoval, aby spolupracoval s Teiresiásem tak mě tu písemnou část odpustil, takže jsem šla přímo na na ústní.*“ (Barbora)

5.5. Interpretácia výskumu

Výskum sa zamerlal na faktory, ktoré ovplyvnili skutočnosť, že sa z respondentov mohli stať spokojní študenti. Jedným z dôležitých faktorov je výber školy. Každý človek pristupuje k dôležitým rozhodnutiam v živote dvoma cestami, po ceste racionálneho myslenia a po ceste emócií. Respondenti výskumu sa zachovali úplne rovnako ako väčšina populácie. Taktiež išli po spomenutých dvoch cestách. U niekoho prevážila emocionálna cesta a u iného racionálna. Je jedno, akou cestou sa vyberieme, dôležité je, aby sme poznali svoje možnosti, limity a hranice. Aj keď poznáme svoje hranice, je dôležité vyberať si aj podľa toho, čo nás baví a o čom snívame. Vždy, keď si vyberieme niečo na základe záľub a koníčkov, tak nám to ide oveľa jednoduchšie a rýchlejšie. Z toho dôvodu sa dá povedať, že moji respondenti sú taký šikovní na svojich oboroch, pretože sa riadili aj svojimi detskými snami a túžbami.

Ďalším faktorom, ktorý sa objavil vo výskume bola dôležitosť medziľudských vzťahov, či už v kolektíve, rodine alebo s autoritami. Pre každého človeka sú medziľudské vzťahy dôležité, niektoré viac, niektoré menej. Jedinec s handicapom si váži každý vzťah, ktorý sa mu podarí nadviazať. Samozrejme, že najbližší vzťah má so svojimi blízkymi a tak to má byť. Avšak ako pomaly rastie a dospieva, tak sa vzdáľuje od rodiny a prichádza do iného kolektívu a stretáva sa s autoritami. Výskum dokázal, že pri pohľade na handicap záleží do ktorej generácie patrí ten, koho sme stretli. Z výskumu je zjavné, že prístup mladšej generácie k handicapu je oveľa lepší a sú prístupnejší, pretože majú viac možností a príležitostí sa s fenoménom handicapu stretnúť ako staršia generácia v minulosti. To, že staršia generácia často nevie ako sa k tomu postaviť neznamená, že je to tak u všetkých. Vždy to závisí na predošlých zážitkoch a skúsenostiach s handicapom.

Štúdium na vysokej preverí každú osobnosť. Na každú osobnosť sú zrazu kladené nároky, na ktoré nebol zvyknutý. Či už je to v podobe nutnosti sa osamostatniť alebo zmeniť životný štýl alebo zlepšiť a naučiť sa efektívne organizovať svoj čas tak, aby som stihla všetky povinnosti, ktoré so štúdiom súvisia. Vo výskume sa objavili všetky spomenuté nároky a samotní respondenti priznali, že sú za tieto vyššie nároky vďační, pretože ich to posunulo nielen v študijnom živote, ale aj v osobnom.

Inklúzia je téma, ktorá znie na každej odbornej konferencii či už na národnej alebo medzinárodnej úrovni. Každý odbor sa na ňu pozerá zo svojho uhlu záujmu. Behom výskumu sa mi naskytla príležitosť porovnať prístup k handicapu vo viacerých krajinách, či už európskych alebo krajín mimo Európu. Výsledky porovnania ukázali, že prístup sa môže veľmi líšiť hlavne v závislosti na mentalite obyvateľstva a minulosti krajiny. Jednou zo zistených zaujímavostí je, že v prípade štátov, ktoré mali britskú koloniálnu minulosť, je prístup k handicapu oveľa ďalej ako v štátoch, ktoré ju nemali.

Posledným faktorom, ktorý ovplyvňuje spokojnosť študentov na vysokej škole sú podporné organizácie a služby, ktoré ponúkajú. Vo výskume sa objavilo jedno z týchto podporných opatrení a tým je stredisko Teiresiás. Jeho funkciou je poskytnúť študentom možnosť študovať plnohodnotne bez nejakých rozdielov od bežnej populácie. Respondenti vo výskume si túto možnosť veľmi vychvaľovali, avšak spomenuli aj isté obmedzenia, ktoré so správnym fungovaním strediska súvisia. Často respondenti narážali na obmedzenie v prípade, že sa nemôžu z nejakého dôvodu zúčastňovať vyučovania, tak si musia preberané učivo získať sami, pretože pracovník strediska nemôže byť prítomný na hodine bez klienta, ktorý túto službu prepisu využíva. Aby mohlo stredisko dobre a bez problémov fungovať je dôležitá spolupráca fakulty, klienta a samotného strediska. Ak jedna časť nefunguje nie je možné, aby služby boli poskytované kvalitne.

5.6. Sebareflexia výskumníka

V prípade výskumu k diplomovej práci na tému Vplyv prostredia vysokej školy na osobnosť jedinca s handicapom sa podarilo etiku výskumu dodržať v niekoľkých bodoch. Každý rozhovor prebiehal individuálne v priestoroch, v ktorých sa respondent cítil dobre. Aj keď respondenti vedeli, že budú účastníkmi výskumu, nevedeli, kto všetko sa na tom bude podieľať. Výskum som spracovávala sama a dáta, ktoré som vďaka výskumu získala som nikde inde nepoužila. Použila som len informácie získané so súhlasom respondenta.

Avšak nie vždy sa mi podarilo byť objektívna pri spracovávaní dát z výskumu. Nemala som dobre pripravené otázky, musela som sa dopýtať v priebehu analýzy. Celkovo si myslím, že je ešte veľa vecí čo musím zlepšiť, ak chcem aby bol mnou prevedený výskum urobený tak ako má byť, bez chyby. Vo fáze zberu dát na analýzu sa často

stávalo, že som bola, nervózna, nesústredená a rozhovor sa musel opakovať. Kvôli nedostatku dobrých dát, ktoré by sa dali analyzovať. Ako som už spomínala, ak sa nedal opakovať, tak som sa často pýtala na chýbajúce informácie počas ďalšieho kroku, nie počas rozhovoru.

Záver

Na záver diplomovej práce s názvom Vplyv prostredia vysokej školy na osobnosť jedinca s handicapom by som chcela zhrnúť všetky zistené fakty a informácie. V teoretickej časti tejto diplomovej práce som sa zaoberala odbornými termínmi a aspektmi života jedinca s handicapom. Medzi aspekty, ktorými som sa zaoberala patria medziľudské vzťahy od tých základných, myslím rodinu až po spoločnosť. Túto problematiku som sa pokúsila prebádať nielen z pohľadu dnešnej doby, ale aj z historického hľadiska. Z dôvodu môjho zacielenia práce na štúdium jedinca s handicapom na vysokej škole bolo dôležité v rámci teoretickej časti preskúmať možnosti, ktoré jedinci študujúci na vysokej škole majú. V tejto časti som sa zamerala na to prečo je dôležité vzdelávanie a aký vplyv to má na jedinca s handicapom, a taktiež na spôsob podpory študentov pri štúdiu a možnosti mobility, ktoré sa im pri štúdiu ponúkajú.

Táto diplomová práca ma vo veľa veciach obohatila a pomohla mi pochopiť ľudí, ktorí sa o mojom handicape báli hovoriť. Pomohlo mi to zbližiť sa s blízkymi, zamyslieť sa nad tým ako sa k vlastnému handicapu postaviť. Aj keď mám osobnú skúsenosť s danou problematikou, študovanie odbornej literatúry k diplomovej práci ma vo veľa smeroch obohatilo nielen, čo sa týka štúdia, ale aj osobného života. Analyzovanie skúsenosti respondentov ma donútilo sa zamyslieť nad tým ako táto téma a možnosť štúdia na vysokej škole ovplyvnila mňa.

V rámci empirickej časti diplomovej práce bol uskutočnený výskum zahŕňajúci troch respondentov, s ktorými bol uskutočnený rozhovor na tému vysokej školy a štúdia na univerzite. Cieľom tohto rozhovoru bolo získať dáta na nasledovnú analýzu. Vďaka kvalitatívnej povahe dát bola použitá metóda Interpretatívna fenomenologická analýza. Cieľom analýzy bolo interpretovať skúsenosti respondentov s témou rozhovoru. Výsledky výskumu ukazujú mnoho zaujímavých skutočností. Najdôležitejšou skutočnosťou podľa môjho názoru je, potvrdenie môjho predpokladu, že prostredie vysokej školy má vplyv na osobnosť jedinca s handicapom. Dôvodom prečo si myslím, že sa predpoklad potvrdil, je neľahčovanie štúdia daným jedincom, len preto, že majú určitý handicap. Práve naopak si musia prekonať a zažiť rovnaké prekážky a problémy ako bežná intaktná populácia. Jediným rozdielom je pomoc podporných organizácií pri

ich prekonávaní. Vďaka získaním dátam ohľadom podporného strediska Teiresiás môžem povedať, že práve toto stredisko má pre jedincov s handicapom veľký význam, pretože im dáva pocit, aký hľadajú v podstate celý život. Pocit plnohodnotného zapojenia do kolektívu, bez ohľadu na to či majú nejaký handicap. V rámci výskumu sa mi neplanovane naskytla možnosť zrovnania prístupu k handicapu rôznych krajín a prekvapilo ma ako veľmi sú tie prístupy odlišné. Toto konštatovanie obrovského rozdielu v prístupe krajín k handicapu mi príde veľmi smutné, ale na druhej strane pochopiteľné. Veď prístup krajiny k handicapu môže a aj často je ovplyvnený tým, akú minulosť tieto krajiny mali. Minulosť nie je jediný faktor, ktorý toto môže ovplyvniť, ale aj prítomnosť medzinárodných organizácií ako je napríklad OSN v New Yorku.

Použitá literatura

CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-858-3460-X.

ECO, Umberto. *Teorie Sémiotiky*. Argo, 2009. ISBN 978-80-257-0157-7.

FACULT, Michel. *Dohlížet a trestat: Kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000. ISBN 80-86019-96-9.

Fialová, Ilona, Opatřilová, Dagmar, Procházková Lucie. *Somatopedie: Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido. 2012. ISBN 978 – 80 – 7315 – 233 – 8

HRONOVÁ, Mária a kol: *(Somatopedie: Vybrané kapitoly ze somatopedie*. Olomouc: PDF UP, 1988.

KÁBELE, František. *Somatopedie*. Praha: Univerzita Karlova, 1993. ISBN 80- 7066-533-5.

Kolář, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd.1. Praha: Portál, 2011, 332 s 978-80-7367-871-5

Kolář, Michal. *Bolest šikanovania*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 256 s 80-7178-513-X

KRAUS, Bohuslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk – prostředí – výchova: K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Josef. *Detská mozková obrna*. 1. Praha: Grada Publishing as, 2005. ISBN 80-247-1018-8.

Kudláček, M. (2012). Svět dětské mozkové obrny: nahlížení vlastního postižení v průběhu socializace. Praha: Portál.

LIESSMANN, Konrád Paul. *Teorie nevzdělanosti: Omyly společnosti vědění*. 1. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1677-5.

SIEM Project Introuction. 2020.

Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research. Thousand Oaks: Sage.

SVOBODA, Mojmir, Pavel HUMPOLÍČEK a Václav ŠNOREK. *Psychodiagnostika dospělých*. 1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0363-6.

URBÁNEK, Tomáš DENGLEROVÁ, Denisa Širůček Jan. *Psychometrika: měření v psychologii*. 1. Praha: Portál, 2011. ISBN 978 - 80 - 7367 - 836 -4.

VÁGNEROVÁ, Marie, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Stanislav ŠTECH. *Psychologie handicapu*. 2. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-929-4.

Internetové zdroje:

Stredisko Teiresias [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.teiresias.muni.cz/studium/radne-studium/studenti-s-pohybovym-postizenim>

Stredisko Alfons [online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://alfons.vutbr.cz/sluzby-centra-2/studenti/pohybove-postizeni/>

[online]. [cit. 2020-03-17]. Dostupné z: <https://www.ped.muni.cz/student/mobilita-studentu/studijni-pobyty-na-partnerskych-univerzitach-mimo-evropu>

[online]. [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: (https://siem-project.eu/?fbclid=IwAR3xGqjxa_ekG2SRqx4RR7Z8fJCudD85-40-aDr7ltiOWlQmxdl8xIXO3AE)

Centrum zahraničnej spolupráce [online]. [cit. 2020-04-03]. Dostupné z: <https://czs.muni.cz/cs/o-nas>

Pedagogická fakulta [online]. [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.ped.muni.cz/student/mobilita-studentu/studijni-pobyty-na-partnerskych-univerzitach-mimo-evropu>

Prílohy

Príloha č. 1: Rozhovor s Erikou:

Tento rozhovor sa koná v rámci mojej diplomovej práce na tému vplyv prostredia vysokej školy na osobnosť jedincov s handicapom. Teraz Vám položím pár otázok, aby som zistila aký vplyv to malo na Vás a na Vaše okolie.

Aké je Vaše pohlavie?

Žena

Aký je Váš vek?

25

Podľa čoho ste si vybrali vysokú školu?

Podle přístupnosti jestli je bezbariérová a hlavně podle oboru jaké nabízela Masarykova univerzita. Já sem tam šla vlastně na jistotu na jeden obor, teorie a dějiny divadla. Podala jsem si 4 přihlášky jenom náhodou, kdyby mi tam to nevyšlo.

A tento obor ste si vybrala kvôli tomu, že Vás zaujíma umenie alebo ste sa chceli dozvedieť ako funguje divadlo alebo kvôli čomu?

Vybrala jsem si to proto, že mě zajímá divadlo jako takové a hlavně mě vždycky bavila literatura. Ale nebavilo by mě studovat český jazyk a literatura, tak jsem si vybrala divadlo, protože tam taky učí tu literaturu.

Áno, ale je to trochu iná literatúra, zaujíma Vás ako je to štruktúrované, zaujímajú Vás viac hry a vidíte v tom niečo viac ako v obyčajnej písomnej literatúre?

Je to mnohem těžší napsat, protože když to píšeš v monologu nebo dialogu tak v té jedné promluvě co ten herec řekne, ty musíš obsáhnout třeba jednu stránku. A to mně přijde zajímavé. A ráda chodím do divadla, takže jsem si to vybrala taky kvůli tomu, ale ten obor našla mamka, já jsem nevěděla, že to existuje a jsem ráda, že mi to našla.

Čiže mamka je taký Váš radca?

Řekla mi: Dělej, co tě baví, ale hlavně aby tě to uživilo, že musím taky přemýšlet nad tím, jestli mi to v životě k něčemu bude.

Čiže radili ste sa hlavne s rodičmi?

S rodiči a učiteli na gymnáziu, ve čtvrtáku jsem se ptala češtinářky a studijního poradce co bude lepší, abych si vybrala. Studijní poradkyně mi teda radila, abych šla studovat knihovnictví, že to je víc perspektivní obor než divadlo, že já ráda čtu tak přece můžu sedět i v knihovně, ale to bych se tam ukousala nudou. Ráda do knihovny chodím, půjčuji si knížky, ale když tam vidím znuděné knihovnice tak mně to přejde.

Rodičia boli v pohode s tým, že idete do iného mesta a že sa osamostatníte v podstate?

Tím, že tady mám sestru tak ano. Ale já jsem původně chtěla osobního asistenta, a s tím měl hlavně potom problémy táta, takže to potom upadlo, ale mamce to bylo v celku jedno. Mamka byla ráda, že vypadnu z baráku, že se dostanu i jinam než jenom být s ní, 4 roky byla semnou na základce na druhém stupni jako asistentka pedagoga a potom 4 roky i na gymplu a obou nám to už potom vadilo a byly jsme rády, že já můžu jít někam jinam, že nemusím být pořád doma.

Ako ste sa dozvedeli o stredisku Teiresiás keď ste sa už rozhodli ísť študovať do Brna?

Když jsem si podala přihlášku na Filozofickou fakultu tak mi přišel email, jestli bych byla tak laskavá a poslala jim svoje papíry od kociánky, jak to mám s učením, se specifickýma nárokama na učení, tak jsem jim to hnedka poslala a ještě v létě měli den otevřených dveří, kde jsem se byla podívat.

A ten deň otvorených dverí bol priamo na stredisku?

Ano, seděla jsem tam myslím 4 až 6 hodin v učebně, protože nám vykládali o tom, jak to chodí v ISU a jak máme upravené zkoušky, jaké máme nároky, kam můžeme napsat, když něco potřebujeme a dali nám i příručky.

Čiže si myslíte, že tie služby ktoré stredisko Teiresiás ponúka sú dostatočné lebo by ste povedali ešte niečo navyše?

Já jsem se střediskem spokojená, akorát co mi vadí tak je, když jsem třeba nemocná a nedojdu na tu hodinu, takže mi chybí i zápis, protože nemůže přijít prepisovatelka beze mě když já tam nejsem.

Jako to potom riešite?

Řeším to tak, že buď si napíšu spolužákům, ale na naší katedře jsou spolužáci, co si nedělají zápisy, oni je spíš shání potom po ostatních, takže se mi párkrát stalo, že mi na některé ty hodiny chyběly zápisy a musela jsem si to potom z učebnice vypisovat.

Podľa Vašich slov usudzujem, že máte veľmi dobrý kolektív, je to pravda?

Bývalo to lepší na začátku prvního a druhého ročníku, ale potom jak už jsme se rozdělili na ty, kdo půjde ke státnicím a kdo si to bude prodlužovat, tak už jsme se jaksi rozdělili a už jsme se spolu nebavili. Ti co udělali státnice tak většinou šli jinam, než aby tady pokračovali na magistra.

A vy premýšľate nad tým, že budete pokračovať na magistra?

S tím, že mě baví ten obor, co dělám, tak i toho magistra stejně musím mít, protože v divadelní branži je bakalář velice malý titul. Magistr je ten lepší, ale nejlepší jsou Ph.D. nebo docenti.

Aký pohľad má podľa Vás spoločnosť na štúdium jedincov s handicapom na vysokej škole?

Někteří obdivují, někteří se tomu diví, že vůbec šli na vysokou školu, ale myslím si, že v dnešní době už se to trochu zlepšilo.

Myslíte si, že bude ešte dlho trvať kým Vás budú brať ako plnohodnotnú časť, že už im to nebude pripadať také zvláštne?

Zaleží asi podle toho, co člověk dělá za profesi, když třeba dělá v osobních službách nebo sociálních službách tak je to víc pochopitelné, když třeba člověk na vozíku dělá lékaře obvodáka. Záleží na tom povolání a taky na tom člověku, který na tebe pohlíží jakou má on povahu, pokud je to ignorant tak se to nezlepší.

Myslíte si, že Vám štúdium na vysokej škole a odchod z domu a tieto všetky veci okolo toho pomohli zvýšiť sebahodnotu a sebarozvoj?

Myšlím si, že ano, že mi to dodává sebevědomí, už to, že jsem udělala maturitu na gymnáziu, mi docela zvedlo sebevědomí, a tím, že ty známky mám dobré a vyučující mě berou jako sobě rovnou tak to mi hodně pomáhá nebo hladí ego, s tím, že mi někteří říkají kolegyně, tak si říkám, jako že to je hodně dobrý.

Čo konkrétne si môžeme predstaviť, keď sa povie, že mám vyštudovanú divadelnú vedu, kde Vás môžeme nájsť?

Můžu pokračovat dál na katedře, že se ze mě stane vyučující, můžu dělat v muzeu na divadelním oddělení, kde bych třeba přednášela nebo bádala, starala se o archiválie a taky můžu publikovat články, psát recenze, ještě dělat divadelního historika, když by se mě třeba někdo zeptal jaké bylo divadlo v období baroka, tak bych měla být schopná o tom mluvit a přednášet jim o tom přednášku třeba hodinu dvě, nebo můžu taky dělat v divadle třeba starat se o kostýmy, rekvizity, nebo dělat dramaturga, což bych chtěla dělat já.

To znamená, že sa budete venovať konkrétnym divadelným hrám?

Pokud mě to divadlo bude brát jako hlavního dramaturga tak budu sestavovat dramaturgický plán na celý rok nebo na celý půlrok co se bude hrát každý den v měsíci. Pokud si mě nějaký režisér přizve tak mu můžu pomoci vybrat herce, seškrtat hru, přepsat ji, adaptovat román do divadelní hry a můžu být přítomná u zkoušek.

A iní zamestnanci divadla nemôžu byť prítomní pri divadelných skúškach?

Je tam režisér, osvětlovač, zvukař, rekvizitář ale pochybuju, že by se přišla třeba podívat uvaděčka, nebo uvaděčka možná jo, ale že by nechali podívat se uklízečku to asi v našem českém divadelním rybníčku asi ne.

Myslíte si, že existuje na svete divadlo, ktoré má otvorené skúšky?

Nevím, jak to funguje u nás, ale jsou veřejné generálky, což je úplně ta poslední oprašovací zkouška, ta je veřejná, ale v Německu a v Anglii vím, že se tam normálně chodí lidi dívat, ale musí to být napsané na tabuli, že to je veřejné.

Sú nejaké prekážky, ktoré ste museli prekonávať na vysokej škole alebo i spojené s prest'ahovaním sa do Brna?

Chvíli mi trvalo, než jsem si zvykla na ten styl jak se mám učit, že z hodiny na hodinu nemusím dělat nic, že si jen odsedím přednášku a možná napíšu seminárku, a to je tak všechno, a pak se učím na zkoušky s tím, že si to dvakrát – třikrát přečtu a potom jsem se to naučila učit. Někdy problémy s bezbariérovostí, ale já mám naštěstí na katedře takový kolektiv ať už vyučujících nebo spolužáků, kteří jsou ochotni pomoci mě vynést, takže můžu s nima jezdit i na výlety, což se mi líbí, protože hlavně na základce tomu tak

nebylo, že mě nevzali ani na hory, ani do školy v přírodě. Každý rok jsem byla spíš doma než abych s nima někam jezdila.

Ked' ste spomenuli tie výlety spojené so spolužiakmi, je nejaké miesto, ktoré byste odporučila ľuďom, ktorí sa zaujímajú o umenie, o divadlo, ktoré ste navštívila?

Barokní divadlo v zámku Valtice – tam je to moc pěkné, potom jsme se byli podívat ve Žďáru nad Sázavou na Velikonoční pašie, což bylo ukřižování Ježíše Krista a předtím poslední večere jako inscenovaná hra a kostel Jana Nepomuckého na Zelňáku, ještě nádherná budova je Státní opera ve Vídni, bezbariérová, mají tam výtah a dokonce tam mají i místa pro vozičkáře.

To nebýva vo väčšine divadiel, mám taký pocit, že väčšina divadiel má málo miest pre vozičkarov?

U nás to funguje tak, že se oddělá buď židle, třeba v Městském divadle. V Hadvadle v Brně taky oddělávají většinou židle, v Mahenově divadle sedíš v prezidentské loži, tam mají taky místo vyhrazené pro vozičkáře, ale nevím jak je to v Praze, třeba v divadle Broadwayi, kde hrají muzikály. Tam musíš jet plošinou nahoru přímo do lože pro vozičkáře na balkon, že nemůžeš být nikde jinde, že by si šla třeba do foyae, protože to divadlo je ve sklepě a jsou tam schody. Ale nebo tady je ještě bezbariérové místo studio Paradox.

Studio Paradox je na Václavské že, alebo cestou na Mendlák a tam je nejaké alternatívne divadlo?

Ano, alternativní divadlo tam hrají na způsob bytového divadla.

To znamená?

Za komunistů zakázané hry se hráli v bytě třeba u nějakého herce nebo umělce, oni si sedli, předčítali si to a hráli to mezi sebou.

A přide Vám zaujímavejšie typ bytového divadla alebo nejaké alternatívne divadlo?

Já jsem spíš konzervativní typ, takže já si zajdu na klasiku, příklad: zajdu si radši na Romea a Julii, kteří jsou oblečení v renesančních kostýmech, než když mají na sobě džísku nebo koženou bundu a střílí tam po sobě revolverem, to se radši podívám na to, jak mezi sebou šermují.

Čiže Vás zaujíma nie len to divadlo ale aj histórie?

Ano.

Rozumiem prečo ste si vybrali tento obor. Je niečo, čo by ste poradili ľudom, ktorí sa chystajú na vysokú školu a nevie podľa čoho sa rozhodnúť?

Tak ze všeho nejdřív aby si sedli na internet, popřemýšleli, co je zajímavá, co by chtěli v životě dělat, a podívali se na univerzity nebo na vysoké školy jak je to s bezbariérovostí nebo s pomocí handicapovaným, ale aby si to vybrali tak, aby je ta škola bavila. Aby potom nemuseli někomu říkat nebo vyčítat studoval jsem to jenom proto, že ty si to chtěl.

Eště sa vrátim k tomu, že Vy bývate v Podivíne. Tam tá bezbariérovosť a tie služby pre vozíčkarov sú aké?

V Podivíně, to je malé městečko na Moravě u Břeclavy. Na základní škole jsem měla schodolez, protože ta škola je historická, takže v ní se nesmí moc rekonstruovat, ale schodolez mi tam koupili. A potom když jsem přestoupila do Mikulova na základku tak ta škola byla bezbariérová, měla výtah, a na gymplu tam jsme byli v přízemí celé 4 roky, a když jsme potřebovali do auly tak tam byl taky schodolez a tím mě vyvezl vždycky školník, ale jen na hudebku nebo když jsme měli stužkovák.

Čo by ste určili jako bezbariérové, čo to pre Vás znamená, keď sa povie bezbariérovosť?

Místo kam se můžu dostat bez problémů, ale bezbariérovost asi i komunikace mezi lidmi, když ten člověk semnou komunikuje a nehledí na mě, jak kdybych byla kašpárek v krabici, který každou chvíli na něho vyletí nebo se bojí, že budu slintat, tak se bojím a radši se s tím člověkem nebavím, protože poznám, když se na mě dívá, jako co tady děláš, tak bych se nejradši sbalila a utekla. Bariéry má člověk i v sobě, musí je bourat. Dokazovat sám sobě, že je lepší než ostatní nebo že není něco míň než oni jenom proto, že sedí. A co úplně nesnáším tak jsou ty řeči: „Jé ty se máš, ty se vozíš, můžeš si to semnou prosím tě vyměnit.“ A když mi jeden chlap jednou řekl ve školce, nevím kolik mu bylo, že já bych chtěl, aby se mi sestřička narodila taky na vozíku, abych ji mohl vozit, tak jsem mu říkala, to si nepřej, to by se Vám nelíbilo ani 5 minut. Musíš si přát, aby ten člověk byl zdravý. Ďakujem za rozhovor.

Príloha č. 2: Rozhovor s Františkom

Tento rozhovor sa koná kvôli mojej diplomovej práci na tému „Vplyv prostredia vysokej školy na osobnosť jedincov s handicapom.“

Teraz Vám položím pár otázok, aby som zistila aký vplyv to malo na Vás.

Aké je Vaše pohlavie?

Muž

Aký je Váš vek?

25

Podľa čoho ste si vybrali vysokú školu a obor?

Bavili ma už na strednej škole jazyky, hlavne angličtina, a postupom času som chcel vyskúšať niečo netradičné, čo je v európskej kultúre stále dosť ojedinelé, a tak som sa nakoniec rozhodol pre čínštinu na Masarykovej univerzite. Dalším dôvodom, prečo práve Masarykova univerzita bolo to, že je tu stredisko Teiresiás, o ktorom som počul ešte pred nástupom a počas prípravných kurzov, ktoré organizovalo stredisko Teiresiás, a mal som na neho dobré referencie, takže to bola pre mňa v podstate prvá voľba.

Podľa Vašej reči počujem, že ste Slováč, prečo ste nezostali na Slovensku?

Nemal som tam vytvorené adekvátne podmienky, a rozhodne sa podmienky ktoré by som mal na Slovensku pri štúdiu čínštiny, kde sa dá čínština študovať len v Bratislave, nedajú s Masarykovou univerzitou porovnávať, pretože stredisko a pomoc študentom s handicapom nie je zďaleka na takej úrovni ako je tu.

Od koho ste získali referencie na stredisko Teiresiás?

Celkovo na Masarykovu univerzitu som získal referencie od kamarátov. Bol som sa pozrieť aj na Veľtrhu Vysokých škôl v Bratislave, kde sa prezentovalo okrem iného aj stredisko Teiresiás, takže moj prvý kontakt so strediskom Teiresiás bol práve tam - na Veľtrhu Vysokých škôl v Bratislave.

Ked' ste videli ako sa prezentujú, hneď ste vedeli, že toto je to pravé pre Vás?

Vedel som, že na Slovensku takú úroveň služieb v rámci tej starostlivosti o handicapovaného študenta, respektíve pomoci handicapovanému študentovi, nenájdem, a Česko je veľmi blízko Slovensku a nie je tu ani jazyková bariéra, takže to bola v podstate veľmi jednoznačná voľba u mňa.

Radili ste sa o výbere vysokej školy s niekým? S kamarátmi, známymi, učiteľmi?

Áno, veľmi mi pri výbere školy napomohol práve môj starký, ktorý mi nenápadne, ešte dávno predtým ako som nastúpil na Masaryčku, podstrčil knižku čínštiny, či by som to nechcel vyskúšať. Nakonec sa mi to zapáčilo a potom som sa nakontaktoval na pár ľudí, ktorí už obor čínštiny na Masaryčke študovali a zistil som, že to je naozaj zaujímavý a perspektívny obor. Preto som sa rozhodol, že to teda skúsim práve v Brne.

V čom sa Vám obor čínštiny zdá taký perspektívny?

Myslím, že je to práve v tom, ako Vám znalosť jazyka otvorí dvere k ľuďom a spoznanie tej kultúry, respektíve pochopenie toho, ako tá kultúra funguje. Okrem toho verím, že mi uľahčí hľadanie práce, keďže potreba prekladov a podobne z čínštiny stále narastá, tak okrem toho som sa rozhodoval kvôli tomu, aby som mohol hlavne spoznať nových ľudí, pocestovať trochu svet.

V rámci Vášho štúdia ste ako jeden z mála vozíčkárov vycestovali na Erasmus.

Musím opraviť, nebol to Erasmus, bola to partnerská výmena medzi Masarykovou univerzitou a Polytechnickou univerzitou v Hongkongu. Nepatrilo to pod program Erasmus, ale áno.

Partnerská výmena znamená, že Vy ste išli na ich univerzitu, a niekto od nich prišiel k nám?

Pravdepodobne áno, aj keď nie som si istý, či v tom roku, keď ja som odišiel, prišiel niekto z Polytechnickej univerzity k nám, ale je to veľmi pravdepodobné, lebo hodne lektorov, ktorých máme na semester, sa práve vystriedajú aj z Polytechnickej univerzity a učia nás tu občas čínštinu.

Kedže máte skúsenosť aj so strediskom Teiresiás, ktoré je tu v Českej republike, a aj nejakú krátku skúsenosť v Hongkongu, mohli by ste tie služby nejakým spôsobom porovnať, povedať čo Vám vyhovovalo, nevyhovovalo?

Keď sa pozriem na služby v Hongkongu, tak neboli tak úzko špecializované ako sú práve na stredisku Teiresiás pre študentov so špecifickými potrebami, ale skôr boli zamerané na adaptáciu na nové prostredie, pričom pod to stredisko, ktoré sa volalo skratkou STARS, čo vlastne si teraz konkrétne nespomeniem, čo tie písmená v skratke znamenali, ale šlo o pomoc študentom hlavne z iného prostredia, aby si zvykli na nové kultúrne prostredie, novú školu, a podobne. Myslím, že niečo podobné robí aj centrum zahraničnej spolupráce pre študentov z Erasmu na Masaryčke a podobne, ale keď to mám porovnať, tak rozhodne je stredisko Teiresiás oveľa viac špecializované a zameriava sa práve na študentov so špecifickými nárokmi, ale aj na Polytechnickej univerzite sa maximálne snažili mi vychádzať v ústrety a komunikovali so mnou. Čokoľvek som potreboval sa snažili riešiť veľmi promptne a rýchlo, takže nemôžem na nich povedať, že by mi uškodili alebo niečo podobné.

Boli ste jediný, o koho sa starali?

Zo zahraničných študentov v tom čase áno, spoznal som troch domácich vozičkárov, ktorí neostávali na internátoch, ale cestovali po škole vždy domov, a dokonca pre nás handicapovaných študentov občas zorganizovali aj nejaké akcie, ako napríklad barbecue, a podobne, že nebolo to len čisto na školsky zamerané činnosti, ale boli tam aj možnosti využiť voľnočasové aktivity.

Ako ste ma sám opravili, tak to nebol Erasmus, ale ako Vás tak počúvám, tak veľmi sa to k tomu Erasmu približuje, pretože pokiaľ viem, tak aj program Erasmus má rôzne voľnočasové aktivity pre zahraničných študentov.

Myslím, že to závisí od ponuky univerzity, nie tak od programu, ktorý si zvolíte, ale na univerzitu, na ktorú idete a čo je Vám schopná ponúknuť.

Je podľa Vás dostatočná podpora, ktorú Vám stredisko Teiresiás poskytuje aj tu aj čo sa týka aj pri pomoci riešení tej výmeny partnerskej?

Musím teda stredisko mimoriadne pochváliť, vždycky to bolo na báze spolupráce, kedy sme sa snažili nájsť spôsoby, ako som mohol fungovať v Hongkongu počas celého štúdia ale sa vlastne stalo pred tým mojim odchodom, kedy sme spoločne dohadovali

všetky podmienky ako tam budem existovať a ako sa budem zapájať do štúdia a spoločenského života a podobne. Myslím, že najväčšie umenie toho celého procesu bolo dojednať všetky podmienky tak, aby som bol aj ja spokojný a aby som nejakým spôsobom zapadal do podmienok univerzity v Honkongu.

Zapájalo sa stredisko aj v momente, keď ste boli preč, alebo to nechávalo čisto na Hongkongske stredisko?

Komunikovali aj so mnou aj so strediskom STARS na Polytechnickej univerzite, a samozrejme, pýtali sa ma, ako pobyt priebežne zvládam, či niečo nepotrebujem, a musím povedať, že mi pomohli aj počas pobytu, keď mi napríklad pomáhali vyriešiť problém s asistentom, ktorého som mal v prvom semestri, a po prvom semestri som bohužiaľ musel tohto človeka, ktorý mi mal pomáhať, vymeniť, a myslím, že mi dosť pomohli situáciu ukládať a vyriešiť s chladnou hlavou.

Aký pohľad má podľa Vás spoločnosť na štúdium jedincov s handicapom na vysokej škole?

Myslím si, že sa ten pohľad postupne mení, ale naprek tomu si myslím, že je skôr brany ako stále niečo ojedinelé, obdivné zo strany spoločnosti, že handicapovaný študent študuje na vysokej škole, ale myslím si, že sa to postupne čoraz viac mení a stáva normou, nie normou, ale niečím prirodzenejším ako to bolo trebárs pred 10 alebo 15 rokmi.

Zaujímalo by ma, či ste videli rozdiel medzi správaním spoločnosti k handicapovaným ľuďom v Českej republike a Hongkongu?

Ja som dokonca na tejto téme o integrácii telesne handicapovaných postavil aj svoju diplomovú prácu, kde som sa snažil teda získať pohľad čínskej kultúry na jedinca s handicapom a snažil som sa opísať aj aktuálnu a bežnú situáciu v Hongkongu, v ktorej sa nachádza študent s handicapom na vysokej škole, a myslím, že čo sa týka postoja spoločnosti, tak Hongkong je stále veľmi blízka bývalá britská kolónia zvyknutý na západné štandardy a väčšiu mieru slobody a akceptácie jedinca, ktorý je nejakým spôsobom odlišný od väčšinovej spoločnosti, a myslím si, že hlavne teda britská koloniálna minulosť, ako aj to, že v súčasnosti je Hongkong jedným medzinárodným mestom plným cudzincov, napomohli tomu, aby tú odlišnosť jedinca viac tá spoločnosť akceptovala, napríklad s porovnaním pevninskou Čínou, kde môžem teda osobne

povedať, bol som tam na kratšom výlete a tam som videl, že tí ľudia nie sú úplne zvyknutí na to, že vidia vodičára a sú skôr z toho šokovaní a nevedia patrične zareagovať, respektíve zareagovať racionálne.

Čiže sa Vás báli?

Nebolo to, že sa ma báli, respektíve v určitom momente ich to šokovalo a boli, dá sa povedať, svojim spôsobom paralizovaní z toho, že nevedia si s tou konkrétnou situáciou poradiť. Po určitom čase prišlo, keď som niečo potreboval, tak samozrejme zistili, že so mnou môžu komunikovať aj po čínsky, čo ich ešte viac prekvapilo a myslím si, že celkovo cudzinec v Číne je do určitej miery stále braný ako kuriozita a niečo o čo sa treba viac zaujímať a tak podobne, takže to, že na mňa často hádzali nepríjemné pohľady nemuselo byť prioritne spojené s tým, že som na vozíku, ale aj s tým, že som bol beloch a vedel som po čínsky.

Myslíte si, že Vám štúdium na vysokej škole pomáha rozvíjať sebahodnotu a sebarozvoj?

Myslím si, že mi hodne pomohlo v tom nájsť si oblasť, ktorá ma zaujíma, a v ktorej by som sa chcel kariérne a profesne rozvíjať, a takisto si myslím, že mi pomohlo dostať sa k ľuďom, ktorí sú mimoriadne snaživí, inteligentní a cieľavedomí, myslím, že to bol takisto veľký prínos pre môj rozvoj osobnosti.

Ešte sa vrátim k Vašej role v škole - myslíte si, že Vás Váš kolektív začlenil, alebo vidíte, takto vy to môžete rozdeliť pred odchodom a či sa niečo zmenilo, keď ste sa vrátili, pretože ak dobre rozmýšľam, tak už neštudujete s tými ľuďmi, s ktorými ste začínali.

Náš obor je relatívne malý a keď máme nejaké kurzy, tak sú naše triedy väčšinou spojené, to znamená, že som poznal tých ľudí, s ktorými študujem teraz, ešte predtým ako som nastúpil na magisterské štúdium, samozrejme, že najdlhšie som sa poznal zo svojou triedou, ale ako vravím - v podstate dennodenne kurzy sú určené pre viac tried, množstvo kurzov máme práve spojené ako magisterskí tak aj bakalárski študenti.

Takže ste sa teda začlenili do Vášho krúžku triedy?

Určite áno, mám tam svoje miesto, som tam spokojný a našiel som si tam naozaj dobrých kamarátov.

Vidím, že bývate na intráku, myslíte si, že Vás celkovo nástup na vysokú školu zmenil, a ak áno, tak v čom?

Situácia ma donútila stať sa aspoň o kúsok samostatnejším, oproti ako som fungoval doma u rodičov, a myslím, že hoci mi občas stále chodia pomáhať kamaráti s nejakými vecami ako nákup, príprava jedla a podobne, tak myslím, že to bol pre mňa veľký krok nielen po psychickej stránke, spoznaní nových ľudí, ale aj po tej fyzickej, že som si sám sebe dokázal, že môžem robiť aj veci, ktoré som do príchodu na vysokú školu považoval za mimoriadne komplikované.

Cítite sa sebavedomejší?

Myslím, že áno, je tam aj ten čo sa týka hlavne aj spoločenského vystupovania, mal som spočiatku trému vystupovať pred širším publikom, respektíve prezentovať spočiatku aj pred spolužiakmi, dnes po 4 rokoch, respektíve 5, čo som na tomto obore som určite presvedčený, že mi to pomohlo aj v prezentácii.

Boli alebo sú nejaké prekážky, ktoré ste museli prekonať na vysokej škole?

Tak akože kedysi keď som začínal, tak boli prekážky v podobe fyzických bariér, lebo spočiatku všetky moje kurzy neboli v bezbariérových priestoroch, dnes to je už našťastie všetko v poriadku, na všetky moje kurzy sa s vozíkom bez problémov dostanem, ale našťastie mal som dobrých spolužakov a častokrát sa zapájali do pomoci, aj vyučujúci práve z katedry mi pomáhali do schodov keď učebňa nebola prístupná a podobne.

Je tu posledná otázka - keby ste chceli čokoľvek dodať, tak kludne môžete. Je niečo, čo by ste poradili ľuďom, ktorí ešte len na vysokú školu nastupujú s handicapom, a podľa čoho by sa mali rozhodovať?

Rozhodne sa nebojte vycestovať za vysokou školou a hľadajte podmienky, ktoré sú pre Vás najlepšie, rozhodne neostávajú v blízkosti domova, pokiaľ tam nemáte vytvorené vhodné podmienky a viete, že by ste radi vyštudovali nejaký obor, ktorý trebárs Vám je tu ponúknutý s tým, že je pre Vás zabezpečený tento servis čo sa týka zvládnutia handicapu a podobne.

Keď ste už spomenuli servis, ktorý je Vám ponúknutý v podobe pomoci strediska Teiresiás, ktoré služby používate najčastejšie? Pretože pokiaľ viem, tak stredisko Teiresiás má tu ponuku služieb strašne širokú.

Já osobne teda využívam službu osobnej asistencie – doprovodu z kolejí na vyučovanie poprípade na aktivity spojené so školou. Takisto využívám v lete niektorý z kurzou telesnej výchovy pre handicapovaných, často si zapisujem kurz handbikov, jeden semester som mal takisto kurz plávania, loptových hier, občas takisto využívám službu presunutie testov do priestorov strediska a takisto využívám služby úpravy textových materiálov, pretože mám aj určité zrakové postihnutie, takže myslím, že čokoľvek by som potreboval, stačí zdvihnúť telefón a spoločne so strediskom a za spolupráce s mojou katedrou, ktorí takisto mi vychádzajú maximálne v ústrety, môžeme naozaj veľmi veľa vecí spoločne vyriešiť.

Ďakujem za rozhovor.

Príloha č. 3: Rozhovor s Barborou

Tento rozhovor sa koná v rámci mojej diplomovej práce na tému Vplyv prostredia vysokej školy na osobnosť jedinca s handicapom.

Spýtam sa Vás pár otázok, aby som aký máte na to názor a tak. Takže prvá otázka:

Aké je Vaše pohlavie?

Jsem žena

Aký je Váš vek?

Je mi 27.

Podľa čoho ste si vybrali vysokú školu?

Já jsem chtěla školu, který zaměření pak budu moct dělat reálně reálně po dokončení, i přes svůj handicap. A protože nejsem úplně dobrá v matematice, tak jsem zvolila Právnickou fakultu.

Radili ste sa o výbere školy s niekým?

Probírala jsem to. Probírala jsem to s rodiči s kamarády. Na střední škole jsme měli možnost i nějaké konzultace s kariérovým poradenstvím, mám pocit, že zrovna

Masarykovy univerzity. A myslím si, že už jsem to i před podáním přihlášky ještě probírala i na Teiresiásu.

Pracovali ste s Teiresiásom už skôr?

Em. Tak nějak velmi částečně, protože protože mám někoho v rodině, kdo se tam zase zná s nějakými dalšími lidmi, takže jsme to, takže jsme to nějak konzultovali všichni.

Takže ste vedeli o Teiresiasu skôr ako ste nastúpili na vysokú školu. Ako ste sa o ňom dozvedeli prvý – krát?

Jak říkám, já protože jsem měla, mám v rodině někoho, kdo už tam někoho znal, tak věděl, že že taková možnost je, ale hned vlastně jsem byla přijatá na na první, na první obor tak mi přišel email s tím, že existuje středisko Teiresiás a jaké nabízí služby a koho můžu kontaktovat, když to budu potřebovat.

Aké služby sú Vám poskytované? A čo využívate?

Využívám osobní asistenci, protože je poskytovaná zdarma. V případě, že se to nějakým způsobem váže ke škole. A pokud když jsem byla na magisterském studiu, tak jsem využívala i em toho, že mi, toho, že mi nějakým způsobem dojednávali, jak budou probíhat moje zkoušky – jakým způsobem budou upraveny a některý některé jsem dělala přímo, přímo na Teiresiásu.

Čiže myslíte si, že je dostatočná podpora, ktorú stredisko Teiresiás poskytuje?

Myslím si, myslím si, že ano. Spíš je třeba někdy problém ze strany, ze strany fakulty, která ještě nebyla třeba úplně zvyklá na to s Teiresiásem spolupracovat, nebo někteří učitelé s nimi neměli úplně pozitivní zkušenost, takže s nimi třeba spolupracovat nechtěli.

Stalo sa Vám niekedy, že fakulta odmietla s nimi spolupracovať alebo odmietla Vám poskytnúť to, čo na čo máte právo?

Stalo se mi to jednou, u jednoho staršího pána profesora, s kterým jsem se nakonec domluvila tak, že ta zkouška měla dvě části – písemnou a ústní, protože on nechtěl, aby aby se mnou spolupracoval, aby spolupracoval s Teiresiásem tak mě tu písemnou část odpustil, takže jsem šla přímo na na ústní, ale co vím od svých jako mladších spolužáku takže příští rok nebo ten další rok už nějakým způsobem s nima spolupracovali. Takže takže je to asi o nějaké vzájemné domluvě.

Myslíte si, že Vám štúdium na vysokej škole pomáha rozvíjať sebahodnotu, sebarozvoj? Nejakým spôsobom samostatnosť a Vašu osobnosť?

Myslím, myslím si, že, myslím si, že určite. Je to i tým, že si človek nejak pohybuje medzi em medzi lidmi, medzi lidmi s podobnými zájmy a podobným cieľom a keď študuje cokoliv tak si myslím, že že ho to nejakým spôsobom mentálne rozvíja a samozrejme to štúdium vyžaduje určitou samostatnosť, takže i to nejak učí nejaké sebekontroly a tak podobne. Takže určite.

Myslíte si, že Vás nástup na vysokú školu zmenil?

Já si myslím, že každý sa mení po maturite, že to je takovej jako přerod z dejme tomu z toho školáka v nejakého opravdu mladého dospelého a myslím si, myslím si, že tá škola, tá vysoká škola na toho človeka klade úplne jiné nároky než než na to na co byl dosud zvyklý, takže si myslím, že že to toho človeka nejakým spôsobom určite ovplyvní.

Myslíte si, že Vás kolektív bez problémov začlenil?

Á, to je složitá otázka, pretože v mém prípade bylo 600 lidí v ročníku. To znamená, že jsem se na každém seminári potkávala s jinými lidmi v podstatě. A někteří, někteří s tým neměli problém, někteří někteří spíš nevěděly co čekat třeba i jak se mnou komunikovat, ale v momentě kdy jsem se s nimi nejak dala do řeči a oni pochopili, že že mám stejné řekneme myšlení jako oni, tak v tom prípade potom už žádný problém nebyl.

Aký pohľad má podľa Vás spoločnosť na štúdium jedinca s handicapom na vysokej škole?

Myslím si, myslím si, že že mladá generace si už to tak nejak bere jako jako neco co se proste děje. Ale na druhou stranu, si myslím že tá starší generace těch profesoru s tým môže mít nejaký vnitřní problém.

Je nejaký spôsob ako tej staršej generácii ukázať, že s tým žiadny problém mať nemusia?

No, já myslím, že jako jediný jediný jediný jako nejaký možnost jak jim to ukázat je proste tam ty lidi s tím postižením na té vysoké škole mít a ukázat a ukázat jim, že de studovat v podstatě bez problému, ale samozrejme pak záleží na každým, na každým

studentovi, ať už s postižením nebo bez postižení, jak se k tomu sám studiu postaví a jaké bude mít třeba priority, že. To, to už pak není věc handicapu.

Sú nejaké prekážky, ktoré ste museli prekonať na vysokej škole? Či už fyzické alebo psychické, priestorové...?

Tak, dycky, dycky, tam nějaký ty překážky byly, ale nemyslím si, že to byly jako překážky které by se nedali nějakým způsobem překonat ať už mluvím o nějakým, o nějakým upravování zkoušek nebo nějakým nějakým domlouvání speciálního postupu nebo i o tom, že někteří ty hodiny třeba byly v místě kam vedli schody tak se tak se to přesouvalo a nebo se a nebo se mi jednou stalo – jsem byla ve škole zrovna přestal přestal jet výtah a já jsem tam neměla asistenta – mě vždycky asistent doveze do školy a pak mě zase odveze, když mezitím mám víc hodin tak jsem tam jezdila sama, a ten výtah nejel protože do něho natekla voda, když dělali rekonstrukci knihovny a já jsem potřebovala o dvě patra výš. Takže jsem pak musela oslovit nějaké čtyři muže, aby mě vytáhli o dvě patra výš. A pak někoho ještě dolu. Ale jak říkám všechno se dá vyřešit.

Pokiaľ viem tak študujete doktorské štúdium, teraz na Právnickej fakulte. Vidíte nejaký rozdiel medzi štúdiom bakalára, magistra a teraz doktorského štúdia? Čo sa týka pohľadu na Vás ako na študentku s handicapom?

Tak, tam je jako diametrální rozdíl v pojetí toho studia. To znamená, že já tedka vlastně nechodím vůbec do školy maximálně na nějaké přednášky nebo konzultace nebo zápočty. A hmmm a tím pádem se třeba tolik nesetkávám s těmi s těmi ostatními studenty ať už jako naši katedry nebo i jiných, nebo jiných oborů. Ale mám pocit, že že tam venku v té malé skupině na té katedře, nebo v rámci třeba toho našeho ročníku to nikdo tak nevnímá, že mám nějaký problém, nikdy mi to nikdo jako nějak nedával najevo. Jednou jsem se setkala zase s tím heee, že byl jeden takový starší pán profesor, přišla jsem na na zápočet. On mě znal on věděl, že tam studuju a přišla jsem tam a on mě ani nepozdravil a říká: „Co se Vám stalo?“ a já jsem jako vůbec nevěděla na co se mě ptá jo, pak mi došlo že sem e ptá proč sedím na vozíku tak som to nějak vysvětlila a tak to bylo takové jako zvláštní, ale hmmm ale jinak se s tím vůbec nesetkávám.

Ako vlastne prebieha doktorské štúdium?

Doktorské studium znamená, že člověk se zabývá nějakým určitým tématem, které by měl nějak prozkoumat do hloubky a napsat o tom nějaké články, třeba zúčastnit se

nějaké konference a pak o tom napsat jakoby celou tu disertační práci, kde bude i nějaký ten výzkum, který se týká tady toho problému. Já jsem se rozhodla, že se budu věnovat právu na přístup k soudu pro osoby se zdravotním postižením, to téma ještě není úplně finální, ale mám, jako mám skvělou vedoucí té disertační práce a v podstatě to probíhá tak, že člověk nějakým způsobem plní ty povinnosti, které má, které má ammm v rámci těch předmětů určitých na ten daný semestr, většinou to je třeba napsat nějakou seminární práci nebo zúčastnit se nějaké konference a tam tam mít třeba nějaký příspěvek nebo tak něco podobného. Není to, není to typově to, že by člověk přímo chodil do školy tam, tam seděl s tím daným profesorem a něco s ním konkrétně probíral kromě toho vedoucího, kromě té moji vedoucí samozřejmě.

Ak si dobre spomínam, Vy ste mali možnosť navštíviť v Bruseli OSN. V New Yorku.

Bylo to v New Yorku, Nebylo to v Bruselu. A měla, ale to nebylo, to nebylo součástí toho doktorského studia. To bylo jakoby úplně úplně separátní projekt, kde já jsem se stala mladou delegátkou České republiky do OSN pro rok 2018/2019 společně ještě s druhým delegátem Patrikem Plavcem a to byl vlastně projekt České rady dětí a mládeže ministerstva zahraničních věcí a ministerstva školství a tělovýchovy. Kdy OSN vlastně v jeden ze svých revolucí řeklo, že že by bylo rádo, aby tam ty členské státy posílali, poslali na určitou část toho jednání mladé lidi, aby oni vlastně vnesli nějaký nějaký nějaké nové názory do jednání a pak vlastně aby aby si odvezli zase zpátky ty svoje nabitě zkušenosti a vědomosti a nějak to šířili v té v té své zemi. Potom dále mezi další mladé lidi takže z toho důvodu jsme tam teda byly dvakrát, měli jsme tam projevy, měli jsme tam i různé kratší diskusní akce jsme pořádali a tak podobně. Mluvili sme i o o vzdělávání osob se zdravotním postižením.

Pomáhal Vám pri tejto ceste nejakým spôsobom Teiresiás?

Ne.

Čiže to bolo úplne akoby mimo hmmm?

Ano, ano to bylo úplně mimo mimo univerzitu. Úplně mimo doktorské studium. Úplně mimo cokoli co jsem... Mimo magisterské studium, mimo cokoli co jsem dělala jiného dalšího.

A mohli by ste porovnat' pristup k handicapovaným tu u nás v Česku a v New Yorku?

Hmmm, tak samozřejmě já jsem tam dohromady byla měsíc takže to nedokážu asi porovnat úplně do hloubky a kdybych tam byla déle tak si myslím, že najdu spoustu dalších jako věcí, které budu považovat třeba za negativní, ale z mého pohledu ty lidi v New Yorku byli daleko víc, daleko víc eh takoví bezprostřednější, přátelštější, vždycky byli připravení mě jako pomoci i když mě v životě třeba neviděli, šla jsem do obchodu a najednou si tam se mnou začal někdo povídat odkud jsem a a co tam dělám a a vlastně třeba majitel majitel české restaurace, v které jsme bydleli mi nakonec pomohl opravit vozík když se mi tam rozpadl na 5 avenue. Takže, on byl, on byl teda Čech, ale už dlouho žije v New Yorku. Ale obecně jsem měla pocit, že že ti lidé jsou jakoby víc zvyklí na to, že každý jako je nějaký jiný, ale že jsem měla pocit, že se ta třeba na mne tolik lidi jako nedívají a neberou to, jako jakože jsem nějaká jiná než oni.

Máte pocit, že v České republice to tak je, že sa na Vás pozerajú cez prsty a tak že si vlastne od Vás udržujú odstup?

Myslím si, že se tady tohle jako hodně zlepšuje. Že tomu samozřejmě pomáhá třeba aj inkluze, ale ale pořád když jdu po městě tak vím, že se na mě ti lidi třeba dívají, ale samozřejmě se dívají jakoby ze zvědavosti, protože nejsou třeba až tak tolik zvyklí na to, že že prostě lidi s handicapem sú součástí společnosti. Ale určitě se to zlepšuje.

Je niečo čo by ste odporučili ľuďom s handicapom pri výbere vysokej školy?

Já bych jim asi doporučila, aby si vybrali něco, co jich bude bavit, ale na druhou stranu, aby si zkusili vybrat i něco, co až vystudujou tak přes ten svůj handicap budou moct jako nějakým způsobem dělat. Aby nestudovali vysokou školu jenom proto, aby měli titul, ale aby vystudovali něco, co třeba nemůžou dělat nebo je pro ne těžké najít nějaké uplatnění, ale aby si vybrali něco něco i z té praktické stránky.

Sú nejaké obory, ktoré podľa Vás sú praktickejšie do života ľudí s handicapom?

To já asi nedokážu úplně posoudit, protože každý ten člověk, který má handicap, tak má jiný druh handicapu, jiný rozsah toho handicapu takže nemůžu zase úplně říct, že by, že by některé některé některé ty obory byly jako jednoznačně vhodnější než jiný.

Ďakujem Vám za rozhovor. Nemáte zač.